

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

20

PARTIDULUI — OMAGIU

(Paginile 3, 4, 5, 6, 12—13)

BILANȚ GLORIOS, MĂREȚE PERSPECTIVE

INTIMPINAT de întregul nostru popor cu sentimente de profund omagiu, de prețuire, dragoste și recunoștință, gloriosul jubileu al făuririi Partidului Comunist Român a constituit în același timp prilejul unei vibrante manifestări a încrederii națiunii noastre socialiste în conducătorul său încercat, a hotărârii unanime și neabătute de a se continua vasta operă de edificare a socialismului și a comunismului în România. Această măreață sărbătoare de conștiință și simțire, sub al cărei nobil și mobilizator semn s-a desfășurat întreaga noastră activitate, reprezintă cu strălucire dimensiunile de astăzi ale legăturilor strinse, indestructibile, dintre partid și popor, dintre națiune și conducătorul său pe calea atât de luminoasă a construirii unui viitor în acord cu cele mai înalte și mai cuceritoare năzuințe ale înaintașilor. Continuator al celor mai glorioase și mai înaintate tradiții de luptă, pentru libertate socială și națională, pentru progres, pentru înfăptuirea idealurilor democratice și revoluționare, Partidul Comunist Român este făuritorul unei Români noi, făuritorul României socialiste, centrul vital al națiunii noastre pe drumul către triumful socialismului și al comunismului pe pământul românesc. Bilanț glorios și perspective mărețe ce au fost subliniate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, în magistrala Cuvîntare de la Adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român:

„Acum, cînd sărbătorim 65 de ani de activitate revoluționară a Partidului Comunist Român, putem afirma, cu îndreptățită mîndrie, că partidul nostru și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste misiunea istorică de a conduce întreaga națiune pe drumul făuririi socialismului și comunismului, al bunăstării și fericirii.

Toate aceste mărețe realizări demonstrează cu tărie de neîngăduit a faptelor, a realității, justiției politice a partidului nostru, care se călăuzește neabătut după principiile socialismului științific, aplicînd în mod creator adevărurile și legitățile obiective la condițiile și realitățile din România.

Identificîndu-se cu aspirațiile cele mai nobile și mai legitime ale poporului, cu trecutul său de luptă și cu eroica noastră îndelungată istorie, Partidul Comunist Român și-a asumat înalta responsabilitate de a milita neabătut pentru înfăptuirea idealurilor democratice și revoluționare, progresiste și patriotice, pentru dreptate socială și națională, pentru realizarea noului societăți, pentru triumful socialismului și al comunismului în țara noastră.

Telul suprem al Partidului Comunist Român, neîfricat continuator al mișcării muncitorești și socialiste, al celor mai bune tradiții de luptă ale poporului nostru a fost și este edificarea unei Români puternice, libere și independente, a fericirii și bunăstării întregii națiuni, a celei mai înaintate societăți cunoscute în istoria umanității, societatea socialistă și comunistă. Slujind cu devotament revoluționar și abnegație patriotică marile idealuri ale fericirii poporului, Partidul Comunist Român s-a aflat neabătut în fruntea luptelor pentru organizarea și unitatea clasei muncitoare, împotriva exploatării și asupririi, pentru apărarea intereselor naționale ale întregului popor. După victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, Partidul Comunist Român și-a asumat istorica misiune de a conduce poporul pe calea făuririi unei noi societăți, deschizînd cu îndrăzneală și eroism orizonturile unui vast proces revoluționar, de transformări profunde și radicale ale tuturor structurilor economice, sociale și politice, de formare a unei noi conștiințe și a unui om nou.

„Acum, la această mare sărbătoare a partidului — arăta secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — putem declara, cu îndreptățită mîndrie, că drumul pe care am pornit la 23 August 1944 și, odată cu aceasta, trecerea la făurirea socialismului în patria noastră au asigurat dezvoltarea puternică a forțelor de producție,

„România literară”

(Continuare în pagina 2)

■ Trebuie să nu uităm niciodată că socialismul îl construim cu poporul și pentru popor, că dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, participarea maselor largi populare la conducere reprezintă factorul hotărîtor pentru făurirea conștiinței de către poporul însuși a propriului său viitor, pentru victoria socialismului și comunismului în România.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Cuvîntarea la Adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român)

Un imperativ categoric

■ VITEZA de deplasare a armelor nucleare și capacitatea lor de distrugere sînt atât de mari încît, într-un eventual conflict mondial, toate țările lumii devin adiacente și vecine conflictului și, deci, implicate în imensa catastrofă. Cifre și calcule făcute la rece, de specialiști, măsoară aprioric dimensiunea apocaliptică a unui astfel de conflict, eventualitatea tot mai alarmantă a declanșării. Într-o astfel de situație dramatică nu mai există neutralitate: lupta pentru pace a devenit, mai mult ca oricînd, un imperativ categoric al tuturor popoarelor, de toate credințele politice, al tuturor oamenilor.

Catastrofa de la un reactor de utilizare pașnică a energiei atomice a pus într-un mod și mai dramatic acest imperativ. Am trăit ca pe o repetiție dureroasă, ca pe o experiență amară, ca pe un antrenament apăsător, șocul. Nu imaginari, ci reali. Nu numai psihologic, ci și biologic. Dezastrul Hiroșimei sa petrecuse departe și în urmă cu patru decenii, ca umbra ei de cenușă radioactivă să mai scoată unele spirite cinice din castelele lor de fildeș, pînă ce tradația le-a intrat pe sub ușă și pe sub fereastră și le-a tulburat armonia dintre elementele firii. Pămîntul, apa și aerul, familiare și intime, au început să ne ste noxive și să le privim circumspecți. Copiii — care le iubeau cel mai mult, — am început să-i fim în casă, departe de ele. Și toate acestea, doar pe un plan redus, cu mult sub sfera de cuprindere și de distrugere a unui război atomic.

Toate acestea le panoramăm pe ecranul lăuntric al conștiinței, după parcurgerea Cuvîntării tovarășului Nicolae Ceaușescu la Adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român. Sînt expuse, în Cuvîntare, cu gravitatea și limpiditatea răspunderii civice, ideile fundamentale și fluente ale politicii noastre de partid și de stat, structurate în logica și umanismul lor încă de la Congresul al IX-lea și legitimate în Programul partidului, — dar, acum, cu încărcătura de idei generate de situația gravă, extrem de gravă în care se află omenirea.

Chemarea la distrugerea tuturor armelor nucleare și chimice, la dezarmare totală, pe care șeful statului nostru o adresează, încă o dată, marilor puteri, tuturor statelor lumii, așa cum a făcut-o pretutindeni și cu orice prilej, de la o vizită de lucru dintr-un oraș de provincie pînă la discursul de la tribuna O.N.U., are adînci reverberații în conștiința oricărui om cinstit și angajat în destinele patriei și omenirii.

Alături de oamenii de știință, se simt implicați în chemare și artiștii, oamenii creatori de frumos printre care și noi, oamenii verbului. Inerța cade sub oprobiul public indiferent de valoarea artistică, în asemenea momente de încordare care apasă peste o pace fragilă și cînd, aîdoma unui memento, radiatiile mai plutesc încă în stratosferă.

Al. Andrițoiu

România literară

Director: George Ivaşcu. Redactor
şef adjuncţi: Ion Horea. Secretar
responsabil de redacţie: Roger Câm-
peanu.

Bilanţ glorios, măreţe perspective

(Urmare din pagina 1)

ridicarea nivelului de civilizaţie al întregului popor, demonstrând, cu puterea faptelor de netăgăduit, că numai un popor deplin stăpîn pe destinele sale îşi poate făuri viaţa aşa cum o doreşte, în deplină libertate şi independenţă!

Eveniment crucial în desfăşurarea noii istorii a patriei, Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a inaugurat o epocă fără precedent, de impetuoaşă dezvoltare pe multiple planuri, de grandioase înfăptuiri şi de însufleţit avînt constructiv, această epocă purtînd numele celui mai iubit fiu al poporului, a cărui gândire şi acţiune revoluţionară şi-au pus amprenta pe întreaga dinamică a vieţii şi faptelor noastre. Epoca Ceauşescu a confirmat pe deplin însemnătatea rolului conducător al partidului în noua societate, certificînd prin fapte, prin realităţi, prin tot ceea ce s-a înfăptuit în aceşti ani eroici, că Partidul Comunist Român este centrul vital al întregii naţiuni. „Partidul reprezintă astăzi — sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu — centrul vital al întregii naţiuni, el este conştiinţa revoluţionară a poporului nostru, de la care radiază energiile creatoare ale întregii naţiuni şi care luminează calea spre înaltele piscuri ale civilizaţiei comuniste”.

EDIFICIND o societate nouă, militînd şi acţionînd energic pentru transpunerea în viaţă a măreţelor programe şi obiective stabilite de Congresul al XIII-lea, asigurînd mersul ferm înainte, spre înaltele piscuri luminoase ale comunismului, partidul îşi afirmă plener forţa sa organizatorică şi revoluţionară, vocaţia înnoirii curajoase şi a luptei împotriva a tot ceea ce este perimat. „A fi revoluţionar — arăta secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu —, a fi comunist, în condiţiile cînd partidul a devenit forţa politică conducătoare în societate, înseamnă a lupta împotriva a tot ceea ce este vechi, perimat, a promova cu îndrăzneală şi fermitate noul, în toate domeniile! Nu trebuie să uităm nici un moment că pentru a asigura realizarea programului partidului trebuie să organizăm întreaga viaţă economică-socială pe baza celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, ale cunoaşterii umane în general. Iată de ce în noua etapă de dezvoltare a ţării creşte şi mai puternic rolul ştiinţei, învăţămîntului, culturii, al întregii activităţi politico-educative de formare a omului nou, constructor conştient al viitorului său liber, al comunismului”.

Procesul revoluţionar dialectic de transformare a tuturor sectoarelor şi domeniilor de activitate economică-socială ce se desfăşoară în ţara noastră implică perfecţionarea şi dezvoltarea democraţiei muncitoreşti revoluţionare, asigurîndu-se participarea oamenilor muncii, a poporului însuşi, la conducerea întregului mers al societăţii şi al ţării. „Tot ce am realizat — sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu — este rezultatul — şi meritul — muncii eroice a clasei muncitoare, a ţărânilor, a intelectualităţii, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate, al întregii naţiuni, demonstrînd forţa creatoare a unui popor devenit liber şi stăpîn pe destinele sale, care îşi făureşte viaţa aşa cum o doreşte.” Ridicarea nivelului general de cultură constituie în cadrul acestui larg proces de dezvoltare multilaterală, un obiectiv de prim ordin şi întreaga activitate culturală şi artistică este pusă în slujba acestui nobile scop. „Întreaga creaţie, în toate domeniile — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu — trebuie să fie pătrunsă de spiritul revoluţionar, de umanism, să contribuie la educarea şi formarea conştiinţei revoluţionare a maselor populare”. Forţa conştiinţei reprezintă în drumul naţiunii noastre către înaltele culmi ale socialismului şi comunismului un factor hotărîtor şi toţi creatorii din România socialistă îşi unesc energiile spirituale pentru a contribui la înaintarea generală a ţării către viitorul luminos al poporului.

GLORIOSUL jubileu al partidului a constituit, de asemenea, o manifestare de largă rezonanţă internaţională a politicii externe a partidului şi statului nostru. Personalitate prominentă a lumii politice contemporane, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, preşedintele României socialiste, secretar general al Partidului Comunist Român, a ocupat poziţia principală, umanistă şi lucidă a ţării în principalele probleme cu care se confruntă omenirea, în primul rînd problema păcii. Atrăgînd atenţia asupra marilor pericole ce ameninţă însăşi viaţa pe planeta noastră, asupra agravării crizei economice şi asupra înrăutăţirii situaţiei internaţionale, preşedintele României a chemat popoarele lumii, toate forţele progresiste şi iubitoare de pace şi colaborare, să-şi unească eforturile în vederea soluţionării responsabile a gravelor probleme contemporane. Este mesajul de pace, umanist, raţional şi responsabil, al întregului popor român, al naţiunii noastre socialiste, ce-şi afirmă profunda sa vocaţie pentru înţelegere şi dezvoltare paşnică, în interesul vieţii şi al fericirii tuturor, în interesul însuşi al vieţii şi civilizaţiei umane.

„România literară”

Viaţa literară

Manifestări omagiale

● Uniunea Scriitorilor şi Comitetul de cultură şi educaţie socialistă al Municipiului Bucureşti au organizat marţi, 6 mai 1986, la sala Majestic, recitalul de poezie şi muzică patriotică şi revoluţionară dedicat aniversării a 65 de ani de la fîurirea Partidului Comunist Român, „Cîntăm patria, partidul, conducătorul”.

Au participat poeţii Alexandru Andriţoiu, Nicolae Dragoş, Ion Gheorghe, Petre Ghelmez, Traian Iancu, Ion Iuga, Nicolae Dan Fruntea, Mircea Micu, Violeta Zamfirescu şi soliştii Ion Grigorescu, Elena Simionescu, Sanda Şandru, Daniela Vlădescu.

● Asociaţia Scriitorilor din Iaşi, în colaborare cu filialele uniunilor de creatori şi cu redacţiile publicaţiilor ieşene, a organizat un Simpozion consacrat aniversării a 65 de ani de la crearea P.C.R. Au fost prezentate referatele: „Literatura şi spiritul revoluţionar” (autor: Mircea Radu Iacoban, secretar al asociaţiei), „Congresul al IX-lea — moment de cotitură în afirmarea specificului naţional al culturii noastre” (Ion Tăranu, redactor şef al revistei „Cronica”). Au prezentat comunicări Pavel Florea, preşedintele C.J.C.E.S., Dan Hatmanu, preşedintele filialei Uniunii Artiştilor Plastici, muzicologul Mihai Cozmei, Gheorghe Mihalache, redactor şef al ziarului „Flacăra Iaşului”. A participat tovarăşul Alecu Floares, secretar al comitetului judeţean P.C.R. Iaşi.

● Cu sprijinul Bibliotecii judeţene Argeş, la liceul de textile şi confecţii din Piteşti, la Casa Armatei din acest municipiu, la liceul industrial nr. 7, — Cenuclul literar „Liviu Rebreanu” a organizat festivalul literar dedicat jubileului Partidului, avînd ca temă succesele literaturii noastre în ultimele decenii. Au participat Sergiu Nicolaescu, redactor şef al revistei „Argeş”, Dan Rotaru, Ludmila Ghişescu, Miron Cordun, Dumitru Anghel,

Corina Cezareea Budescu, Gheorghe Păun, Mioara Lupescu, membri ai cenuclului „Liviu Rebreanu”.

● La liceul Industrial nr. 2 şi la Întreprinderea de rulmenţi din Birlad au fost organizate, în cinstea jubileului partidului, două manifestări literare în cadrul cărora au fost prezentate lucrări inspirate din lupta comuniştilor. Au luat cuvîntul Daniel Drăgan, George Pruteanu, Anatol Ghermanschi, Raluca Octav, Nina Pruteanu, Ana Cernău, Chirilac Samoilă, George Irava.

Scriitorii din Braşov şi Iaşi au fost primiţi de directorul general al Întreprinderii de rulmenţi Birlad, ing. Dionid Năstase.

● La Întreprinderea „Metalurgica” din Capitală, în cinstea jubileului Partidului a fost iniţiată o seară literară cu prilejul căreia s-a purtat un viu dialog cu privire la cele mai reuşite poezii dedicate patriei, partidului, apărute în principalele noastre publicaţii literare, în cursul acestui an. Au dialogat cu cei prezenţi şi au citit din creaţiile lor Octav Sargeţiu, Petru Marinescu, Eugen Cojocaru, Constant Constantinescu, Traian Rădulescu şi Viorica Nană.

Actorul Paul Nadolschi a citit poezii dedicate partidului.

● Sub genericul „Scriitorii contemporani despre constructori şi cititorii lor în Epoca Ceauşescu”, la clubul Trustului de construcţii din Baia Mare s-a desfăşurat un simpozion la care au participat elevii şi cadre didactice de la Liceul nr. 5.

A citit din volumul recent apărut, „Peisaje în mişcare”, autorul cărţii, Constantin Chifane-Drăguşani.

● Studioul cultural „Gheorghe Şincal”, în colaborare cu cenuclul literar „G. Călinescu” al Academiei şi cercul literar-artistic „Nichita Stănescu” de la spitalul „Victor Babeş” din Capitală, a organizat, într-una

din sălile „Muzeului Aman”, un festival literar dedicat jubileului partidului. Au vorbit: George Marinescu Dinizvor, secretarul studioului, Nic. Chircor şi Ion Potopin.

A urmat un amplu program literar la care şi-au dat concursul prozatorii Marcela Vrancea, Ion Dianu, Lidia Löwendal, Mihai Papae, Marcel Uluitu, Ion Bădin, Cornel Teodorescu, Florica Dumitrescu şi poeţii: Valeria Deleanu, Letiţia Roşulescu, Teodor Teodoru, Călin Butolanu, Victor Vulcan, Iancu Th. Carp, Margareta Dumitrescu, Margareta Ştefănescu, Sofronie Bulz, Samoilă Dumitrescu. Actriţa Doina Ghişescu a citit poeme patriotice de Grigore Hagiu.

În încheiere, Al. Raicu a subliniat cele mai valoroase proze şi poezii patriotice prezentate în cadrul acestei seri literare.

● Sub semnul gloriosului jubileu ce s-a desfăşurat la 8 Mai, Asociaţia Scriitorilor din Timişoara a organizat o adunare festivă omagială. Despre semnificaţia marelui eveniment, au vorbit Anghel Dumbrăveanu, secretarul Asociaţiei, Mircea Serbănescu şi Cornel Ungureanu.

A urmat un recital de versuri în cadrul căruia au citit din creaţiile lor dedicate partidului, patriei, conducătorului iubit, poeţii: Lucian Bureriu, Vladimir Ciocov, Eugen Dorcescu, Dorian Grozdan, Alexandru Jebelleanu, Mandics György, Ivo Muncian, Petru Sfetca, Corina Victoria Sein şi Nicolae Ţirioi.

● La Casa de cultură a sindicatelor din Tîrgovişte s-a desfăşurat o seară literară în cinstea fîuririi partidului, în cadrul căreia scriitoarea Ana Ioniţă a vorbit despre literatura destinată celor mici.

Tradiţii militante ale presei comuniste

● În cadrul cunoscutului manifestări „Rotonda 13”, „Muzeul Literaturii Române” a organizat o evocare literară avînd ca temă „Tradiţiile militante ale presei comuniste”. Despre idelle afirmate în publicaţiile respective din perioada interbelică au vorbit: acad. Tudor Bugnariu, George Măcovescu, Mircea Bălănescu, Mihail Dragomirescu şi Rodica Florea.

În spiritul colaborării

● Cu prilejul vizitei pe care a întreprins-o în ţara noastră la invitaţia Uniunii Scriitorilor din R.S. România, scriitoarea sovietică Alla Ter-Akopian a avut, miercuri 7 mai a.c., o întîlnire de lucru la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” din Capitală. La întîlnire au participat Ana Blandiana, Dumitru Balan, Ioana Diaconescu, Ion Horea, Mircea Micu, Nicolae Prelipceanu, Sergiu Selian şi Teofil Bălaj, şeful Secţiei Relaţii Externe a Uniunii Scriitorilor.

● Cunoscuta traducătoare din limba poloneză Danuţa Bienkowska ne-a vizitat ţara la invitaţia Uniunii Scriitorilor. Scriitoarea a fost primită la Casa Scriitorilor „M. Sadoveanu”, de Dumitru Radu Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, Al. Balaci, George Bălăiţă, Constantin Chiriţă, Constantin Ţoiu, vicepreşedinţi ai Uniunii, şi Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor.

Danuţa Bienkowska a avut o întîlnire cu redacţia revistei „Secolul XX” şi a purtat discuţii la Direcţia literaturii şi publicaţiilor literar-artistice din Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, la revista „Teatru” şi la Instituţia teatrală din Bucureşti.

Concursul „Elena Farago”

● Tradiţionalul concurs craiovean de creaţie literară pentru copii şi tineret, cu o largă participare a talenţilor din întreaga ţară, ce poartă numele scriitoarei Elena Farago, a ajuns la cea de a XII-a ediţie şi a fost dedicat, în această primăvară, aniversării a 65 de ani de la fîurirea Partidului Comunist Român.

Programul a cuprins expoziţii de carte, simpozioane pe tema contribuţiei literaturii la educarea şi formarea în spirit patriotic-revoluţionar a tinerii generaţii, vizite la locuri ce evocă momente din istoria poporului român.

Un juriu, al cărui preşedinte a fost scriitorul Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, a acordat numeroase premii pentru valoarea deosebită a creaţiilor prezentate în cadrul concursului, dintre care menţionăm:

Premiul Uniunii Scriitorilor: Marian Petri — Cîmpulung Muscel;

Premiul revistei „România literară”: Iulian Spătaru, Bucureşti;

Premiul revistei „Ramuri”: Constantin Oprică — Craiova.

Întîlniri cu cititorii

BUCUREŞTI

● În cadrul „Zilelor politice şi cultural-educative călărăşene”, la Casa de creaţie a oraşului Olteniţa, Eugen Teodoru şi Radu Vaida s-au întîlnit cu membrii cenuclului literar „Alexandru Sahia” din această localitate. Tema dezbaterii: „Probleme ale umanismului socialist, coordonată majoră a culturii noastre socialiste, a creaţiei literare în Epoca Nicolae Ceauşescu”.

Au mai participat membri ai cenuclului literar local — Ion Constantin Popescu, Valeriu Grecu, George Serbulea, Carmen Biu, Corina Iordache.

● Scriitorii Tudor Popescu, Valentin Silvestru, Dumitru Solomon, actriţele Rodica Mandache de la Teatrul Guleşti şi Brînduşa Zăiţa Silvestru de la Teatrul „Tănădărică” s-au întîlnit cu profesori, elevi şi alţi cetăţeni din comuna Poiana, judeţul Dimboviţa, în cadrul unei

manifestări culturale organizată sub egida Consiliului popular local în cinstea celei de-a 65-a aniversări a Partidului. A participat primarul comunei, Florică Marin.

BRAŞOV

● În cadrul manifestărilor dedicate aniversării a 65 de ani de la fîurirea P.C.R., a avut loc în unităţi militare din Braşov o întîlnire cu scriitorii Doru Munteanu, Nicolae Stoie, Nicolae Rotaru şi Ioan Gliga. Cu acest prilej s-au lansat recentele apariţii editoriale: „Vinerea neagră” (roman de D. Munteanu, Editura Dacia), „Semne de armă” (proză de N. Rotaru, Editura Militară) şi „Cercul senin al limbii române” (versuri de N. Stoie, Editura „Albatros”).

S-a prezentat, de asemenea, culegerea de poeme „Partidului, slavă!” realizată de Serviciul editorial al M.I.

● Titu Maiorescu — CUGETĂRI ŞI AFORISME. Selecţie, introducere şi comentarii, indice tematic de Simion Ghiţă. (Editura Albatros, Colecţia Cogito, 198 p., 7,75 lei).

● Simion Mehedinţi — CIVILIZAŢIE ŞI CULTURĂ. Selecţie de text, prefaţă, sumar bibliografic, note şi indice de nume de Gheorghita Geană în colecţia „Humanitas”. (Editura Junimea, 344 p., 16 lei).

● Radu Bourcane — ALBAŞTRA UMBRĂ A TRISTEŢII. Versuri. (Editura Cartea Românească, 80 p., 11 lei).

● Radu Tudoran — TOATE PINZELE SUS. Text prescurtat şi adaptat pentru ediţie bogat ilustrată de Romeo Voinescu. (Editura Ion Creangă, 104 p., 22 lei).

● Ecaterina Oproiu — CERUL INSTELAT DEASUPRA NOASTRĂ. Volum în colecţia „Rampa”. (Editura Eminescu, 100 p., 4,50 lei).

● Marcel Gafton — ŞAIZECI POEME. Volum de versuri. (Editura Cartea Românească, 208 p., 20 lei).

● Dinu Săraru — DRAGOSTEA ŞI REVOLUŢIA. Volumul al II-lea al ciclului românesc este subintitulat Cel care plăteşte cu viaţa. (Editura Eminescu, 400 p., 15,50 lei).

● Mihai Sin — SCHIMBAREA LA EAŢĂ. Roman. (Editura Cartea Românească, 344 p., 15,50 lei).

● Ioanid Romanescu — ORPHEUS. Volum de versuri. (Editura Junimea, 62 p., 7,25 lei).

● Mihail Diaconescu — DEPARTAREA ŞI TIMPUL. Roman. (Editura Eminescu, 564 p., 22 lei).

● Ion Cristoiu — LUMEA LITERARĂ. Eseuri în colecţia „Sinteze”. (Editura Eminescu, 230 p., 9,50 lei).

● Ion Nicolescu — ODELE PĂMÎNTULUI PIRJOLIT DE IUBIRE. Cuprinde ciclurile de versuri Dacia celeste şi Buna ziua, Maria. (Editura Cartea Românească, 86 p., 9,25 lei).

● Virginia Carlanopol VINĂTOAREA DE FOC. Versuri urmînd volumelor: Tapiserii cu lună (1977), Deasupra lumii lunecînd (1980). Poartă în cer (1983). Cartea cu anotimpuri (1983). (Editura Eminescu, 86 p., 16 lei).

● Bucur Chirilac — ÎNTOARCEREA ÎN CÎMPIE. Versuri urmînd volumelor Aproape de copilărie (1977), Căi de fum (1982), Zmeele copilăriei (1983). (Editura Eminescu, 72 p., 7,75 lei).

● Ovidiu Moceanu — FII BINEVENT, CALĂTORULE. Roman. (Editura Dacia, 224 p., 11,50 lei).

● Ernesto Mihăilescu — URIAŞUL CÎMPIILOR. Roman urmînd volumului de reportaje Delta, drumuri şi sentimente (1983). (Editura Eminescu, 470 p., 18,50 lei).

● Ştefan Zidăriţă — DIN VARA PÎNĂ ÎN VARĂ. Roman. (Editura Eminescu, 332 p., 15,50 lei).

● Ştefan Dincă — RUDE DE GRADUL UNU. Povestiri. (Editura Dacia, 192 p., 9,25 lei).

● Emile Zola — VISUL. Romanul este tradus de Nicolae Teică în colecţia „Clasicii literaturii universale”. (Editura Univers, 204 p., 10,50 lei).

LECTOR

● Pentru o şi mai promptă reflectare în cadrul acestei rubrici a ultimelor apariţii, rugăm editurile şi autorii să ne trimită exemplare de semnal.

Tineretea partidului — tineretea patriei

Am sărbătorit, la 8 Mai, șase decenii și jumătate de la făurirea Partidului Comunist Român. O zi de primăvară ce poartă în ea și mugur și floare, cum ar spune poetul, o zi cu semnificații dintre cele mai adânci privind istoria trecută și viitoare a poporului român. La Adunarea solemnă care a avut loc cu prilejul aniversării a participat întreaga țară. Nu numai prin faptele de muncă dedicate glorioșului jubileu, nu numai prin simpoziioanele organizate în toate ășezările patriei — orașe și sate, municipii și centre de județe — ci și prin luarea la cunoștință și studierea Cuvintării secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Această Cuvintare va rămâne ca o Carte fundamentală în care sînt înscrise izvoarele și devenirea noastră, o Carte, pe care, cînd o deschidem, vom întîlni, ca în frumoasele noastre legende, acea fințină eternă cu apa vie a vieții ce simbolizează „seeta de libertate și dreptate” ce „ne-au lăsat-o moștenire strămoșii, înaintașii, care s-au luptat cu Darius, cu mulți împărași romani, apoi, — după o convingere îndelungată cu romanii și nașterea poporului român — cu mulți alți cotropitori din timpul migrațiilor și năvălirilor barbare, iar odată cu dezvoltarea formațiilor statale și a celor trei principate — Țara Românească, Moldova și Transilvania — cu imperiile otoman, țarist și habsburgic”.

Sală Palatului Republicii din Capitală, martoră a atîtor evenimente majore din viața națiunii, a devenit parcă fără margini, căpătînd conturul întregii țări, atunci cînd în Cuvintarea secretarului general al partidului au fost evocate mișcările de eliberare socială și națională: răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan, revoluția socială și națională a lui Tudor Vladimirescu de acum 165 de ani, revoluția de la 1848 în frunte cu Bălcescu, Unirea din 1859, Marea Unire de la 1918 — toate demonstrînd că, „odată cu apărarea gîlei strămoșești și a ființei sale, poporul nostru a luptat cu hotărîre pentru libertate și dreptate socială, pentru a li stăpîni deplin pe destinele sale”.

8 Mai 1921 este, așadar, ziua care marchează în istoria patriei un moment eroic. Eroic fiind chiar țelul: libertatea și dreptatea socială! Eroice fiind chiar drumul și misiunea asumată: făurirea pe pămîntul românesc a socialismului și comunismului. A construi o nouă societate! — acesta a fost dintru început Programul Partidului Comunist Român. A lichida asuprirea și exploatarea burghezo-moșierească și a înfăptui o societate a dreptății! Dintru început țelul a fost constructiv. Era țelul celui mai tînăr partid, partidul care avea să întinerească țara. Partid tînăr, gînduri tinere, acțiuni de revigorare a întregii națiuni.

Partidul făurit pe temeiul teoriei socialismului științific, al experienței acumulate de mișcarea noastră muncitorească cu primul ei partid creat încă în 1893, a apărut ca o lumină pe calea unei biruințe fără seamăn, încît nu-l nicidecum o metaforă cînd spunem că, născîndu-se primăvara, Partidul Comunist Român avea să aducă în viața poporului, precum anotimpul în viața naturii, o primăvară socială. De la început, Partidul Comunist Român s-a situat cu fermitate în fruntea luptei pentru apărarea suveranității și independenței naționale, pentru o politică de pace și colaborare cu toate popoarele, împotriva dominației străine. Atitudinea partidului, o atitudine profund patriotică, s-a vădit cu putere în perioada interbelică, în condiții în care agresivitatea Germaniei hitleriste, actele teroriste tot mai amenințătoare ale grupărilor fasciste din țară puneau în mare pericol soarta națiunii. Dovedind o înaltă capacitate de orientare într-o situație complexă internă și internațională, Partidul Comunist Român a organizat lupta și a dat la momentul potrivit semnalul pentru trecerea la înfăptuirea Revoluției de eliberare socială și națională de la 23 August 1944, act fundamental cu ur-

mări politice dintre cele mai importante pentru noul destin al țării și al poporului român.

NU numai pentru istorici, nu numai pentru cercetători în domeniul științelor sociale, ci pentru noi toți este importantă această precizare cuprinsă în Cuvintarea tovarășului Nicolae Ceaușescu privind distincția dintre două perioade istorice ale activității partidului: „Activitatea de 65 de ani a partidului nostru comunist se poate spune că se împarte în două perioade istorice importante. Prima perioadă — 1921—1944, din care 20 de ani de adîncă ilegalitate, de teroare burghezo-moșierească; a doua perioadă — 1944—1986 — în care partidul nostru a devenit forța politică conducătoare a societății românești.”

În prima perioadă Partidul Comunist Român, așa cum subliniază secretarul său general, „a parcurs o cale importantă de formare și maturizare organizatorică și ideologică, de întărire a legăturilor cu masele largi populare.” Atunci s-a dus lupta eroică împotriva terorii și a dictaturii militaro-fasciste.

Odată cu Revoluția din August 1944, partidul și-a concentrat forțele pentru refacerea din temelii a întregii vieți economico-sociale din România. „Revoluția de la 23 August — se subliniază în Cuvintare — a deschis calea unor mari transformări revoluționare, democratice în patria noastră. Odată cu victoria revoluției de eliberare socială și națională, începe o nouă perioadă în activitatea partidului, în dezvoltarea independentă a României”. În această „perioadă istorică relativ scurtă — de numai 40 de ani — țara noastră a străbătut mai multe etape istorice de dezvoltare. Dintr-o țară agrară, cu o industrie slab dezvoltată și o agricultură înapoiată — despre care cercurile conducătoare burghezo-moșierești spuneau că trebuie să rămînă o țară eminentemente agricolă — România s-a transformat într-o țară industrial-agrară, cu o industrie puternică, modernă, dotată în cea mai mare parte cu tehnica cea mai avansată, cu o agricultură socialistă în plin progres.”

Și iată, exprimată în cifre, această nouă realitate: în anul 1985, producția industrială a României a fost de peste 100 de ori mai mare decît a țării „eminentemente agricole” din 1944! O producție de înalt nivel, din care 80 la sută s-a realizat în ultimele două decenii, în anii de amplă deschidere spre civilizația industrială ai celui de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român. Și încă o cifră semnificativă: în anii construcției socialiste s-au creat și produc 250 de zone și platforme industriale noi, dispuse armonios în toate orașele țării. Să notăm că termenul de platformă industrială implică existența unui complex de combinate, uzine și fabrici, cum e, de exemplu, cea de la Buzău, care numără peste 100 de unități industriale de cele mai diferite profiluri.

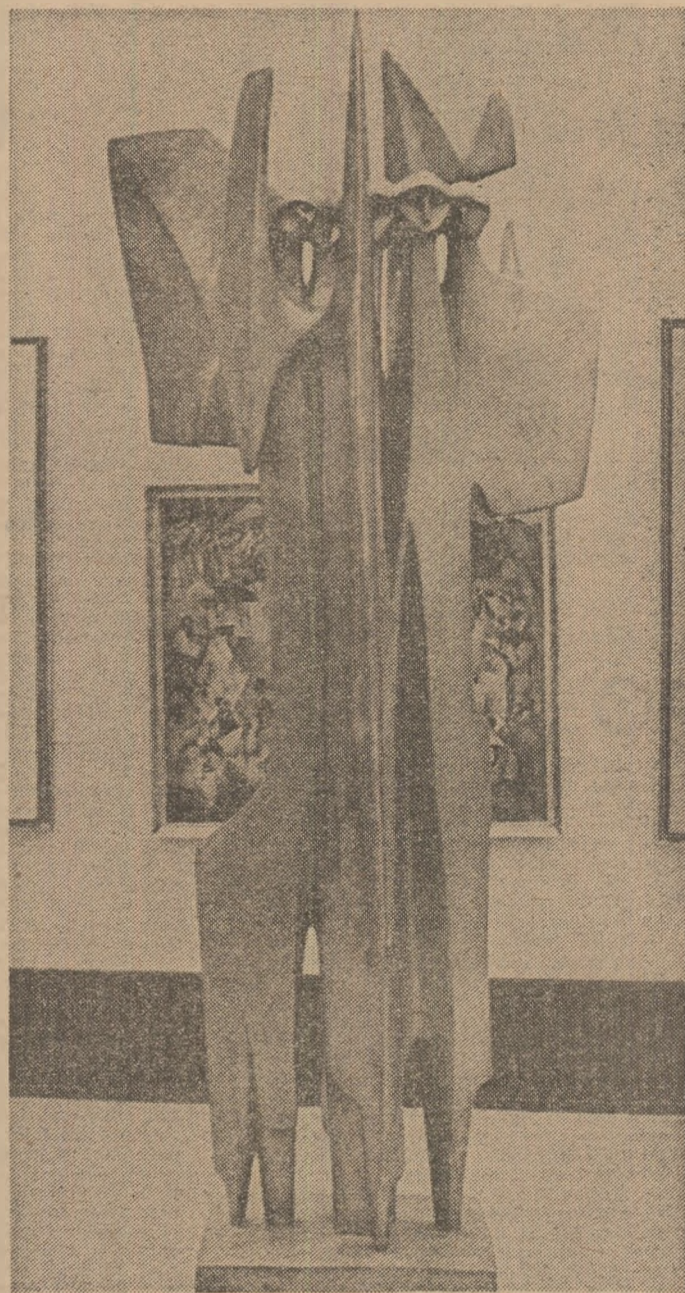
ACEASTĂ a doua perioadă a activității partidului e o perioadă de puternică dezvoltare a țării. Cum se realizează în România asemenea proiecte îndrăznețe? Răspunsul îl dă elanul constructiv al poporului român în acești ani, dezvoltarea echilibrată a țării pe baza programelor elaborate de partid. Sistemul călăuzit în această ascensiune spre viitor de hotărîrile istorice ale Congresului al XIII-lea al partidului, programul științific de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism.

Într-un permanent dialog cu țara, cu poporul, secretarul general al partidului a imprimat vieții noastre sociale un ritm revoluționar. „Nu poți fi comunist, dacă n-ai mereu spiritul noului”.

Astfel se pune în lumină imperativul participării fiecărui dintre noi la procesul de edificare a societății socialiste și comuniste în România.

Spre comunism! Un vis de aur!

Vasile Băran

PETRU BALOGH: *Victorie*
(Din expoziția „65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român”, Muzeul de artă)

Partidul, Ceaușescu, România

PARTIDUL, CEAUȘESCU, ROMANIA
trei colonade de lumină-n vreme
trei stlpi în marele pridvor de aur
care susțin tot cerul românesc
tresar în prag înalt de primăvară
cînd țara-mbracă mantie de soare
dau pomii-n floare, -n har de bucurie
și inimile noastre înfloresc!

PARTIDUL: steagul soarelui pe zare
trecînd din dimineață-n dimineață
un carusel al vămilor înalte
prin care trec cei drepti și cei viteji...
— De șizeceșicinci de ani partidul crește
ca Dunărea cu afluenții albaștri
cu undele-i fertilizînd cuvîntul
de comuniști aleși între aleși.

CEAUȘESCU: Omul-Țară! Țară-Omul!
plămădă din plămăda vie-a țării
crescut la școala dragostei sublime
soldat al comunismului sublim
purtînd triumful libertății-n sine
o inimă în inima luminii
întîiul unde-i greu, unde-i durere,
iubit de toată țara, unanim!

ROMANIA, în jilțul ei de veacuri
ținînd pe umeri soarele și luna
privește-n fața ei, voievodă
statură a Partidului viteaz
ii strînge mina Fiului și-i cere
să ducă mai departe lupta dreaptă
pe osia mileniului ce vine
să se rotească steaua păcii...

Șizeceșicinci de ani! Aniversarea
partidului e-a țării sărbătoare,
cununa unei epoci de lumină
pe care CEAUȘESCU o numim.
Sărbătorim triada triumfală
PARTIDUL, CEAUȘESCU, ROMANIA
sub limpedea arcadă-a primăverii
cu toată țara o sărbătorim!

Ion Potopin

OMAGIU

65
PARTIDUL
COMUNIST
ROMÂN

CARTEA ROMÂNEASCĂ

OMAGIU

„Inima — nota Mihail Kogălniceanu la 24 noiembrie 1843, cu ocazia deschiderii vestitului său curs de istorie națională de la Academia Mihăilcană — mi se bate când aud rostind numele de Alexandru cel Bun, Iul Stefan cel Mare, Iul Mihai Vițeazul; dar, domnilor mei, și nu mă rușinez a vă zice că acești bărbați pentru mine sînt mai mult decît Alexandru cel Mare, decît Anibal, decît Cesar; aceștia sînt eroii lumii, în loc că cei dinți sînt eroii patriei mele. Pentru mine bătaia de la Războieni are mai mare interes decît lupta de la Termopile, și izbînzile de la Racova și de la Călugăreni îmi par mai strălucite decît acelea de la Maraton și Selamina, pentru că sînt cistigate de către români.”

Forța conducătoare a maselor, adică partidul care să-și asume destinele patriei cu un trecut atît de glorios, era prefigurată încă la 1888, cum aflăm dintr-un articol semnat de Constantin Mille: „Un partid nou, alcătuit din oameni noi și cu idei noi, un partid care să rumpă cu vechile apăsături de intrigi de culise și împăcheri monstruoase în vederea alegerilor, un partid întemeiat pe principii și pe temelia luptelor de clasă, un partid care să se pună în fruntea multimei dezmostenite și setoasă de dreptate, iată astăzi ce cere această țară nenorocită.” Era, acesta, desigur idealul ce avea să fie atins abia peste mai bine de trei decenii. La 8 mai 1921, prin făurirea P.C.R. Momentul a fost surprins, între mulții semnatari ai cărții de față, și de Alexandru Andrițoiu: „A luminat partidul ca un soare / Ureat pe cer de clasa muncitoare, / Cînd a luat ființă-atunci, în București, / Într-o odaie cu pereți modesti, / Și cînd sub steagul său învăpăiat / Porneau cei mulți la luptă ne-nfricat, / Mai-marți țării au și dat alarma / Și-și încălecat, crunți, cu gloante arma, / Dar era prea tîrziu! Pornea de-acum / Istoria pe comunistul drum, / Pe cel mai drept, mai clar, mai falnic drum.”

Aria formulor de creație — de la notația exactă și la obiect și pînă la evocarea caldă, sentimentală, de la verbul incins al articolului de ziar și pînă la metafora înaripată, de la „discursul liric” curgînd în vîltoarea de cascadă și pînă la reflectia domoală, aforistică aproape — reprezintă, în fond, tot atîtea modalități de exprimare cîntate auri care au fost reunite între copertile volumului, conduce implicit la ideea esențială urmărită de editor și atît de bine argumentată prin textele propriuzise: aceea de implicare, de identificare a creatorului cu idealurile, credințele, gândurile propriului său popor. Astfel, poezii, prozatori, publicisti, critici etc. — de la Camil Petrescu și Tudor Arghezi sau G. Călinescu și pînă la Eugen Barbu, Augustin Buzura sau Ion Brad, de la Nicolae Labiș, la Ana Blandiana, Radu Cârnel și pînă la Mircea Dînescu, Dan Verona sau A.I. Zălinescu (spre a nu cita decît cîteva nume, luate aproape la întimplare) — dau grai gândurilor, sentimentelor, credințelor în idealurile țării, ale Partidului Comunist Român, ale tovarășului Nicolae Ceaușescu. Bunăoară, din multe poeme cuprinse în carte, se cuvine, credem, a cita un fragment dintr-unul semnat de Vasile Nirelescu, într-un anume sens sugestiv pentru întregul obște scriitoricesc și în aceste zile de omagiere a partidului și deopotrivă, a patriei (poezia se cheamă *Țării mele*): „Pe semnul terțet care nu se vede, / pe amfora cu platina fortunii, / pe zidul Sarmizegetusei, / pe neclintitele petunii, // pe dulcea cavatină a lăminii, / pe marea ta întunecat de-albăstră, / pe muntii tăi cu margini de poveste, / pe zborul tău de pasăre măiastră // pe toate-ți scriu și mă imprim cu-ablîne: / inima mea de foc îți aparține!”

Cu o statornicie care tinde să devină tradiție în ce privește omagierea principalelor momente din viața țării, Editura Eminescu a consacrat sărbătoririi gloriosului jubileu al celor saizeci și cinci de ani de la făurirea Partidului Comunist Român o substanțială antologie poetică ce cuprinde aproape trei sute de texte grupate în trei capitole: *Partidul, Ceaușescu, România; La trecutu-ți mare, mare viitor; Un pămînt numit România.*

Cum lesne se poate deduce din titlurile capitolelor, ampla antologie poetică dată la iveală de teacurile tipografice se vrea a fi — și, fără îndoială, reușește să fie! — un tablou liric complex, conceput atît istoric (prin prezenta aci a unor creații aparținînd lui George Coșbuc, Ioan Nenitescu, Ion Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Iosif Vulcan, Vasile Cîrlova, Iancu Văcărescu ș.a., ori de cei mai apropiați de noi în timp: Tudor Arghezi, Lucian Blaga, V. Voiculescu, sau ale celor contemporani din toate generațiile) cît și unitar ca structură și idei. În acest din urmă sens se poate afirma, fără teama de a greși, că secțiunile culegerii alcătuiesc un cerc cuprinzător, Mai întîi se realizează o imagine lirică și bogată a trinității *Partid, Ceaușescu, România*, cu care creatorii semnatari aci se identifică pe deplin, indiferent de generație sau orientare literară: astfel, textele lirice semnate, între alții, de Zaharia Stancu, Otilia Cazimir, Mihai Beniuc, Ion Bănuță, Eugen Jebeleanu, Mihai Dragomir, Lelay Lăjos, Dărie Novăceanu, Nicolae Dragos, Ana Blandiana, Titus Vișeu etc. devin tot atîtea posibile unghieri din care este privită pregnantă trinitatea, bine și temeinic condusă prin istorie de partid — cum simplu și direct o spunea George Lesnea: „Partidul e-n toate: E-n cele ce sînt / Și-n cele ce mine vor rîde la soare; / E-n holda întreață și-n bobul mărunț, / E-n pruncul din leagăn și-n omul cărunt, / E-n vînta ce vîscie nu moare, / E-n sfarmă ce-i putred, doboră ce-i greu, / Cu steagul cel roșu învinge și cîntă: / Astele al păcii secul curcubeu; / E-n inima care zvoneste mereu / Și-n sufletul care se-avîntă”. Privind cu un alt ochi — al celui ce știe să scruteze viitorul și să distingă prin vocații propășirea țării sub conducerea clarvăzătoare a partidului celor mulți, un alt poet (devenit, cum se știe, un simbol al generației poetice care a declansat lupta cu inerta), Nicolae Labiș, prezent și el în antologie, afirma răsplat: „Urîesc, cînt muntii semei pe zări sculptate, / Partid al celor vrednici, cîntîști fără de număr, / Văd cum întreața țară cu rodnic pas străbătut / Și aripile hainei îti flutură pe umăr, / În pieptul tău puternic mari flăcări se aprind / Din zeci de mij de inimă stringîndu-se-n lumină, / Cum clinchete distincte din line strune prînd / Aceeasi melodie fierbinte și denlînat”.

Veritabilă mărturie lirică a marilor evenimente care ne-au marcat istoria milenară, pe cit de îndelungată pe atît de zbuciumată și tot pe atîta de eroică, a doua parte a volumului grupează poeme ale autorilor mai vechi și mai noi, unele (precum *Scrisoarea a III-a* de Eminescu, *Hora Unirii*, de V. Alecsandri, *Pui de lei*, de Ioan Nenitescu, *Marsul ostirii române*, de V. Cîrlova etc.) fiind, cum se știe, intrate de zeci de ani în conștiința publică, iar altele (semnate de Lucian Blaga, Ion Pillat, Ion Barbu, sau de poezii din generațiile mai noi: Marin Sorescu, Gheorghe Tomozei, A.E. Baconsky, Nichita Stănescu etc.) formînd actualmente patrimoniul unei valoroase lirici de inspirație social-patriotică și istorică, de marcantă

CU GLAS DE AUR
TE CÎNTĂȚĂRĂ

Antologie de versuri patriotice și revoluționare
dedicată celei de-a 65-a aniversări

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN

EDITURA EMINESCU

originalitate, continuînd firesc și la noi exigențe o îndelungată tradiție. Să cîntăm, bunăoară, trei strofe din poezia *Insurecție* scrisă cu ani în urmă de Mihai Dragomir: „Nu s-au auzit, noaptea, călăreți pe drum, / N-au mai bătut în toacele de lemn, alarmele, / Dar partidul știind a spus: Acum! / Și-o armată nestiută și-a ridicat armele, / Ziua venea de departe, și de demult / Din cîmpia Padeșului, și mai de demult / Ziua venea de demult și de departe, / Din pădurele Albacului și mai de departe, / Și de aceea n-au mai sunat buclumele, n. drum, / Și n-au bătut în toace de lemn alarmele, / Partidul, tîșnind din străfunduri a spus: Acum! / Și țara și-a luat, de mult pregătite, armele”.

În fine, cercul ce încheie și dă unitate bogatului florilegiu liric omagial printr-un capitol purtînd titlul împrumutat de la unul din volumele lui Nichita Stănescu, *Un pămînt numit România*; ciclul constituie un fel de capăt de arc peste timp al ideii de unitate în cuget și simțiri a întregului popor, idee care a străbătut întreaga noastră istorie, care ne aureolează prezentul și ne leagă indeluctabil de generațiile viitoare prin simbolul luminii — ca într-un sugestiv poem purtînd semnătura lui Petre Ghelmez: „Lumina ce ne stăruie-n priviri / Este unirea-n cuget și-n simțiri / Cu cei de-ai fost, ce sînt, ce vor să vină, / Este lumina ce-a rămas lumină / Și cînd lumina-n lume n-a mai fost / Ea este cea care ne-a dat un rost, / Cînd visele se prefăceau în scrum, / Care ne-a spus mereu și ce și cum... / Noi fiii ce-i sîntem, aici și-acum!”. La aceeași înaltă temperatură a vibrației lirice și purtînd în ele o puternică și profundă conștiință a unității de neam și de țară sînt și versurile roșite cu simplitate, într-un dragoste de glia strămoșească și de marcele viitor visat de înaintași, de către Nichita Stănescu: „Oh, și ce am sînt pe lume, / Dulcele pămînt al tău, de vis / Și tot ce-i în tine nume / De căisă din căis — // Totul, tot ce este adevăr / Stă-n îmbrățișarea noastră, / ramură cu flori de măr / și c-o pasăre măiastră”.

CU GLAS DE AUR TE CÎNTĂȚĂRĂ reprezintă, în totul, o simbolică și totodată profundă adeziune de gînd, de inimă și de fantă a generațiilor scriitoricescilor țării și de azi la cele mai înalte idealuri de propășire națională, de progres și ridicare a patriei, pe noi trepte de progres și civilizație. Apariția volumului în chiar zilele sărbătoririi gloriosului jubileu al celor saizeci și cinci de ani de la făurirea partidului care și-a asumat destinul de azi și de mine al României depășește, desigur, semnificația unei simplenoutăți editoriale și se înscrie printre evenimentele culturale remarcabile din ultima vreme.

Florentin Popescu

Omul, creația supremă a naturii

FIECARE cuvîntare a președintelui țării, a tovarășului Nicolae Ceaușescu este un document programatic, o sinteză de orientare, o aplicare creatoare a principiilor socialismului științific la condițiile țării noastre, o caracterizare și definire clară a etapei în care se afla România pe vasta cale a edificării socialismului multilateral dezvoltat, a comunismului.

Recenta cuvîntare, rostită la Adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, a pus din nou accentul hotărît pe abordarea revoluționară a fenomenelor și problemelor, pe participarea activă de militanți a fiecărui comunist, a fiecărui om al muncii, la îndeplinirea întocmai a politicii interne și externe a partidului.

O axă cardinală a fiecărei cuvîntări a președintelui țării este concepția sa despre comunismul revoluționar. În ultima cuvîntare, subliniind marea importanță a activității ideologice, politico-educative, se manifestă încă o dată cu intensitate profund umanistă concepția celui care afirmă că omul este creația supremă a naturii.

Odată mai mult, conducătorul desti-

nelor țării cheamă pe creatorii culturii contemporane a României să-și pună întregul lor capacitate de creație în modelarea omului nou, apt să ridice statutul armonic al civilizației superioare a comunismului. Creatorii valorilor spirituale sînt chemați să caute noi drumuri estetice pentru ridicarea artei lor la nivelul marilor corinți pe care le impune transfigurarea victii complexe contemporane, încordată de energie și frumusețe. Orice operă de valoare a culturii este chemată să transmită, în sinteză superioară, concluzii etice și filosofice, concepția umanismului românesc asupra existenței, însușind expresiei (versului, culorii, acordurilor sonore), o vibrație profundă și un patos emoțional generate de confruntarea ideilor, de respectarea integrală a adevărului, caracteristice ale unei culturi dinamice care nu-și refuză nici o cunoaștere, nici un experiment.

Finalitatea umanistă a oamenilor conștiință este de a realiza o lume mai bună, acționînd în primul rînd asupra monadelor active care compun și caută să transforme lumea. Aceste monade active sînt oamenii vii, iar educația permanentă a gîndirii lor, a consolidării însușirii noului mod de a

percepe existența și cunoașterea, îndeamnă implicit spre o dezvoltare superioară a inteligenței și sensibilității singurei făpturi raționale din univers, omul, „creația supremă a naturii”. Orice inteligență rațională va trebui să minuiască instrumentele noi ale culturii umaniste, pentru ridicarea nivelului de civilizație, pentru a câștiga lupta împotriva timpului și spațiului, pentru cucerirea buniei stăru comune și a acelei libertăți care să îngăduie aprofundarea oricărui creații, din orice zonă a activității umane, contribuind în felul acesta la desăvîșirea omului. Gîndirea nu se poate dezvolta de la sine, ea fiind o încercare a unui lung proces de asimilare a unor date și informații despre lume și om. Acest fel de a medita, după cunoaștere și cucerirea capacității de a se orienta realist, servește la educarea și la dezvoltarea caracteristicilor omului liber și responsabil, conștient de misiunea sa de a fi o picătură transparentă, activă, din imensul flux al uman care traversează și fertilizează harta vastă a istoriei.

CREATORII culturii contemporane românești caută să reprezinte istoria omului care o creează, transfigurînd în artă infinitele ipostaze ale personalității umane. Adevărul victii și al artei

este adevărul oamenilor care trăiesc cu intensitate în prezent, activînd pentru viitorul cel mai omenesc posibil. Suma realității și existenței este constanta creatorilor de valori spirituale care sînt profund integrați realității contemporane românești, participînd structural la transformările înnoitoare, la elanurile constructive ale unei vieți noi. Procesul neîntrerupt de cizelare a conștiinței omului contemporan este finalitatea cardinală a creatorilor culturii. El vor să exalte demnitatea omului care trăiește într-o zonă a libertății și eticii, a frumuseții și adevărului, în orientarea complexei modernității a concepției umaniste revoluționare. Drumul străbătut de orice creator de valori, materiale ori spirituale, este luminat de încrederea în om și în capacitatea sa de a transforma lumea. Crezînd puternic în finalitatea formativă a artei și în apartenența sa la imensa ființă colectivă a poporului, apropiat de viață și de realitățile contemporane care modelează conștiința umană după criteriile concordantei dintre etic și estetic, creatorul culturii caută ca poezia și adevărul să-i interpreteze totdeauna opera.

Alexandru Balaci

■ La a 65-a aniversare a partidului nostru comunist, cind facem bilanțul dremului glorios de luptă, al marilor realizări obținute de poporul român în făurirea celei mai drepte societăți din lume, a socialismului, avem tot dreptul să privim cu satisfacție și mîndrie la tot ceea ce am realizat și să afirmăm, fără teama de a greși, că înfăptuirile revoluționare, marile transformări economico-sociale și edificarea cu succes a noii orinduirii nu ar fi fost posibile fără existența unui partid revoluționar, care a știut să înfrunte teroarea sălbatică, ilegalitatea, a dat multe și multe jertfe din rindurile membrilor săi, ținind întotdeauna sus steagul luptei împotriva asupririi și exploatării, pentru apărarea intereselor supreme ale întregului popor, a independenței și suveranității României.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Cuvîntarea la Adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român)

A fi revoluționar

O DOMINANTĂ a Partidului Comunist Român în toți cei 65 de ani care au trecut de la făurirea sa o constituie **spiritul revoluționar** — ca mod de gândire și ca atitudine practică. Este firul călăuzitor în toate documentele de partid, în toate marile acte sociale ale partidului, îndeosebi în anii de efervescență constructivă fără precedent care s-au scurs de la Congresul al IX-lea, grație în primul rînd marelui patriot care intruchipează forma cea mai înaltă a acestui spirit — tovarășul Nicolae Ceaușescu. În Cuvîntarea rostită la Adunarea solemnă organizată cu prilejul Aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, secretarul general al partidului ne dă o strălucită definiție a noului conținut al spiritului revoluționar care este, am putea spune, însăși coloana vertebrală a concepției, a ideologiei partidului, a idealului de personalitate pe care-l făurim.

Karl Marx spunea că revoluțiile sînt locomotivele istoriei. Astăzi ele pot fi comparate cu rachetele cosmice, într-atît contribuie la accelerarea ritmului progresului istoric. Dealtmîndri, o lege generală a dezvoltării sociale este tocmai aceea a intensificării procesului istoric. Feudalismului i-au trebuit circa 1000 de ani ca să-și cristalizeze structurile economice și socio-culturale. Capitalismul a avut nevoie de cîteva secole spre a-și consolida prin revoluție propria orinduire social-politică. Socialismul și-a demonstrat superioritatea doar în cîteva decenii. Și asta nu e totul; revoluțiile se deosebesc de la o epocă la alta prin conținutul și efectele lor, dar o teorie întemeiată științific despre revoluție nu e cu puțință decît de pe pozițiile clasei muncitoare. Este prima și singura clasă consecvent revoluționară din istorie, dar ea își poate valoriza această poziție obiectivă numai în măsura în care devine conștientă de sine și se transformă în clasă pentru sine (și, în cele din urmă, pentru toți oamenii muncii) prin intermediul ideologiei revoluționare și sub conducerea partidului. Fără a minimaliza cu nimic importanța revoluției burgheze care a contribuit la consolidarea unei orinduirii sociale superioare feudalismului și a declanșat mari resurse de energie psiho-socială, trebuie spus însă că, atunci cînd promotoarea revoluției este o clasă exploatare, după cucerirea puterii ea își epuizează rapid propriile resurse revoluționare, promovînd doar acele forme de progres care pot contribui la consolidarea dominației sale. Revoluția socialistă este cea mai radicală și din acest punct de vedere: revoluția nu se încheie odată cu cucerirea puterii, ci continuă în toată perioada istorică de construcție și desăvîrșire a noii societăți. Continuitatea procesului revoluționar infirmă o mai veche prejudecată retrogradă a forțelor sociale conservatoare potrivit căreia revoluția ar însemna doar negația vechilor stări de lucruri, distrugerea vechiului decretat ca singura realitate viabilă. Dacă în patria noastră socialismul a parcurs în cîteva decenii un drum pentru care țărilor capitaliste le-au trebuit sute de ani, aceasta se datorează în mare măsură faptului că partidul nostru a știut să facă din spiritul revoluționar un **stil de gândire și un stil de muncă**, accentul

căzînd pe aspectul constructiv. În opera tovarășului Nicolae Ceaușescu și îndeosebi în Cuvîntarea la Adunarea festivă din 8 mai este elaborat un adevărat **etos revoluționar-umanist** care îmbrățișează toate domeniile de activitate.

Edificarea unei societăți a dreptății, egalității, echității și omeniei nu este un mars triumfal sau căutarea la întimplare a unor „insule ale fericirilor”, ci o nouă etapă istorică, implicînd o problematică din ce în ce mai complexă, confruntarea cu greutăți și contradicții ale unor căi necunoscute, înlăturarea a tot ceea ce este negativ și împiedică mersul înainte, rezolvarea creatoare a noilor contradicții ce se ivesc.

PENTRU partidul nostru vocația revoluționară a însemnat capacitatea de a-și asuma continuitatea logică a „celor mai bune tradiții de luptă pentru dreptate socială și națională, pentru formarea și păstrarea ființei poporului, a națiunii și a statului național unitar român”. Căci spiritul revoluționar nu numai că nu înseamnă ruptură de tradițiile patriotice, dar reprezintă cea mai productivă continuitate a lor, începînd cu luptele pentru dreptate și neatințare ale vitejilor daci, a daco-romanilor și românilor de-a lungul secolelor împotriva cîmpitorilor de orice fel, pînă la miscarea revoluționară și socialistă. Partidul comunist a știut să facă din revoluționarismul său intrinsec, din etica sa revoluționară o armă de luptă pentru apărarea valorilor naționale, a integrității teritoriale, a independenței și suveranității patriei. Tocmai caracterul consecvent revoluționar l-a ajutat să devină legaturlor celor mai nobile tradiții istorice ale poporului nostru. În acest sens, spiritul revoluționar creează cea mai solidă punte de legătură între trecut și prezent, spre a putea întrezări astfel mai lesne căile optime ale viitorului. Numai un partid revoluționar ca partidul comunist putea să fie un partid profund național, să înfrunte teroarea regimului burghez-mosieresc și apoi a celui fascist-antonescian și să devină principalul factor politic în pregătirea și înfăptuirea insurecției armate de la 23 August 1944, care a însemnat începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Forța partidului derivă din forța clasei muncitoare — cea mai înaintată clasă a epocii moderne, aflată în avanposturile luptei pentru revoluționarea din temelii a societății, dar și din tot ceea ce a constituit măreția poporului nostru care, în decursul veacurilor, și-a apărut cu înversunare glia strămoșască, ființa națională, nu și-a plecat capul și nu s-a lăsat înrobite de atîtea semînții barbare sau de imperii agresive, cîmpitoare. Una din cele mai mari lecții ale istoriei poporului român de care partidul și-a însușit-o, făcînd din ea un obiectiv și un principiu de luptă, a fost aceea a **unității**. Prin unitate, un popor, chiar mic sau mijlociu, poate să înfrunte cu succes amenințarea unor mari puteri ostile neatințării sale. Prin unitatea tuturor românilor a fost posibil ca visul de o clipă al bravului Mihai să prindă viață și să se constituie statul român modern, național și unitar. Prin unitatea clasei muncitoare s-a putut crea Frontul

Unic Muncitoresc — nucleul unității întregului popor, a tuturor forțelor politice patriotice, ca o condiție necesară a răsturnării dictaturii militarofasciste și a participării depline a României la înfrîngerea definitivă a fascismului.

Și totuși, adevărul este că a fi revoluționar înainte de revoluție pare mai simplu, deși e mai primejdios. Marile dificultăți, contradicții și complexități urmează abia atunci cînd fronturile de luptă ale revoluției sînt peste tot, în uzine, pe ogoare, în mine și scoli, atunci cînd întreaga țară devine un imens santier al muncii libere, constructive. A lichida exploatarea și asuprirea socială și națională reprezintă abia începutul unui proces istoric al marilor responsabilități revoluționare pentru destinele patriei, pentru binele și frumusețea omului descătușat, pentru a face din fericirea omului ca individ și ca popor sarcină permanentă de partid.

Un cod moral al revoluționarului de profesie, și al fiecărui om care face din spiritul revoluționar un mod de a fi, un stil de gândire și de viață, care reclamă deopotrivă gândirea filosofică, științifică, etică, precum și sensibilitatea sa, resursele sale de afectivitate, trebuie să angajeze o serie întregă de elemente constitutive.

Este vorba, în primul rînd, de o stare de tensiune, de luptă între vechi și nou, de punerea în joc și organizarea corespunzătoare a celor mai eficienți factori de propulsare a progresului multilateral.

„A fi revoluționar — spune tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea la Adunarea festivă din 8 mai —, a fi comunist, în condițiile cînd partidul a devenit forța politică conducătoare în societate, înseamnă a lupta împotriva a tot ceea ce este vechi, perimat, înseamnă a promova cu îndrăzneală și fermitate noul în toate domeniile”. Ceea ce înseamnă, înainte de toate, a organiza „întreaga viață economico-socială pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general. Iată de ce în noua etapă de dezvoltare a țării crește și mai puternic rolul științei, învățămîntului, culturii, al întregii activități politico-educative de formare a omului nou...”

Spiritul revoluționar se manifestă, trebuie să se manifeste, în toate domeniile, ca o strategie ofensivă a noului, ca promovare a noii calități în dezvoltarea forțelor de producție, introducerea de noi tehnologii, un nivel tehnic calitativ superior al produselor, în organizarea științifică a producției, și a muncii. A fi revoluționar este deci și o chestiune de eficiență, de dizlocare a inerțiilor, de inițiativă creatoare în muncă, de optimizare a tuturor formelor de activitate și nu de artă a discursului, de chemări și lozinci. Acestea pot avea un rol mobilizator numai dacă izvorăsc dintr-o experiență concretă, dacă și au contoponderea în realizări și fapte de muncă exemplare. Iată de ce apare cit se poate de semnificativă aprecierea tovarășului Nicolae Ceaușescu, care asociază ideea revoluționară cu aceea de ordine și organizare: „A fi revoluționar înseamnă a acționa pentru organizarea întregii activități economico-sociale pe principiile autoconducerii și autozestirii pentru aplicarea fermă a noului mecanism economico-financiar”.

În actualul stadiu de dezvoltare economico-socială se poate spune chiar că,

în dialectică noilor contradicții, ceea ce prevalează și are rol hotărîtor sînt forțele noului, latura constructivă, capacitatea de depășire a dificultăților, de rezolvare creatoare a contradicțiilor. Socialismul științific nu a conceput niciodată societatea socialistă ca o societate paradisiacă, fără probleme, fără contradicții și dificultăți. Problema este ca acestea să fie descoperite, abordate și soluționate în chip revoluționar, prin întărirea și propulsarea forțelor creative ale societății, prin perfecționarea tuturor pirghiilor și structurilor sociale care asigură dezvoltarea progresivă și multilaterală a societății: proprietatea socialistă — a întregului popor și cooperativă —, formele de conducere și planificare, transformarea statului într-un organism nou, tot mai democratic și îmbinarea armonioasă a activității statului cu aceea a organismelor obștești și democratice în cadrul democrației muncitorești-revoluționare, perfecționarea activității partidului ca forță conducătoare și centru vital al națiunii.

PARTIDUL nostru a dat consistență și un sens mai profund ideii de revoluționar. În ultimă analiză,

a fi revoluționar este o chestiune de conștiință critică și autocritică la nivel individual și colectiv, chiar la scara întregii societăți. „Partidul reprezintă astăzi — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — centrul vital al întregii națiuni, este conștiința revoluționară a poporului nostru, de la care radiază energiile creatoare ale întregii națiuni și care luminează calea spre înaltele piscuri ale civilizației comuniste”. Partidul este deci chintesenta spiritului revoluționar și garanția biruinței sale în toate domeniile de activitate. Deci, pe de o parte, ordine, disciplină, organizare, pe de alta, spirit critic și autocritic, nemulțumirea și tensiunea căutărilor, apetența noului, o permanentă disponibilitate de depășire și autodepășire. Sînt fatete ale spiritului revoluționar, incompatibil cu nihilismul anarhic, dar și cu scleroza dogmatică. Și aceasta pentru că spiritul revoluționar este o problemă de conștiință, de atitudine ideologică, el este călăuzit de principiile socialismului științific de materialismul dialectic și istoric — ceea ce îi asigură permanent receptivitatea față de nou, îl fereste de greșelile grave, iremediabile, sau îl ajută să-și depășească propriile erori. Acest spirit acționează și ca o permanentă infuzie de tinerețe, care trebuie să fie virsta spirituală perpetuă a partidului nostru și a națiunii române.

În toate domeniile de activitate, inclusiv (și mai ales) în cele culturale, spiritul revoluționar se asociază cu cel umanist, deoarece umanismul societății noastre, ca umanism global al întregului sistem de civilizație, este un umanism revoluționar, vizînd transformarea radicală a condiției umane, a statutului său existențial obiectiv și subiectiv. Spiritul revoluționar fără umanism se degradează în violență și negație pură: umanismul fără spirit revoluționar esuează în frazeologie umanitaristă, în demagogie sau chiar în diversiune ideologică.

În concepția partidului nostru, a secretarului său general, a fi revoluționar înseamnă totodată a fi umanist și de aici încrederea nestrămutată în viitorul comunist al națiunii noastre.

Al. Tănase

Marius STĂNILĂ

De la Dunăre, la inima mea

Cine și-ar închipui cât de lesne cimpia
îți mută verdele în sînge
vîntul o mișcă, o clatină
o innodură una cu tine o face.

Și cită îngîndurare cită nepămîntescă greutate
în semințe umile călătorind
de la buze la buze asemeni cuvintelor
de la Dunăre la inima mea
un pod plutitor pe miresele griului
o ploaie vegetală un pămînt în nuntire

În nerepetare un uragan de polenuri o ploaie
susurînd în auz o chemare pe nume
și cită îngîndurare cită
nepămîntescă greutate.....

Ram înflorit

Patria mea iubirea mea de acum
Ram înflorit în murmurata-mi clipă
Carte deschisă, fără capăt drum
Spre oameni, pentru vază aripă,
Oglindă ce-mi întoarce înapoi,
Iubirea înmîită, zilei rodul,
Un car cu fin și-aseamă, cu trifoi
înmiresmat – ce trece, spre veșnicie podul.

Luceferi și poeme te ning cu sărbători,
E-atîta liniște în noi și pace
Că se aude în nopțe neori.
Bobul de griu cum piinea grea se face
Ca pe topaze lunecă lumina,
Mirosul piinii bate încet la uși,
E-n floare liliacul înmiresmind colina
Și teii în orașe parcă-s de albine aduși

Sînt semne mari pe dealuri
De brazi sînt munții plini
Îți fie lină clipa cum apele între maluri,
De păsări cîntătoare, în veac, văzduhul plin.

Arată-te, grîule!

Aș putea să te chem
cu sunetul aspru
al pietrelor de mori subpămîntene
un cîntec ce se adaugă la ploaie
ca oamenii la oameni
și faptele la fapte și lucrări –

Cu un descîntec ce-l mai știu destui
din stirpea noduroasă de țărani,
cînd soarele-și începe arătura
de primăvară pe imensul cer
stă patria pe muchia zăpezii
stă versul meu pe cumpeni de iubire
În timp ce-ți strig cu glas nepămîntesc
– HAI, ARATĂ-TE, GRÎULE I
lance și semn glorios
al timpului cu numele de „miine”.

Metapoem

Hei-rup l inimă – stație de pompăre – călimară
adio l multă fuse iubirea și setea
deșerturilor toate în timpul
vieții mele strigătul meu rotunjit
pe la colțuri speranța,

Răsuflarea ta roșie îmi biciue buzele
multe fapte-și arată
abia acum înțelesul lor mai adînc
prieteni se fac niște ape tot mai netremurate
peste care doar vîntul
flutură ca pe niște steaguri de pace cuvintele mele.

ELENA GRECULESI: Omagiu
(Din expoziția „65 de ani de la făurirea Partidului
Comunist Român”, Muzeul de artă)

Dumitru GRIGORAȘ

De gîndul tău, Partid

Ești pentru mine săgeata vederii
Care pătrunde și-n ziua de miine
Ești libertatea, soarele acestei ere
Ce îmi sporește rodul de fericire și piine

Ești pacea și visarea care îmi susține
Aripile în zboru-mi demn, curat
Ești ochiul care știe drumul către bine
De gîndul tău mare iluminat

Ești pentru mine numai adevărul
Focul speranței în care astăzi ard
Ești freacă din seva ce-mi îmbracă mărul
Cu-acel simbolic alb sub zare de stîndard.

Ce ești tu, Patrie

Ce ești tu, Patrie, decît un dor
În care sufletul ne-ncape
Privind mereu spre viitor
Prin steagul tău de timpla noastră-aproape

Ce ești tu, Patrie, decît un foc
Ce umblă viu prin inimile noastre
Ca primăvara-n ramuri și în tot
Ce vor să crească-aici sub aripile-albastre

Ce ești tu, Patrie, decît doar noi
Cu tinerețea ta urcînd spre zările-ți înalte
Cu apele ce se unesc șuvoi
Avînd ca maluri gîndurile-mi calde.

Legămînt

Uimire tu mi-ai fost și îmi rămii
Și raza care sufletu-o primește
Ca pe ceva ce-a fost și este-a lui
Și numele-ți ca mărul înflorește.

Cu zborul tău eu zboru-mi împreun
Și-n gînduri ne asemănăm și-n graiul
Cu care pot vorbi cu un străbun
Și a-mi cînta în versuri neamul, plaiul

Zăpada de pe timpla-naltă-a ta
Se-aseamă și cu a mea în toate
Cînd vreau să scriu mi se preface-n stea
Și în veghere dacă ea socoate

Față de tine am un legămînt
Precum îl are floarea de-o lumină
Ce o lansează soarele urcînd
Pe fruntea ta eternă și deplină.

Alexandru Cristian MILOȘ

Fîntîna

Mai curge la Putna
O apă bătrînă,
Prin codrii de-aramă
Se-ascunde
Fîntînă.

Din ea beau
De veacuri
Copii și bărbați,
E Ștefan,
E Ștefan
Sub
Munții Carpați.

Oglinda ei
Stele
Statornice naște,
Pe cai albi
Străjerii
Poporului ard,
Din mare
Răsare
Al timpului gard.
Mai curge la Putna
O apă bătrînă,
Izvorul se află în griu
Și în mină.
În păsări de suflet
Înalta fîntînă.

Salcîmul de la Dunăre

Toată viața mea am iubit salcîmul
Un pom fermecat,
Înflorit iarna, aruncîndu-și parfumul în depărtările
verii,

În apele albastre ale Dunării.
El venea, puternic și fragil,
Pe corăbii cu foc vechi, venea,
În mijlocul istoriei,
Unde o fată îi cînta.
Da,
Singur, împotrivindu-se fără vîrstă vînturilor reci.
Prieten îmi e soarele săditor
Și noile zile ce le poartă în flori
Că am simțit cum crește
Dorința lui misterioasă de a fi mereu vertical,
De a-mi locui pașii, de a privi păsări.
Iată, veți spune, scrisoarea unui popor
Vorbînd limba dimineții
Ieșînd din ape pentru a-și potoli iubirea.
Nimeni nu știe ce va mai fi
Sau poate cu toții o știm.
O, m-am lăsat o clipă dus de magia salcîmului, liber
Sensibilizînd munții și copiii,
Întinzînd raza de lumină
spre aceeași stea.
Atît de departe, atît de departe,
Numai pentru noi.

Metalul scutului

Răspunde, cine știe să simtă
Blindețea
Scutului străbătînd orașe și păduri,
Sertarul plin de manuscrisele secolului
Și harfa
Pe care cîntă pămînturi uitate.

Ah, soarele trezit
Pe buzele tale
Topește dușmanii privighetorilor,
Azi, ai găsit boala izvorului
În tine,
Ai înțeles să nu-ți pleci genunchiul și capul
Decît în fața dragostei.
Triumfător în vînt
Metalul acela era făcut din cuvinte,
Idealul îl fugăreai între nopțe și zi.
Din nou ai văzut privirea mamei
Îmbătrînind
Peste dealuri și furtuna trecînd mai departe,
Căldura astrului mirosea a gutui,
Patria viselor își desfășura numele,
Ploile țîșneau din semințe.
Cine știe să audă
Blindețea străbătînd orașe și păduri
Și harfa pe care cîntă,
Acela avea scut,
Acela era liber,
Acela era puternic,
Metalul acela se făcea din cuvinte.

În marginea

„Corespondenței” lui V. Alecsandri

DIN vasta corespondență¹⁾ a lui Vasile Alecsandri, dintr-un interval de 11 ani, eminenta editoare, Marta Anineanu, ne dă textul integral a 634 de scrisori, cu aparatul lor critic, precum și o listă de scrisori din aceeași perioadă, „cunoscute numai din diverse semnalări”, 43 la număr. Este perioada de vîrf a activității lui literare, în care a dat *Pasteluri*, *Dumbrava Roșie*, *Dan*, *Căpitan de plai*, *Despot vodă*, *Boierii și ciocoi*, *Ginerile lui Hagi Petru*²⁾ și alte așa-zise „*bluettes*”, adică improvizatelor nepretențioase, scrise din fuga condeiului. Corespondența familială ocupă un loc însemnat, dar nu cel dintîi, consacrat preocupărilor lui literare. De altfel, de gospodăria lui de la Mîrcești, unde poetul locuia în cea mai mare parte a anului, se ocupa vrednică lui soție, care văzuse și de mercurizarea casei, la instalarea lor. Era această, uneori dar pe nedrept birfuită, tovarășă de viață a lui Alecsandri, sub raportul energiei și al puterii de muncă, un om și jumătate, datorită căruia el putea să se bucură de un dulce far niente, în așteptarea „inspirației”. O alta, de același rang social cu soțul ei, din protipendada societății ieșene, i-ar fi impus desigur un alt „tren” de viață, în care mondenitățile i-ar fi răpit cea mai mare parte a timpului, în capitala Moldovei. Aceasta, în acea perioadă, datorită tradițiilor ei culturale și mai ales activității Junimei și a „Convorbirilor literare”, era și centrul vieții spirituale românești. Bucurindu-se de comoditățile pe care i le ofereau Mîrceștii, mai ales în perioada întemperiilor sezoniere de toamnă și de iarnă, propice creației sale, Alecsandri nu era ispitit nici de atracțiile Iașilor și cu atât mai puțin de cele ale Bucureștilor. Capitala țării îi era, într-adevăr, cu totul nesuferită, prin ambianța luptelor politice exacerbate, mai ales dinspre partea stîngii liberale, a lui C.A. Rosetti. Or, cu tot liberalismul celui cu fusese și el un pașoptist înocent, vîrsta și experiența îl împinseseră către linia de mijloc a mișcării. În interval a fost, ce e drept, și deputat și senator, dar fostul ministru al lui Cuza n-a avut vechitătii ministeriale sub Carol, refuzîndu-i lui Kogălniceanu, vechiul său prieten și comiliton pe ambele fronturi, oferta de a reprezenta țara, după obținerea Independenței, la Roma sau la Berlin.

Vom da mai jos cîteva izbucniri ale lui asupra Bucureștilor, oricît ar fi ele de nedrepte, dar ca expresie ilustrativă a temperamentului său de sedentar și de epicureu, căruia orice agitație îi era odioasă.

Lui Iacob Negruzzi îi scria de la Mîrcești, la „10 ghenar 1876”, ex abrupto: „Te cred acum întors acasă din capitala gheșefurilor”.

Aceluiași, din același loc, după 12 zile: „Te felicitiez; înalte de toate, că ai scăpat din București cu ochii nescopși. căci în acest oraș... vreau să zic în acest Cafarnaum³⁾ de patimi, oamenii nu au mai activă ocupație decît de a-și scote ochii unii altora și văd că chiar bulgării de omăt s-au molipsit de această tristă boală...”.

Intr-adevăr, trecînd cu sania, Negruzzi fusese lovit în ochi cu un bulgăre de zăpadă. Scăpase ușor din acea localitate nefastă, nu-i așa?

Tot lui Iacob Negruzzi, la 10 februarie, răspunzîndu-i la mirarea și descurajarea ce la afirmase „în prezența numeroșilor dușmani ai foiei „Convorbirilor”, îi explica pe aceștia astfel:

„Pe cînd alte încercări de publicații literare făcute în așa-zisul centru intelectual al României (sau mai sadea în București) au trăit două zile și au murit a treia zi, Convorbirile au ajuns în al zecilea an a existenței sale. Această vitalitate neobicinuită sub cerul României excită turbarea neputincioșilor și-i îndeamnă a se asocia pentru a împiedica pe alții de a face ceea ce ei sînt incapabili a lucra. Să-i lăsăm dar să latre ca

clinii la vînat și noi să ne căutăm de treabă, fără a ne tulbura de acel latrăt”.

Consecvent aceleiași negre viziuni, îi scria redactorului „Convorbirilor literare” la... „14 Mart 1876”:

„...presa bucureșteană prezintă astăzi spectacolul cel mai grotesc și totodată mai abject, căci propagă un antagonism neîmpăcat între Iași și București, o tendință vederată către separatism... Cum să le răspundem noi? Prin o indiferență disprețuitoare, prin lucrări serioase și din timp în timp prin un hohot răsunător. Vîntul bate, ciinii latră, însă oala fierbe-n vatră”.

Proverbul e vrednic de reținut, dar după cite știm, o singură încercare de separatism, după Unire, avusese loc chiar în Moldova, în 1866, dar despre alta, de prin părțile Munteniei, nici vorbă!

Intr-o scrisoare, în limba franceză, către Costache Negri, de la Mîrcești, la 15 iulie 1876, Alecsandri vedea în București „...actualmente focarul infect al tuturor purulențelor pestilențiale care corup moralul unui popor”.

A te spăla după participarea la spectacolul Camerei Deputaților, cerca, după el, „trei băi de curățenie”, alt de îmbălsățată i se părea demagogia.

Mai puțin înverșunat contra Capitalei țării și mai poetic, Bucureștii îi apăreau la 11/23 februarie 1881, într-o scrisoare către Ion Ghica, „Djebelul acestor deriși”, mai sus, „patrioții urlători”. Scrisoarea este în limba franceză. **Djebel** nu înseamnă nimic, dar **djebel**, din arabă, are înțelesul de munte, iar în Sahara algeriană, un munte se numește **Djebel**. Ca și Eminescu, Alecsandri nu credea în patriotismul declarativ al adversarilor politici.

Alecsandri nu prea avea încredere nici în publicul teatral bucureștean, despre care îi scria colegului său, academiicianul Mihail Obedenaru, la 25 februarie 1881, din Mîrcești:

„...plesse literare sînt puțin gustate de așa-zisul public inteligent al Bucureștilor”.

Pasă-mi-te, Alecsandri scotea totuși un succes cu feeria sa națională **Sinziana și Pepelea**, în care figurau Papură-Împărat, Pîrlea-Vodă, Locustă-Vodă, Păcală, Tindală, Muma Pădurii, Zmeul etc.

Se vede că era economicos, pentru că, într-un rînd, se plîngea către Ion Ghica de „mișcarea incoerentă a birjelor hodorogite din București”. Dacă ar fi fost mai filotim sau mai cilibiu, s-ar fi folosit de vizitii muscali ce făceau admirația și a străinilor cu trăsurile lor pe arcuri și cu cauciucuri.

Ulterior, majoritatea ieșenilor din burghizia mijlocie și superioară va privi cu alți ochi Bucureștii, iar generația mea a putut vedea, interbelic, creștînd exodul ieșenilor către malurile Dimboviței, chiar dacă nu se abțineau de la efuziunile lor sentimentale în favoarea acelora ale Bahluului.

Vasile Alecsandri rămăsese credincios comilitonilor pașoptiști moldoveni, din rîndul cărora se numărau cei mai mulți din bunii săi prieteni: Costache Negri, Mihalache Kogălniceanu, Alexandru Cantacuzino (Cneazul), Lascăr Rosetti, Eugen Alcaz, George Sion. Cu aceștia se totuia în corespondența sa. De același regim

Revista revistelor

„Viața Românească”

● ÎN nota proprie de serioasă și aplicată angajare față de problemele literaturii române, nr. 2/1986 al „Viații Românești”, alături, într-o dozată echilibrare, studii de istorie literară, eseuri filosofice, comentarii critice, poeme și consemnări pe marginea aparițiilor editoriale.

Studiul cu referințe bogate și dense al lui G. Mihăilă despre „Alexandru Odobescu — editor de literatură română veche” pune în lumină vasta și diversificată activitate a autorului lui **Pseudokloghetikos**. Mircea Malița reface în eseu „Organismul” polemică între reprezentările organiciste și mecaniciste ale societății, surprinzînd cu subtilitate tendința amalgamării celor două orientări

Trapez

CLXVI

713. Dacă n-ar fi firul de iarbă, fastul orhideei m-ar ucide.

714. Cînd am dobîndit prima licărire de conștiință, înainte de a reflecta la lumea în care mă pomenisem, am tot încercat să-mi aduc aminte de cea din care venisem. Dar n-am reușit niciodată.

715. Nici cuțit, nici bricoag, nici bisturiu n-au făcut în pielea mea nici cea mai mică zgîrietură. Dar pe sub ea au curs, prin nervi, de-a lungul oaselor și prin măduva lor fulgerele unor furtuni devastatoare. Probabil că trebuise să fiu paratrăsnet.

716. Actul scrisului, întreprins la o temperatură înaltă, presupune un minimum de neglijență a vestmintelor și a propriei înfățișării. Doar pe scriitorii de tip Paul Valéry mi-i pot imagina lucrînd într-un costum impecabil.

717. Luna răsărînd din mare: cap de mongol decapitat, din care singele se scurge picătură cu picătură, pînă ce devine de o mortală paloare.

718. A zecea parte dintr-un întreg este o mică parte. Dar dacă întregul este un mileniu? Iată, pot spune că am trăit aproape a zecea parte dintr-un mileniu.

Geo Bogza

familial se mai bucurau Nicolae Plisoki, fostul secretar al lui Cuza, și Gh. Hurmuzaki, bucovineanul, iar dintre străini, Philadelphie Cuénim, poate prieten din copilărie, și Baligot de Beynes, secretarul Doamnei Elena Cuza. Cu Vasile Pogor, mai tînr, se scapă într-o scrisoare, tuindu-l, după ce îl luase cu d-stră⁶⁾. Aceași intimitate, nerepetată, cu Iacob Negruzzi, la 15 martie 1875: „al tău amic”.

Fără a pune vreo distanță, nescrobîndu-se epistolar, Vasile Alecsandri stăpînea la perfecție secretul cordialității între prieteni mai noi și cunoscuți. Dintre pașoptiștii munteni, era intim numai cu Ion Ghica, unul din corespondenții săi cel mai asidui și singurul din ei doi care s-a ținut de cuvînt în proiectul lor de a-și împărtăși pentru marea publică amintirile. Leneș, cum însuși se califica, poetul era mai la larg în corespondența obișnuită, decît în cea convențională, destinată publicului, pe spații mai largi și cu ținută literară. În scrisorile particulare, se arăta volubil, comunicativ, glumeț, spiritual, ba chiar amator de jocuri de cuvinte, mai ales cînd scria franțuzește. Din păcate, acestea își pierd hazul în tălmăcire, neputînd fi gustate decît de cunoscătorii galicismelor. Bună tălmăcitoare din franceză, Marta Anineanu a tradus

„or en fait de **poils**, sauf le respect de l'orthographe, il ne me reste qu'un seul, auquel je tiens, c'est celui de ma chambre”

cu: „În ce privește **părul**, ținînd seamă de ortografie, nu mai îmi rămîne decît unul singur, la care țin, anume cel din camera mea”.

Nu „ținînd seama”, ci „cu excepția” ortografiei, primul termen numit „**poil**” scriindu-se într-un fel, iar celălalt, nenumit, cel din odaie, scris în alt fel, dar omonim, „**poêle**” (soba!)⁵⁾.

⁴⁾ Scrisoarea 17, Mîrcești, 15 oct. 1871: „Mi-ai dedicat [...] ați [...] veți [...] te [...] te [...] al tău amic sincer”.

⁵⁾ Ambele substantive masculine se pronunță la fel, **poil**.

În cercetările hollistice moderne, „Antropomorfism și Antropocentrism”, meditațiile asupra relației omului cu lumea (naturală, umană, cosmică) îi prilejulește lui Gh. Geană un interesant excurs asupra concretizării aparte a acestei relații în **Miorița**. Inspirat pagini despre canoanele dramaturgiei, etica scriitorului, resursele intelectului de a depăși suferința asumîndu-și-o și dîndu-i carate artistice sînt publicate sub titlul „Post-Scriptum” de către Ion D. Sirbu.

Reflecțiile lui Andrei Cornea asupra „lunilor” propuse de cărți în lumea contemporană („Paradisul pierdut al cărții”) se prezintă ca o interogație deschisă fundată pe delimitarea între cosmosul mare și cel al paginilor scrise. Lucian Raicu semnează subtilă analiză a stabilității axiologice, la zece ani după apariție, a romanului **Lumea în două zile** de G. Băliță, autor a cărui strategie literară, a „aminărilor”, a temporizării răspunsurilor, conferă cărții o nediminuată contemporaneitate.

Acest joc de cuvinte e la pagina 661: căuînd a face un alt joc spiritual de cuvinte, Alecsandri se folosise la pag. 660 de vocabulele **reporter** și **reportier**, traduse cu **reporter** și **birfitor**, numai că autorul vruse să spună **rapporteur**, pentru cel ce duce vorbele de la unii la alții (cuvîntul **reportier** neexistînd). La pag. 761, altă vocabulă ni se dă ca inventată de autor: **petoudiere**. Așa doar că, citit corect, cuvîntul **petaudiere** există, cu etimonul **Petaud**⁶⁾. Alecsandri se arată de acord cu Ion Ghica, la 8 septembrie 1881, hotărît să se retragă temporar dintr-o asemenea „petodieră” „așa-zicînd politică”, în care Costinești, Stolojanii și C-nia cloceșcu cu atât succes-, (verbul a **cloci**, de la **euire** face însă la ind. prez. pers. 3, pluralul **cuisent**, nu **cuisient**).

Asupra regimului greșelilor de tipar, în textul francez, unele sînt și ale lui Alecsandri, a cărui sintaxă este excelentă, dar nu și ortografia. Celelalte, prea numeroase, imputabile redacției, mă obligă să repet recomandăția ca, pentru orice limbă străină, editurile să recurgă la o ultimă corectură din partea unui bun cunoscător al ei. Cărțile acestea pleacă în străinătate și pot fi judecate în consecință. Să nu ne expunem în **aeternum**. Niciodată nu e prea tîrziu! Sîntem în al XI-lea cens...⁷⁾.

Ținem exemplarul nostru la dispoziția Editurii „Minerva”, ca să se convingă că scizura noastră nu este nejustificată — sau eventual la o receditare, pe care o dorim pe atât de **iminentă**, pe cît de **eminentă** este aparatul critică (nu e un joc de cuvinte, ci sînt două paronime).

Șerban Cioculescu

⁶⁾ „Regele” **Petaud**, șeful cerșetorilor, lipsit de autoritate; „Curtea sa” simbolizează o casă în care domnește anarhia, (fiecare își face de cap și nimeni nu are autoritate).

⁷⁾ Chiar acolo unde Alecsandri, necunoscînd engleza, a putut scrie, cu majusculă, **Sleeping-Kar** (pag. 480), în loc de **sleeping-car** (vagon de dormit), o intervenție critică în text era necesară.

Comentariile critice susținute de Gh. Grigureu („De la avangardă la moralizare”) și Valeriu Cristea („Tensiune și zbor”) se constituie în exegeze pertinente asupra operelor lui Geo Bogza și Cezar Baltag, pentru detectarea „grilelor” valorice caracterizante. Poemele care sparg densitatea textului cuprins în revistă ne prezintă, alături de un Mihail Beniuc nostalgic, grupaje de Elena Ștefoi și Farkas Arpad.

Cronicile, sub semnăturile lui V. Russo, Fl. Potra, V. Dumitrescu și Ilcana Pintilie, diversifică tabloul vieții culturale românești cu notații interesante pe marginea traducerii cărții lui Frobenius, **Fal-deuma**, a condiției filmului românesc, a spectacolelor cu **Hamlet** și **Noțiunea de fericiere**, a taberei de pictură de la Lugoj. Secțiunea de încheiere „Cărți—oameni—fapte” completează caleidoscopice viziunea de certă altitudine intelectuală a acestui număr al revistei.

R. V.

Estetica lui Ștefan Nenițescu

DE CÎȚIVA ANI BUNI apare la Ed. Științifică și Enciclopedică în cadrul colecției „Biblioteca de filosofie” o serie intitulată „Filosofia românească”. Această serie e îngrijită de N. Gogoneată, M. Măciu, R. Pantazi, Petre Dan, avându-l drept coordonator pe Dumitru Ghișe. Inutil să stăruim cit de importantă este această inițiativă și realizare. Aici au apărut, fără a avea pretenția că dăm o listă completă, ediții din opera lui Ioan D. Gherea, Al. Bogza, Athanase Joja, Hasdeu, Șt. I. Nenițescu, o utilă și completă antologie din cugetarea ateist-raționalistă românească și încă altele. Gîndul ne duce imediat, comparativ, spre colecția Editurii Eminescu, „Biblioteca de istorie a filosofiei culturii românești”, coordonată de Valeriu Răpeanu. Împreună, aceste două colecții se întregesc, contribuind la readucerea în lumină, mai ales pentru uzul noilor generații de cititori, a patrimoniului cugetării filosofice românești. Aș spune că o percutanță mai bine resimțită o are colecția de la Ed. Eminescu, tocmai pentru că a știut să se oprească la numele de rezonanță fundamentală (Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu, Vianu) iar dintre istoricii preocupati de istoria civilizației la Gh. I. Brătianu, Victor Papacostea, M. Berzea, I.C. Filitti. E de mirare că nici una din aceste colecții nu s-a gîndit pînă acum să programeze publicarea vestitei *La théorie de l'histoire* a lui Xenopol, apărută în 1908, citată peste tot în literatura mondială de specialitate, dar care nu a apărut niciodată în limba română. Nu uit să menționez că serviciile culturale aduse de cele două colecții sînt imense și se cuvine să le omagiem inițiativa și folosul, urindu-le spor și lumină roditoare.

NU-L ȘTIAM, prin anii șazecei, pe Ștefan I. Nenițescu decît ca poet și traducător, în românește, al celor dintîi scrieri crociene citite de mine (*Elemente de estetică*), apărută la „Cultura națională”. Dar prin 1968 (lucram la Ed. Meridiane), Petru Comarnescu nu ostenea să ni-l recomande ca estetician pe Ștefan I. Nenițescu. Dezideratul lui P. Comarnescu din anii aceia se împlinește, în sfîrșit, astăzi prin apariția cărții lui Nenițescu*), într-o bună edi-

*) Ștefan I. Nenițescu, *Istoria artei ca filosofie a istoriei. Teoria criticii*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Dumitru Matei. Ed. Științifică și Enciclopedică, 1985. Biblioteca de filosofie. Seria „Filosofie românească”. Redactor Petre Dan.

ție, alcătuită de D. Matei, în amintita colecție a Ed. Științifică și Enciclopedică. Și, recitînd-o, m-am gîndit adeseori, cu emoție nostalgică, la neuitatul autor al lui Kalokagathon.

Ca poet, Ștefan Nenițescu debutase, în 1919, cu placheta *Denii*. Se născuse în 1897, ca fiu al poetului I. Nenițescu și purta numele, după cel de familie al mamei, Ioan Ștefan. Și-a început studiile universitare în Italia (de unde și buna cunoaștere a limbii și culturii italiene), continuîndu-le la București. A debutat la *Noua Revistă Română* a lui Motru, încă în 1915, cu un articol despre Shakespeare, continuînd apoi să colaboreze, ca poet sau critic de artă, la mai toate revistele importante ale timpului. Poezia sa (nu numai placheta de început, dar și celelalte două, *Vraja*, *Ode italice*) demonstrează, cum apreciază Călinescu, că „e primul care s-a încumelat să scrie o poezie religioasă”. Istoricul o găsea aridă. Lovinescu, ceva mai blind, îi descifra „o sensibilitate monotonă” din a cărei „năivitate pură” s-ar desprinde „efectul unei grații divine care îl nimicește pe poet și-l topește în extaz”. S-a încercat și în teatru, scriînd mistere (*Trei mistere*, 1922), cu totul laice. Dar succesul n-a fost superior celui din spațiul poeziei. Ambiția lui, abandonînd literatura, se îndreptă spre cariera filosofică, pentru care se știa înzestrat. Ar fi voit să-și ia un doctorat în străinătate. L-a dat în țară, înregistrînd mai întîi un esec, pentru că teza sa li s-a părut profesorilor (Gusti și Motru) cu totul în afara normativelor genului (lipseau notele și bibliografia iar expunerea era prea „degațată”). N-a renunțat la proiect. A dezvoltat vechea temă, blindată excesiv cu note și citate, și a prezentat-o comisiei, care i-a acordat titlul rivnit, deopotrivă cel de doctor și de docent. Cariera didactică părea a i se fi deschis, de vreme ce era conferențiar de Estetică la Universitatea din București. Dar o conferință universitară, pe atunci, nu reprezenta mare lucru, putînd fi ori cînd suprimată din buget (cînd, caz fericit, era remunerată). N-a avut răbdare să aștepte, optînd pentru diplomație. A funcționat la Haga. Apoi a venit al doilea război mondial, esteticianul-diplomat s-a înapoiat în țară, trăind retras, printre cărți și cei cîțiva prieteni apropiați. Publica, după 1948, dar, mai ales, firziu și datorită lui Comarnescu, în revista „Arta plastică”. Proiectele literare au rămas în manuscris. Dar a izbutit să-și vadă tipărită. În 1973, o selecție din poezia sa (prefațată de Philippide), nu însă și, măcar fragmente, din lucrarea de estetică. A murit în 1979, la venerabila vîrstă de 82 de ani, uitat și cam deusolat.

LUCRAREA sa de estetică, *Istoria artei ca filosofie a istoriei*, a apărut în 1925. Avea trei volume, un tiraj aproape confidențial iar prima „carte” a volumului I, *Prolegomena speculative la un sistem de estetică real experimentală*, a constituit obiectul amintitei teze de doctorat. Fără îndoială, lucrarea lui Nenițescu, ca o primă tentativă a sa în acest domeniu, dovedește

mințe speculative, cultură, lecturi sedimentate, putere de analiză și strădania de a-și formula un punct de vedere original. Citise mult în domeniul esteticii și al filosofiei în genere, și avea ambiția de a se delimita de Baumgarten, Schiller, Hartmann, experimentalistul psiholog Fechner. A negat ideea uritului în artă, polemizînd cu Croce (cel de pînă în 1925), cu psihologismul — cum spuneam — fechnerian, cu tezismul katharsisului tolstoian, ca înălțare și purificare, cu naturalismul ca mentalitate prin care natura e confundată și integrată în artă, cu Platon, Kant, cu Winkelmann și Worringer și mulți alți cugetători și curente de idei sau artistice. Voia să construiască un sistem al său, exprimînd o viziune (o înțelegere) particulă asupra esteticii, ba chiar a filosofiei, concepută ca filosofie a istoriei. Efortul este, neîndoios, lăudabil. Din păcate, o ceață deasă, greu de străpuns, acoperă pagina lui Nenițescu, împiditate nefiind deloc calitatea scrisului său filosofic. Sigur că stilul unei scrieri filosofice nu poate fi întotdeauna delectabil, ariditatea fiindu-i, adesea, caracteristică. Dar la Nenițescu nu e vorba de ariditate, ci de o grîlă greu de depășit. Vianu, cel atît de cumpănit și delicat în calificative, vorbea, într-un studiu din 1933 despre estetica românească, publicat mai întîi în limba germană, de „obscura scriere în două volume a d-lui Șt. Nenițescu”. Iar obscur aici nu vrea, cred, să semnifice atît insignifianță, cît stilul complicat, cețos și încalcat al autorului. Că Vianu avea, încontestabil, dreptate e prea evident pentru a mai insista. Alte opinii, în afara celor politicoase ale lui Mircea Florian și N. Bagdasar, nu a prea recoltat această carte atunci. Lectura cărții lui Nenițescu nu e, într-adevăr, treaba cea mai lesnicioasă, mai ales pentru că dă alte accepții unor termeni tradiționali. Dar cu un spor de efort se pot desprinde cîteva liniiamente generale, și chiar particulare, ale unui punct de vedere care merită, încontestabil, atenție și deplină considerație. Nenițescu s-a străduit să păstreze o justă distanță între istorism, psihologism experimentalist și purismul extremist. A pledat, desigur, pentru antisincretism, a respins dihotomia conținut-formă în artă și ideea că arta e sentiment. Dovedind predilecție pentru conceptualizarea triadică (deși n-a fost deloc adeptul lui Hegel) deosebea trei forme de cunoaștere-atitudine: directă (empirică), filosofică și religioasă, dintre care ultimele două s-ar manifesta și ca ipostaze ale raportării omului față de lume, fiind, de aceea, și tipologii umane. Forma (ipostaza) cunoașterii religioase nu trebuie să îste crispări de nici un fel pentru că și Marx considera religia ca o formă de cunoaștere practică spirituală a lumii, așezînd-o alături de artă. Și chiar dacă Nenițescu a înclobot în religie valoarea morală, rîpîndu-i autonomia, faptul nu prezintă importanță prea mare în demonstrațiile sale, pentru că, socotea esteticianul, religia nu duce la artă și nici nu o determină. În fond, nu uităm să adăugăm, Nenițescu conferea sensuri antropomorfizante acestor tipuri de cunoaștere. Preocupat mereu de isto-

ria artei și, din cadrele ei, de cele plastice, s-a străduit să-și afle specificitatea. Istoria artei i se părea a fi ipostaza a ceea ce numea atitudine-artă. Fiind totuși formă a absolutului, arta n-ar avea istorie, neputînd evolua. E una din multele, complicate, antinomii ale acestei scrieri, rezolvată într-un fel prin demonstrația că istoria artei poate fi înțeleasă ca istoricist, ci ca artă care este ea însăși o formă de cunoaștere și, mai ales, ca istorie a tradiției artistice și a stilurilor. („În tradiție, se spune undeva, personalitatea și universalitatea se înfrățesc”). Și cum personalitatea e fatalmente istorică, iar universalitatea spațiului marilor arte, concilierea devine posibilă și necesară. Așa devine posibilă, crede esteticianul, istoria artei. Sînt multe alte antinomii decodabile în această scriere cam rebarbativă. Dar se află aici și destule observații fine și valabile, ca acelea despre arta populară, înțeleasă ca artă maternă, despre istoria artei ca istorie a obiectelor purtătoare de valoare, în așa fel încît istoria operelor de artă se confundă cu critica lor implicită. În sfîrșit, am reținut enunțul: „arta nu e o supapă a vieții sociale, ci este însăși viața ca artă”. Sînt, vreau să spun, aici, destule elemente demonstrative, judecăm și enunțuri cu totul stimabile care îndreptățesc efortul restituirii acestei cărți, elaborată cînd autorul avea numai 28 de ani. Poate că dacă persevera, opera i-ar fi fost mai consistentă intrucît nu totdeauna au norocul meritat autorii unei singure lucrări.

Efortul restituirii și l-a asumat Dumitru Matei. Am folosit anume cuvîntul efort pentru că nu e ușoară nici lectura, nici, mai ales, strădania de a ordona acest univers conceptual, a-l limpezi și a-l explica într-un studiu coerent. E ceea ce, tocmai, a întreprins cu metoadă, răbdare comprehensivă și bună cunoaștere a domeniului Dumitru Matei. Studiul introductiv, amplu, poate că prea amplu, e temeinic ordonat, străduindu-se să lumineze semnificațiile interioare, particulare și de ansamblu ale esteticii filosofiei lui Nenițescu. Și o face în general bine, chiar dacă nu întotdeauna izbuteste să scape din arcele complicate ale ansamblului conceptual. Oricum, Dumitru Matei a realizat o performanță cu acest studiu ca și cu mult mîgălitele note explicative, așezate, la locul potrivit, în subsolul paginilor. Îndrăznesc să cred însă că D. Matei exagerează considerînd că Nenițescu a elaborat, alături de Vianu și Dragomirescu, un sistem estetic. Contribuția lui Nenițescu putea fi evaluată cu mai adecvată modestie.

Aș vrea să închei omagînd munca lui Petre Dan care e nu numai redactorul acestei cărți dar și al aproape tuturor aparițiilor din subseria „filosofiei românești” din colecția „Biblioteca de filosofie”. E o strădanie culturală care înglobează în ea perseverență, inițiativă prospectivă și dragoste devotată pentru restituirea valorilor culturii românești.

Z. Ornea

VIAȚA, acest judecător suprem, ne obligă uneori să facem un popas, să privim în urmă, să scrutăm drumul străbătut, să ne punem întrebări, să căutăm răspunsuri, chiar dacă ele nu ne convin, să ne evaluăm faptele. Operația, în aparență, pare simplă, în realitate, pentru a fi drepti cu noi înșine, avem nevoie de temeritatea drumului pornit să cucerească necunoscutul.

Privind în urmă, căutăm, de fapt, adevăruri. Le aflăm sau nu, le recunoaștem sau le constatăm, totul depline de cinstea și de vigoarea conștiinței noastre. O tinără ziaristă, scrutînd trecutul, întreabă care este adevărul despre Școala de literatură. Adevărul acelei școli, cu fața văzută sau nevăzută, îl reprezentăm noi, absolvenții. Fiecare absolvent în parte, cu „dosarul” destinului său, cu evoluția sa pe scena vieții literare. Printre aceștia se numără și Aurel Martin, cel omagiat astăzi cu prilejul împlinirii a 80 de ani de viață.

Născut pe meleag transilvăncan, la Ji-bou, el va ajunge în toamna anului 1951

Profil

pe băncile Școlii de literatură (dar mai toate drumurile duceau la acest așezămînt atît de controversat), după ce făcuse Facultatea de filologie de la Cluj. Ei bine, pe Aurel Martin așa l-am cunoscut — stînd cuminte în bancă alături de Alice Mănoiu, cronicarul cinematografic de astăzi. (În această ordine de idei, aș dori să semnalez o coincidență plăcută: după mai bine de trei decenii, Aurel Martin poate fi întîlnit alături de Alice Mănoiu în coloanele revistei „Viața militară”.) Eu însă, în acele zile de școală, îi vedeam de „sus”, adică de la înălțimea catedrei (contradicțiile epocii!). Nu bănuiam pe atunci că anii ce aveau să vină îmi vor dăruî în persoana lui Aurel Martin un prieten adevărat, o prietenie statornică ce a fost pusă, uneori, la grele încercări.

În toamna cînd l-am cunoscut, Aurel Martin avea în urma sa un debut temeinic și promițător în publicațiile din Cluj, dar și o dureroasă experiență de viață. La 14 ani, a trăit din plin drama ocupației horthyste, fiind silit să ia, împreună cu familia sa, drumul amar al bejeniei. Rana din suflet reprezintă, credem noi, sursa necentenitei sale pasiuni pentru dezvoltarea literaturii patriotice.

După absolvirea Școlii de literatură, Aurel Martin a devenit bucureștean, destinul ademenindu-l cînd pe căi luminate de împliniri, cînd pe altele întunecate de necazuri. Flori, dar și bolovani colțuroși, plămădiți din nedreptate, i-au presărat drumul.

La un moment dat, datorită lui Mihai Dragomir, celui ce a fost un mare animator al vieții noastre literare, drumurile

noastre s-au unit. Poetul ne-a dorit pe amîndoi în conducerea revistei „Tinărul scriitor”. Ani în șir, Aurel Martin a trudit cu înflăcărare pentru a da strălucire „Tinărului scriitor”. Studiile și cronicile „la zi” din paginile revistei i-au consacrat definitiv personalitatea, Martin dovedindu-se a fi un bun cunoscător al literaturii române, un fin analist al fenomenului literar postbelic. Condeiful nu-l oscila iar fermitatea sa estetică n-a cunoscut abateri. Ca secretar general de redacție, ar fi putut lesne să plătească „polițe”, prin mijlocirea revistei, unor colegi porniți pe „fapte mari”, dar nu a coborît niciodată la nivelul redactorului lipsit de scrupule. L-am jubit și l-am respectat pentru această trăsătură de caracter.

Îl întîlnim numele pe multe cărți: *Introducere în opera lui Nicolae Filimon*, *Metonimii*, *Acolade*, *Paranteze*. Sîntem în fața unor contribuții mature la cunoașterea literaturii române. Și totuși, nu pot să nu spun: colegii i-au întîmpinat cărțile cu prea multă răceală.

Cu toate astea, privind în urmă, constat, cu bucurie, că Aurel Martin și-a legat numele nu numai de revistele „Tinărul scriitor”, „Luceafărul” și „Viața militară” (din al cărei colegiu face parte și acum), dar și de o mare editură — „Minerva”. Sub conducerea sa competentă, cadrele editurii au realizat un mare și definitoriu act de cultură națională.

Da, Aurel Martin are pentru ce să stea cu fruntea sus și de ce să fie mandru.

Prietene, îmi iau îndrăzneala să te îmbrățșez în vîzul cititorilor „României literare”. La mulți ani!

Haralamb Zîncă

Întîlnirile „României literare”

● Marți, 13 mai a.c., în cadrul unor ample manifestări politice, culturale prahovene, redactorii și colaboratorii ai „României literare” au participat la o serie de acțiuni desfășurate în municipiul Ploiești. La Biblioteca județeană „N. Iorga”, G. Dimisianu, Mircea Dinescu, Mircea Iorgulescu și Dolina Uricariu au participat la o întîlnire cu profesorii de limba și literatura română din județ și din municipiu, în cadrul căreia, s-a desfășurat un colocviu cu tema *Literatură și angajare*, expunerile și lecturile fiind urmate de un viu dialog între auditoriu și scriitorii prezenți. A urmat o întîlnire cu studenți și elevi din ultimele clase de liceu, la Institutul de Petrol și Gaze din Ploiești. Prof. univ. dr. ing. Dumitru Săndulescu, rectorul Institutului, a prezidat o dezbateră despre importanța valorilor culturale pentru tinerile generații și despre rolul formativ al literaturii, urmată de discuții. La manifestări au participat, din partea gazdelor, prof. Veronica Mănescu, inspector general adjunct al Inspectoratului școlar județean, prof. Lilliana Hulan, secretar al Comitetului municipal P.C.R. Ploiești, Al. Bădulescu, vice-președinte al Comitetului județean al culturii și educației socialiste, Gheorghe Maxim, directorul Bibliotecii județene „N. Iorga”.

Vămile spiritului

Cel de artist este acesta, care se strecoară ca un fum din mina criticului, bine strâns în jurul poemelor sale? În contact cu poezia lui Vasile Niclescu*, experiența cititorului cultivat este dublă: experiență de nedefinită a plăcerii lecturii, entuziasm al contagiunii artistice, transmisibil doar prin transcriere de citate, dar și experiență a înconfortului intelectual, când e vorba de stabilit o familie de spirite, căci scriitorul, care a început prin a fi violent bacovian, în Liturghii negre, a continuat extrăgând esențe poetice din Blaga și din Rilke, din Apollinaire și din E. E. Cummings, din G.M. Hopkins și din Rimbaud, ca să-l numim numai pe cel puțin dintre cei recunoscuți de poetul însuși. Este greu, dacă nu imposibil — și inutil — de a stabili filiațiile spirituale ale unui talent saturat de cultură, cum e Vasile Niclescu, aflat mereu cu un pas înaintea curentului general în lecturile lui poetice. În acest caz, cititorul necultivat în exces are un avantaj asupra erudiției culturale: lui îi rămâne numai bucuria lecturii.

Mai sugestiv decât oricine l-a tălmăcit pe Vasile Niclescu cel care a alcătuit coperta la retipărirea ca și integrală a operei poetice a acestuia, Daniel Niclescu: o fereastră mărginită de grele obloane de lemn, date în lături, se deschide spre un spațiu vid, scaldat într-o strălucire lumină crepusculară, lumina picturilor metafizice ale lui Giorgio de Chirico. O lumină care aparține numai exteriorului și care nu răzbește spre negrul compact al plafonului încăperii, nici chiar prin partea de sus a ferestrei, armată cu zăbrele metalice. O misterioasă pată de soare de pe zidul întunecat nu are nici o legătură cu ceea ce ar trebui să vină din afară. Dintr-un ungher pîndesc, scîldați în singe, clesții unui crab apocaliptic. În vreme ce ochiul său negru îl hipnotizează pe privitor. „A te detașa elegant de lume: a da contur și grație tristeții; o singurătate în stil; un mers ce cadencează amintiri; cu pasul spre impalpabil; cu respirația în marginile tremurătoare ale lucrurilor; /.../ formele materialului; a te adînci în intangibil; /.../ a te scîlda în propria ta răsfrîngere”. (E.M. Cloran) Citatul acesta ar putea sluji drept motto întregului volum.

Eugen Simion face o observație esențială (și nu singura), când spune că poezia lui Vasile Niclescu reprezintă „o confruntare a emoției cu un univers deja fixat, corporalizat”. Într-adevăr, impresia primă este că poetul trăiește continuu, începînd cu Enescu. Sută lirică și terminînd cu Semnătura fulgerului, într-un muzeu imaginar. Dar muzeul lui imaginar e alcătuit nu numai din opere de

* Vasile Niclescu, *Magnolii și fum*, Editura Minerva, B.p.t., 1986, prefață de Eugen Simion.

artă, ci și din evenimente reale, din viața însăși, din sentimentele, din trăirile celui implicat în viață. Ca artist, Vasile Niclescu face parte din familia spirituale a celor ce recurg, pentru a se exprima, la un univers de simboluri preconstituite. Ca atitudine lirică fundamentală, el redescoperă însă originalitatea de a se contempla pe sine ca pe un eveniment de artă. De aici, senzația că poetul nu se confesează, ci se contemplă confesîndu-se. Prin aceasta, el transformă actul contemplării din atitudine a receptării în atitudine a poeziei, a creației. De unde impresia de straniu, aparținînd îndeosebi picturii metafizice moderne, de maximă implicare și de detașare impersonală, senzația simultaneității contrastelor. Atitudinea contemplativă mîscînd o emoție violent personală, extinsă asupra întregului act artistic și transformată în generatoră a lirismului este prima pe care spiritul poetului, în drumul său ascendent, o străbate. Ca și Henri Michaux, pe care l-a tradus dintr-o evidentă afinitate electivă, aflîndă tînd de structura spirituală similară, nu de tematică, Vasile Niclescu și-ar fi putut intitula volumul reprezentativ *Les grandes épreuves de l'esprit*. Încercări ale spiritului, munci, pămîtiri ce sînt zidite la temelie elaboretelor, intelectualizate de sale poeme. Nimic mai opus tendinței de banalizare ironică a evenimentului (dominantă la post-neo-avant-gardisti contemporani) decât solemnitatea, îndelungatele filtrări ale emoției la care se supune Vasile Niclescu, pentru care orice eveniment tinde să devină eveniment al intelectului contemplativ. Punctul de pornire, centrul percepției, poate fi arta, dar și biografia. Literatura devine artă despre artă și calea prin care omul se poate transforma în operă de artă. *Salonul olandez*, artă despre artă, vibrează de tot misterul din spatele realismului: „Ea-ntoarce-un chip de miere-abia culcasă / prin care adie ceruri de mătăasă / și o privire ca de perle care / vor să ne spună ce-au văzut sub mare.” (*Fata cu turban*, Vermeer). Tot așa, zeci de notații lirice din toate perioadele de creație se retrag un pas din fața oglinzii în care eul a devenit eu reflectat, spre a cuprinde ansamblul: „Dacă voi merge la nunta furnicilor / mă voi ascunde-într-o lacrimă / urlașă ca marea și nespuse de sărată / și voi sta necîntit, blînd și supus / contemplînd corgeții lor de nebune / cu ouă cosmice în gură. Dar tare mi-e teamă / că voi strica petrecerea urlînd / oprîți muzica, oprîți muzica, / nu vedeți că mireasa-furnică-a murit?” (*Dacă voi merge la nunta furnicilor*). Spiritul reflectat este marcat fundamental de o vulnerare, de o scîndare, de apăsarea din cugetul unui Orfeu reintrors dintr-un infern în care i-a lipsit tăria de a nu privi înapoi: „Nu vă uitați la mine, / întoarceți capul nu trebuie să mă vedeți, / eu vin de foarte departe, /

am mers numai noaptea, / ...vin din valea de umbră, dintre magnolii și fum, / florile atinse de mine se schimonosesc de durere, / ...nu vă uitați la mine, / întoarceți capul / am uitat ceva / și plec îndată...” (*Magnolii și fum*).

Trecut de vama contemplării, spiritul se îndreaptă spre vama cunoașterii. „Connaissance par les gouffres”, dominată de imagistica plonjării în adîncuri, a golului, a hăului, a îndepărtării. Poetul vrea să fixeze „în poemele lui de o remarcabilă puritate formală, momentele de trecere, stările intermediare.” (E. Simion). Trecerea, marea trecere, presupune prezența ambelor capete ale punții. Aceasta nu se pare a fi trăsătura de personalitate cu care Vasile Niclescu traversează vama cunoașterii: alăturarea termenilor contrastanți, realizarea unei stări de simetrie a elementelor antitetice aflate în prezență, izvorită din încredințarea că, în ordinea universală, spiritul contemplator și peisajul contemplat se regăsesc „Dans une ténébreuse et profonde unité / Vaste comme la nuit et comme la clarté”: „Între mine și mine / hăuri, prăpăstii, ruine / ...Între mine și mine / cerul ce-abea se mai ține.” (*Între mine și mine*). De aici și simultaneitatea, derutantă, a formelor poetice încărcate, întemeiate pe coexistența unor semnificații multiple pentru a desemna o unică realitate, și a formelor de o rafinată simplitate, ce tind spre concentrarea sugestivă a poemului într-un vers.

A treia este severa vama a originalității. Pentru poetul care a transformat formele artei (muzicale, picturale) în evenimente ale sufletului și care își contemplă sentimentele ca pe evenimente ale artei nu este deloc simplu a scrie, de exemplu, despre stări de spirit arghizene sau blaglene în alt limbaj decît cel al lui Arghezi sau Blaga. Depășirea inhibiției pe care o implică relația cu un alt univers artistic se face adesea prin explozie. De aici abundanța metaforică, jerbare de imagini cu care jonglează talentul spre a-și masca, de astă dată, cultura. Situația este cel puțin neobișnuită. Dar nici autocontemplarea în natura care imită atât de bine arta nu e obișnuită. Încercătura de imagini, ce poate părea barocă, e mai degrabă semnul ororii de vid, exorcizarea neantului prin poezis. Creatorul oscilează între extreme, simțindu-se la fel de bine în universul aglomerat al fanteziei unificatoare, ca și în universul purificat al impresiei evanescente. Aș cita în întregime, pentru contrastul lor rafinat, ciclul goyesc al *Capriciilor* și ciclurile musorgskiene ale *Tablourilor dintr-o expoziție*: „Bufon și reze-ascuns în patrafire / mă pironeste oarbă în neștiri. / Ca o palată veselă și cruntă / sprincelele-l de virgule încrunță. // Pe viscul negru și-n lumina crudă / e deoptrivă stea și paparudă. / Uimindu-se de-a lumi-

lor pruncie / e-un inger plictisit de vecinicie.” (*Bufnița*); „Niciodată atât de aproape / ca-n noaptea / cu crengile rupte.” (*Tablouri...*)

Cine este atât de familiarizat cu procedeele retorice nu se poate ușor apăra (cînd se ivesc poate ocazia, poate nevoia) de folosirea lor stereotipă. Se întîmplă uneori ca mecanismul producerii de metafore să funcționeze perfect, tinzînd spre performanță. Dar performanța e suspectă din principiu și uneori involuntar comică, ca orice lucru mecanic „plaqué sur du vivant”. Riscul e mare și uneori Vasile Niclescu și-l asumă. Se îndreaptă astfel spre cea de a patra vama, a contradicțiilor. Atitudine ce estetizează spontan, ce-și alege imediat din panoplia mereu la îndemînă codul adecvat momentului, dar și eșec al retoricii, individualitate scîndată între tentația adîncurilor și chemarea culmilor, ce se autocontemplă masca, personalizată (de la persona, „mască”) de opere aparținînd altor artiști și altor arte; imagistică prin care oximoronul se realizează la nivelul gîndirii poemului ca totalitate și aproape niciodată la nivelul versului („O viespe din nămol livită / mătăsea cîrnilă îi străpunge. / Din carnea crinului rănită / nu cade nici un strop de singe” — *Mindrie*); îndrăzneala barocă a imperecherii de semnificații dispași și capacitatea de sugestie a micii descrieri simbolice; o sintagmă-reminiscentă din Eminescu într-o comparație în spiritul lui Salvador Dalí: „Dormi! Stelele ard umed ca ochii de rechin”.

Vama a cincea, a timpului, volumul sintetic, „care sîrșește-n punctul unde-ncepe”, alcătuit circular, închizînd ca într-o crisalidă între poemele ultimei vîrste, plasate la început și la sfîrșit, poemele tuturor vîrstelor anterioare, o trece cu ușurință, căci poetul și-a păstrat atitudinea și procedeele, cu accentuări diverse, în toate momentele existenței.

A șasea vama, a spațiului, e străbătută sub cununa de lauri a patriotismului activ. Poetul se îndreaptă melancolic și glorioș spre cea de a șaptea vama, a simplității simbolice, pe care o cultivă insistînd în ultimele volume și în ciclul de inedite.

Roxana Sorescu

Promoția '70

Școala și revistele

— O paranteză —

EFFECTIVĂ din primul moment în poezie, cîștigată la maturitate de prozatori, rămasă încă în stadiul de deziderat pentru dramaturgie, sincronizarea a jucat și în evoluția criticii promoției 70 rolul de ordonator al diversității de atitudini, eforturi și maniere. Ea s-a realizat însă altfel decît în celelalte genuri. Îndeobște criticii unei promoții intră în peisaj cu cîțiva ani mai tîrziu decît poeții și prozatorii, primele lor acțiuni avînd ca obiect fie literatura promoției precedente, deja afirmată și impusă, fie operele mai vechi, mai mult sau mai puțin adjuocate de istoria literară. Apoi, talentul critic fiind simbiotic cu vocația bibliotecii, perioada de formare a criticului se instituie în instanță verdictuală pentru personalitatea celui care practică acest gen literar. În fine, între afirmarea și impunerea unui critic trece, de regulă, un anume timp care este al exercițiului foiletonistic, prezența în publicații precedînd, uneori cu mult, prezența în volum (deseori volumele criticilor sînt antologii de texte apărute mai înainte în publicații).

Criticul promoției 70 s-a format ca intelectual în miezul deceniului al șaptelea, după deschiderea explozivă de la începutul anilor șaptezeci și înainte de reorientările de la începutul deceniului următor; cu studiile făcute într-un climat general de emulație și căutări fertile, într-un peisaj universitar caracterizat de accesul neobturat la toate rafturile Bibliotecii și într-un cîmp critic dominat de disputa dintre „creatori” și „științifici”, ei au avut răgazul și, mai ales, posibilitatea de a se informa

în detaliu despre tendințele criticii universale contemporane, de a opta pentru una sau alta din metodologiile cu răsădit și de a-și însuși bagajul teoretic propriu actului critic veritabil. Ei n-au fost implicați în dezbaterile din jurul criticilor „creatoare” și a celei „științifice”, susținută de criticii promoției anterioare dar ecurile acesteia le-au marcat, în mai mare sau mai mică măsură, devenirea critică. Revizuirea ecuației Gherea-Malorescu prin reconsiderarea celui din urmă, atîta vreme uitat sau, mai rău, mistificat a avut și ea o anume influență asupra viitorilor critici, încă studenți (majoritatea în filologie); dar, pe măsură ce de la restabilirea corectă a ecuației s-a trecut la o nouă dezechilibrare prin accentuarea aproape exclusivă a însemnătății criticii majorescene, criticii acestei promoții au încercat operația de restabilire în sens invers, subliniind adică argumentat și dintr-o perspectivă nouă contribuția criticilor gheriste. La rîndu-l, mișcarea europeană a ideilor critice, de la structuralism la sociologie, de la psihocritică la „noua critică”, a atras atenția multor critici din această promoție, nu doar a celor care au îmbrățișat cariere universitare, dar și a foiletoniștilor. Tendința iconoclastă, vizibilă la nivelul fiecărei promoții, n-a fost, totuși, în lăuntru promoției 70 foarte activă și asta din pricină că, în chiar anii formării lor, criticii promoției își însușiseră, din instrucție și din educație deopotrivă, un fel mai tolerant de a privi direcțiile limbajului literar propriu-zis și, implicit, pe cele ale gîndirii critice. Diver-

sitatea, astăzi de domeniul evidențelor, s-a structurată în perioada de formare a promoției ca expresie cu conotații morale a democrației intelectuale și, totodată, a înclinației proprii acestei promoții spre așteptare, a caracterului ei imploziv.

Evoluția promoției în general și a criticilor ei în special a fost favorizată încă de la debut de generozitatea revistelor literare și culturale; în „Contemporanul” (Florin Manolescu, Marin Mincu, Dinu Kivu), în „Echinoc” (Ion Pop, Marian Papahagi, Ion Vartic, Petru Poantă), în „Convorbiri literare” (Al. Călinescu, Daniel Dimltru, Al. Dobrescu), în „Cronica” (Zaharia Săngeorzan), în „Ramuri” (M. Iorgulescu, Ov. Ghidirmic, Eugen Negrici), în „Vatra” (Dan Culcer), în „Viața Românească” (Cornel Moraru, Roxana Sorescu), în „Lucafașul” (Alex. Ștefănescu, Nicolae Baltag), în „România literară” (Dana Dumitriu), în „Orizont” (Cornel Ungureanu, Eugen Dorcescu, Livius Ciocirle), în „Familia” (Valentin Tașcu) și în alte reviste și ziare tinerii critici din anii 65-70, încă studenți sau proaspeți absolvenți, găseau spațiu de afirmare și, lucru încă mai important, erau luați în considerație cu toată seriozitatea și încrederea. Fără această încurajare practică din partea revistelor afirmarea lor ar fi fost mult întîrziată, cu urmări dintre cele mai neplăcute pentru că nimic nu poate împleta mai mult asupra evoluției unui critic (profesiune care se exercită în public și pentru public) decît absența unui loc de des-

fășurare; admit că se poate scrie poezie pentru sertar sau proză pentru sertar, dar e de neînchipuit o critică pentru sertar. Cele două instituții care patronază începuturile oricărui critic, școala și revistele, au fost, în vremea cînd s-au format criticii promoției 70, cu adevărat apte de a le valorifica talentul și de a le contura personalitatea. Nu e, în aceste condiții, o întîmplare că între toate promoțiile din literatura română de azi promoția 70 are cei mai mulți autori de critică literară. Sigur că numărul în sine nu poate fi înlocuit ca argument într-o discuție privind valoarea criticilor din interiorul acestei promoții (nici nu mi-am propus să abordez acum acest subiect), dar tot așa de adevărat este că el rămîne oricum semnificativ pentru momentul intrării în scenă a promoției și pentru evoluția ei; chiar dacă n-ar fi decît legea numerelor mari și tot trebuie să admitem că o promoție atât de bogată în autori de critică, istoric literară și eseistică este necesarmente bogată și în literatura propriu-zisă. Pe de altă parte, creșterea numerică a comentariilor de literatură ar putea fi interpretată și ca un simptom de manierizare sau de declin al literaturii însuși, simptom la capătul căruia urmează să se producă, dacă istoria nu ne înșală, o schimbare profundă și radicală în chiar condiția literaturii. Nu am încă suficiente știri despre o literatură cu totul nouă, pe cale de a fi scrisă în zilele noastre, de aceea prefer să trec, cînd e vorba de abundența criticilor din promoția '70, peste sensul de simptom (recunoscîndu-i totuși, credibilitatea), reținîndu-l doar pe acela de ilustrare a unui climat, de școală și publicistic, prielnic dezvoltării talentelor critice. Dacă din acești mulți (peste o sută) autori de cărți de critică, istorie literară și eseistică din promoția 70 se va alege și un număr de critici importanți al literelor românești contemporane va fi cu atât mai bine.

Laurențiu Ulici

Sinteze

S

Paul P. Drogeanu
Practica
fericirii

Editura Eminescu

ÎN conștiința europeană din acest veac, inconsistența, atrofiera, însăși starea mai veche de criză a spiritului (fie că a fost numită criză de realitate, de autenticitate ori de speranță) au devenit, de o bună bucată de timp, locuri mai mult decât comune ale oricărui discurs teoretic cu ambiții globalizante sau numai pur constatative. Obsesia evocării, a arheologiei, a unui anume ton contestatar — exasperat chiar, în numele nostalgiilor originilor, al reluării legăturilor de adâncime cu temeiurile sacre, primordiale ale umanului, al unei adevărate regăsiri de sine a individului, constituie însă nu doar semnele elementare ale unei pasageri derute axiologice, ci și tot atâtea tatonări, premise, dileme, pledoarii în favoarea unei tentative de recuperare și de primire organică a omului pe căile care i-au rămas încă deschise și protectoare. Tocmai atunci când vremea sărbătorii (văzută ca receptacol nutritiv, tonifiant pentru regenerarea umană) pare să fi apus ori să se confunde cu fragilitățile, degradatul loisir, au început să se scrie sintezele decisive, opus-urile minuțioase despre statutul sărbătorii și intrupările sale poliforme. Lucrarea lui Paul P. Drogeanu *) vine, desigur, să se înscrie tocmai într-un asemenea context confruntativ-explorator, punând în chestiune cu surprinzătoare îndrăzneală, șansele festivalului, acelea de reabilitare cul-

*) Paul P. Drogeanu, *Practica fericirii. Fragmente despre sărbătorire*, seria Sinteze, Editura „Eminescu”, 1986.

turală și practică a acestuia, dintr-o perspectivă strict actuală, mai mult decât incitantă.

Ni se propune așadar un sinuos traiect teoretic, străin, în pofida unei impresiionante, arborescente documentări, oricărei aridități informative sau vreunui exhibiționism erudit ce minează încă, din nefericire, unele din încercările similare, tangente cu domeniul investigat acum.

Ceea ce conferă însă sobrietate și tinută înalt științifică volumului de față nu rezidă deloc doar în aria exactei, laborioasei, incredibile argumentări bibliografice, ci mai ales în plastică fin mozaicată a „fragmentelor”, cum le numește autorul însuși, în ingeniozitatea complet neostentativă a organizării expunerii sale. Numai astfel, *Practica fericirii* reușește să încorporeze, fără nici un indiciu etic decelabil la suprafață, o întreagă pledoarie pentru autenticitate și chiar o posibilă soteriologie viitoare prin sărbătorire repurificată. Paul Drogeanu refuză, de altfel, să-și eticheteze în chip foarte precis tipul său de demers, optind în final pentru o pluralitate de sugestii pe care ar dori să le fi integrat (și chiar o face!) cărții sale, mergând de la o metafizică și o etică a sărbătorii și ajungând până la o filosofie și o etnologie a fericirii ineseși (pp. 331-2).

Toate aceste intenții măturisite se regăsesc cu prisosință în corpul volumului, dar mai presus de orice, cred eu, eseu de față are puterea de a descrie și analiza cu reală relevanță o morfologie coerentă, autonomă a sărbătorii, a tipologiilor pe care le pune în circulație (identificate drept: paradoxul, kairoticul, agalmaticul și agonisticul), a principiilor sale active (potlach, sabatic și carnavalesc), cit și a derivărilor cultural-afective de totdeauna (mitul fervorii primaverale, sărbătorile iuării, identitatea distinctă a lui homo festus, lectura/scrisura ca țărîm al festivalului, ca praxis al fericirii). N-aș dori în cele ce urmează să privez cititorul de curiozitatea lui legitimă, din plin răspândită în acest caz, și nici să mă hazardez într-o enumerare tipică a conținutului fiecărui capitol, oricum interzisă de spațiul limitat. Mă voi mărgini să semnalizez câteva puncte de interes mai larg ale volumului.

În primul rând, se cuvine subliniată situația, plierea permanentă a analizei din perspectiva receptării fenomenului sărbătoresc, mai puțin a originării sale istorice sau a sistemului motivational de profunzime care l-a născut ca atare. Prin

renunțarea deliberată la o perspectivă sincronă și adoptarea tăieturii epistemo-transversale în timp și spațiu, ca modalitate operativă, autorul izbutește o comprimare sintetică-tipologică de evidentă acuitate. Delimitându-se pe rând de principalele deliniri ale sărbătorii, aparținând lui Karl Kerényi, M. Mauss, M. Bahtin, Roger Caillois, René Girard, Johan Huizinga ori George Dennis, cercetătorul român trasează teritoriul cercelat al portret complementar, până la urmă, celui acreditat de Mircea Eliade, acela care a dat până astăzi sistematizarea cea mai riguroasă și mai complexă în domeniu, dar și de Martin Heidegger („sărbătoarea constituie originea esențială a istoriei unei umanități”, scria, după cum ni se amintează, filosoful). Ca interval temporal, Drogeanu plasează timpul festiv nu numai în proximitatea imediată a timpului sacru, dar și ca o buclă ce îl conține pe acesta din urmă, de la care se alimentează și de care se lasă impregnat. La rindul său, spațiul sărbătoresc este reprezentat ca un cimp de forțe magnetice intermediar între numinosul delimitat și cotidianul limitat. Altfel spus, țărîmul de manifestare a festivalului se figurează ca un cerc interstital al trăirii numinoase, decupat direct, uneori abrupt, din masa informă a cotidianului. *Practica fericirii* postulează astfel o sporită mobilitate și capacitate a sărbătorii de integrare a profanului în raport cu ritualurile arhaice, așa cum apar descrise la Eliade sau Dumézil. Autorul ne sugerează prin sărbătoarea o alternativă comunicatională prețioasă, o „punte” temerară între sacru și profan, un spațiu tensional-efervescent ce se legitimează nu atât prin camuflarea sacralității, din „reminiscente ale comportamentului religios”, ci deosebi prin „reiterări ale unui comportament festiv” cu suveranitate proprie (vezi p. 327), cu intruziuni late, însă nedesfigurante interior. Este evident, prin urmare, de ce Paul Drogeanu preferă pentru edificiul său teoretic terminologia psihologizantă a lui R. Otto (din *Das Heilige*) în locul celei oximoronice, dar mai vagi, a lui Eliade (numinos etc., în loc de tehniciile extazului).

O altă încadrare interesantă asupra căreia ar merita să insist este aceea a sărbătorii ca pivot, ca nucleu central într-o tetradă definitorie, extinsă prin inserarea esteticului și ludicului la

scara hexadel, apoi, prin reflectarea miraculoasă, chiar la aceea a unei octave arhetipale: „Mitul, visul, magia și utopia sînt în timpul sărbătorii simultan ale oamenilor și ale zeilor, ale cerului și pământului. Tetrada festivă funcționează deci ca o posibilă octavă, simbol al dragostei (Eros), al prieteniei (Philia), al chibzuinței (Metis) și al gândirii (Epinoia) din ființă”. (p. 145).

Pusă față în față cu Utopia (pp. 154-163), sărbătoarea își dezvăluie noi valențe proiective, de semnificativă pondere energetică. Sint destule rațiuni la mijloc pentru a presupune, de altfel, că autorul nu va abandona căutările sale și că ele vor fi amplificate substanțial prin scrutarea aparte a unor zone de interacțiune cit mai actualizată dintre structurile sărbătorii și cele ale reflecției asupra implicării comunitare/individuale, ale practicii sociale ineseși, ale atitudinii geografic diferențiate față de „explozia” festivalului prin uman. De o teribilă varietate și un mereu treaz aplomb sînt și interpretările, probele artistice, filosofice, sociologice, etnologice etc. aduse ca documente de antropologie culturală, de panoramă a sărbătorii, ca atitudine fundamentală, vădind virtualitatea clară a unui critic de artă, a unui istoric al mentalităților. (Aș trimite aici doar la cheia dată unui poem al Anei Blandiana).

Practica fericirii află permanent rezolvări subtile la ezitarea dintre fadoarea discursului științific și prospețimea nezăgăzuită a elanului trăirii pure, plene a sărbătorii. Văd, de aceea, în cartea aceasta o invitație la naturalețe și autenticitate gravă de o intensitate amintind pe aceea pentru care milita încă din anii '30, în studiile sale de tinerțe, din *Oceanografie*, autorul Nunții în cer.

Antropologia cultural-artistică, fenomenologia mitului și a practicilor arhaice au dobîndit și la noi, în ultimii ani, o coloratură mult mai vie, un demult rîvnit nivel european, chiar dacă, deocamdată, prin intervenții relativ izolate precum cele ale lui Crăciun Bejan, Mihail Coman, Andrei Oșteanu sau Aura Matei-Săvulescu. Debutul de elocvență maturitate spirituală al cercetătorului Paul P. Drogeanu se înscrie în această prestigioasă serie, demn de a fi salutat ca un eveniment editorial, fără festivalistă complexitate, fără inutile reticente.

Sever Avram

Forme și culori

pentru care nu există „hleroglifă” care ar putea-o reprezenta. Doar, poate „printr-o pasăre mare / printr-un inger, printr-un mormint / printr-o piramidă” (*Hulumbu*) ar putea fi sugerată. Tema e reluată în *Lecție de dictare*: „O, am uitat despre tine / să spun câteva cuvinte, / scribule, drept incheiere, / jur că am uitat despre tine să zic ceva. / O să te mîngîi cu mina mea nevăzută, / cu mina care ți-a fost dată puterea te mîngîi. / Fă-te, fii de pămînt! / Acum vom scrie o nouă poezie / despre ce poate să fie”. Gîndul despre aspectul ludic al poeziei este exprimat uneori arghezian (*Eternitate, Jumătate de zeu*), alteori, atare „ars poetica” apare în vers alb: „Tu scrii acum o nouă poezie; / chiar acum tu scrii litere pentru o nouă poezie: // e multă tăcere în jocul acesta / rime nu sînt, jambii cu toții sînt morți, / parcă-mi vine să scriu o poezie / cuvintele parcă sînt trase la sorți” (*În jocul acesta*).

Intr-adevăr, „jocul” de care e vorba nu pare cu totul străin de unele dintre poemele lui Mihail Minculescu. Poetul nu s-a hotărît pentru o formulă artistică anume.

Pe lângă cele de care aminteam, poți găsi uneori și nostalgia și eleganța medievală, ale unui cînt de Truver. Firăște, erotica turbadurescă se exprimă patetic și eufemistic în timp ce se creează o atmosferă de turnir cu „sulite”, „copite”, „flamuri”, „coiful”, „fierul cald”, „seut plîpînd”: „Cînd de pe pinză vom sorbi licoarea / prea însetați în solitar turnir / și înzăuați ne va-nghiți văzduhul / hrînindu-și corbii de pe aște / și apele încrucișate-n pumn / vor blăstema tăcerea îndelungă / cu spasme opintindu-se nimicul / să nască apa cit să umple marea / și plini de ploaie poleită / ne vom ascunde printre portocale / cînd vom păstra în scuturi tînuite / iubirea fiecărei doamne” (*Poemul unei oarecîre cruciade sau Drumul sau Deșteptarea conștiinței poetice*).

Poezia erotică este dublată de o alta, scrisă pe tema solitudinii, dar poetul se ferește de tonalitățile melancolice, bră-

vează, ironic și autoironic, nu o dată, fantasmă. Una dintre cele mai reușite poeme este *Luciditate*: „Încă vom mai scrie, poate, / câteva poeme pentru nemurire, / cu degete putrede, descărnate. / De prea pură, multă iubire / vom pune atunci tremurînde, / înghesuite-n de aur ferpare. / rimele-mbrîncite, zălode, / aripi dospite prin vechi călimare”. Aici sfera semantică a eternității interferează autentică cu cea sugerează trecerea, moartea și, mai departe, spondoarea și bogăția (*aurul*) se învecinează cu putrefacția. Forța (tunul) stă alături de fragilitate; cum se vede, o seamă de metafore-simbol în antiteză sînt convocate pentru a sugera condiția creației și a scriitorului-artist. Citeodată însă aglomerarea de imagini imbecșeste atmosfera poetică, semnificatiile se încețoșează. Se simte că încifrarea este voită iar mesajul este opac. De nu cumva poetul nici nu-si propune altceva decât sugestia unei atmosfere de poezicitate. În care distingem forme și culori ciudate, rod al unei fantezii ce se desfășoară cu multă libertate în spații imprevizibile pe care si le creează cu o incontestabilă sensibilitate hrîntă de lecturi selectate cu bun gust. Să nu uităm că acesta este un volum de poezie care vorbește cu mijloace specifice despre condiția scriitorului de ar fi definibil prin imagini ce sugerează și forța și slăbiciunea concomitent, uneori livresc alteori ludic. Anume am lăsat la urmă titlul volumului: poetul a găsit un mod de a glumi cu cititorul, fiindcă nu de „cumînțenie” este vorba, nici în formă, nici ca fond. Dar îndrăznețiile nu depășesc convenițiile cu care ne-a obișnuit, în ultimii ani, poezia modernă.

Cea mai potrivită concluzie ar fi citirea unui „poem cumînțenie” — *Poem de soare*: „Prin mine au trecut razele de lumină / și le-am abătut pe calea cea dreaptă / și ne-nvîrtim cîteodată pe același cer / împreună uitîndu-ne moartea; / de aici încolo nu mai sînt drumuri / și nu ne putem întoarce alt de gol / fără lina de aur / să ne ascundem trupul / cel lustruit de veșnicie”.

Adriana Ilescu

„Omagiu partidului iubit”

● În cinstea aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, Asociația scriitorilor din Timișoara a organizat, în colaborare cu Consiliul de educație politică și cultură socialistă al schelei petroliere Șandra, o suită de manifestări literar-artistice sub genericul „Omagiu partidului iubit”. Grupul de scriitori a fost primit de Nicolae Petre, directorul unității, care a prezentat pe larg realizările colectivului acestui important obiectiv economic, cititoria a Epocii Ceaușescu.

Au luat cuvîntul, de asemenea, primarul comunei, Petru Ilia, și Ion Bogdan, secretar adjunct al Comitetului comunal de partid.

Au fost apoi vizitate centrul cultural comunal și alte unități de interes economic, social etc. Un grup de elevi de la școala profesională agro-industrială din Biled a susținut microspectacolul intitulat „Omagiu fierbent Conducătorului iubit”.

La școala generală din comuna Varias s-a desfășurat o sezoană literară în cadrul căreia a fost lansat volumul „Eternă frumusețe — patria Română”. A avut loc, de asemenea, o documentare pe platforma industrială de gazolinare Călăcea. În continuare, la clubul petroliștilor din Șandra, scriitorii au prezentat un festival de poezie dedicat patriei, partidului.

La manifestări și-au dat concursul: Anghel Dumbrăveanu, secretar Asociației Scriitorilor din Timișoara, Ion Aricișanu, redactor-șef al revistei „Orizont”, Marlan Odangiu, Mircea Șerbănescu, Iosif Costinoș, Cornel Ungureanu, Alexandru Deal, Antoaneta C. Iordache, Ivo Muncian, Maria Pongraz, Zvetomir Raicov, Corina Victoria Sein, Laurențiu Cernet, Mariana Gherman, Nicolae Secrețeanu și Tiberiu Arăzan, Dumitru Buțoi, Nicolae Roșianu, membri ai cenaclului literar din Varias.

*) Mihail Minculescu, *Poemele cumînți*, Editura Albatros.

Reportaj și durată

Reportaj

NU SCRIE reportaj cine vrea să dureze, iată că F. Brunea-Fox*, nu știm cât de preocupat de orgolioasă idee a duratei și a posturii literare, câștigă pariul mergând parcă împotriva firii și contrazicând teoria (și clasificarea) genurilor, răstoarnă ierarhia lor, inacceptabilă cum sînt în genere ierarhiile pentru cel mindri, nesupuși, revoltati de ordinea lucrurilor din afară și arbitrar impusă. În literatură el acționează ca și la o scară mai amplă, în lume, ține partea realităților desconsiderate, a celor „de jos” împotriva celor „de sus”, a periferiei împotriva centrului, reabilitează efemerul reportaj cu reabilitate, cînd face pe reporterul, ceea ce este umil, nesocotit, lipsit de pretenții înalte, de vanitate, de morgă. Iar reportajul numai morgă nu are printre genurile literare, sârmanul de el, nu-și ridică niciodată privirea spre vreun principiu de noblete, de regalitate artistică, de eternitate detașată. Lucrînd în friabila materie, F. Brunea-Fox scrie texte nefriabile, umitor de rezistente. Subliniez cuvîntul, atît de nelalocul său cînd este

*) Memoria reportajului, antologie alcătuită și îngrijită de Lisette Daniel-Brunea, prefată de Dan C. Mihăilescu, Editura Eminescu.

vorba de jurnalistică, de ancheta socială, de bietul articol de ziar sortit consumului imediat, adresîndu-se curiozității de un ceas, în resemnare destinată atenției dispersate, disparitiei, uitării.

I se spunea (printre admiratori) „prîntul” (ori „regele”) reporterilor, calificativul avea probabil în vedere indiscutabila sa înfietate, preeminența de breaslă, dar ar trebui să-i descoperim și o conotație, cu mult mai însemnată decît intelusul nemijlocit, de recunoaștere a unei stări de fapt, de consimțire (silită la unii, afectuos simpatetică la alții), a unei evidente. Este ceva aristocratic, de nobilă stirpe, în scrisul lui F. Brunea-Fox, atunci și poate mai ales atunci cînd se aplică (și de obicei se aplică) unor imprevizibile modeste și ultramodeste, de toată mina și e chiar mai prejos de ea: sordide, degradate, ținînd nu numai de mizeria socială, dar și de aceea fundamental umană. Și este greu de spus, și mai greu de explicat, cum de izbuteste acest efect al distanței, al distanțării, al desprinderii de „realitate”, scriitorul atît de avid, de pînă la capăt implicat în ea, nedîndu-se în lături, cînd este vorba de implicare în realul cel mai incredibil, real, de la nimic, literalmente de la nimic.

Și este foarte curios, pînă la un prag nescontat al spiritului de elită, tipul de angajare profesat de acest autor cu simț moral înăscut de „stînga” și cu vocația justițiară, ca să zic așa, în sine. Și pentru că de ceva neconstrîns, nativ, este cazul în scrierile lui F. Brunea-Fox, ușor și de la sine orientat spre desconsiderarea dreptate, despre ceva ce sălășluiește în sine și nu la suprafața „convîngerilor”, reporterul își poate îngădui totul, orice libertate, oricît de sfruntată, de pildă libertatea de a fi obiectiv, impersonal, oarecum plictisit. F. Brunea-Fox are adesea aerul că nu vrea să insiste, că, la urma urmelor, nu-i pasă cu asupra de măsură de legitimitatea „ideilor” sale, că lucrurile ar putea să stea, mai stii, și altfel decît crede el. Așa se întîmplă cînd legitimitatea „punctului de vedere” este deasupra, de fapt, a oricărei discuții, ea capătă în vorbire, în scriere, un accent inconfundabil al firescului, al des-

tinderii tolerante. Cite nu se pot întîmpla, cite riguroase calcule prealabile nu se desfac sub puterea imprevizibilă a adevărului „reportericesc”, adică ale adevărului pur și simplu! Acest „adică”, această echivalență fascinează pe F. Brunea-Fox, deși el, cu felul său eminent te tacticos rezervat de a proceda și de a privi spre lucruri, se sustrage oricărei fascinații; nu-i place cuvîntul fascinație, nu-l folosește.

Un refuz exasperat tipic avangardist al literaturii și o regăsire, o re-inventare a acesteia în „sensurile ei fundamentale”. F. Brunea-Fox refuză să fie, și el ca atîția alții, un scriitor și devine nu o dată, poate tocmai din motivul amintit, un mare scriitor. Problema sa este în egală măsură una de atitudine în fața vieții și una (acută) de atitudine în fața literaturii, incit, cu textele sale dinainte, te mai întrebă o dată ce este, în fond, această dorită și nesuferită literatură care își îngăduie prea multe în planul ficțiunii, ca și cum realitatea imediată ca însăși n-ar fi mai fantastică, mai halucinantă decît orice ficțiune, iar surpriza realului mai violentă decît obositele — și obositoare — premeditari ale talentului recunoscut ca atare. Scuturîndu-se cu un soi de (totuși decență) oroare de conceptul literar, condus doar de instinctul realității (și mai ales de acela tangibil, extraordinar de percutant al suferinței umane) reporterul, de loc „frenetic”, serios și liniștit, își fărîște, tot detestîndu-l ideea ori necrezîndu-se capabil de ea, Opera.

Lumea aceasta li este nespuse de familiară prîntului reporterilor și poate că de aici începe misteriosul său har. Printre atîția, și de o forță excepțională, străini de lume, respinși de ea ori refuzînd-o (deosebirea nu e mare), iată și unul pe de-a-ntregul al ei, născut și „iubit” de ea, cea dispusă să comunice cu el și să-i livreze, la un taifas prelungit, secretele (abominabile, teribile, sublime cînd și cînd). Brunea-Fox iubeste lumea (și este iubit de ea) și atunci (și asta face mai tot timpul) cînd o supune unei nemiloase anchete. O spionează (n-ai cum evita neplăcutul verb), fiindu-i profund atașat, într-un climat de cordialitate înțelegă-

toare, de întîmîtate, de prietenie la toartă. Neprefăcută prietenie, cu toate că aplică o tehnică și o tactică și mai ales cu toate că vinează un rezultat, un necrutător rezultat.

Reportajul lui Brunea-Fox „sărea din pagină asupra cititorului ca o panteră” (Geo Bogza, mai nimerit ca nimeni altul să se pronunțe). Sărea și încă sare, după cincizeci, după șaiszeci de ani. Puterea de șoc, bine întreținută peste decenii, nu s-ar explica numai prin caracterul senzațional al revelației de fiecare dată propuse. Senzaționalul este o calitate lăuntrică: rareori răzbate la suprafața îndobste calmă, stăpînită, ușor blazată a textului. Calmul epic: însușire a marilor romancieri, susține, paradoxal și nu tocmai, și lentă înaintare încordată a reportajului de înaltă ținută. Se citește el, ce-l drept, cu sufletul la gură, dar de elaborat se elaborează (sau provoacă această senzație) la rece, în tihnă, fără precipitare și (indeosebi) fără urmă de inervensurare pamfletară. Epica „răbdare” prinde și pe reporter, deși, prin excelență face gloria romancierului de tip obiectiv. Moderna naratologie ar avea cite ceva de spus ațîntîndu-și atenția asupra metodei fulminantelor reportaje semnate de Brunea-Fox, cu „strategia” lor cu tot, cu enigmaticul tact al desfășurării, cu știința punerii în pagină, cu arta savantă a efectelor (pînă la limită) aminate, cu atmosfera lor într-adevăr încercată înainte chiar de a se fi produs vreun eveniment memorabil, cu pauzele de gîndire, cu inselătoarea pace străbătută (pînă și ea) de un electric fior, cu fazele aparent inutile marcate de sugestia anticipatoare plină de viitor într-un prezent încă lipsit de nerv și de nervi, dar și cu momentele culminante, de violență descărcare a tensiunii îndelung strunite. Nu doar reporterii, dar și nuvelistii și romancierii ar avea de învățat, citîndu-l pe F. Brunea-Fox, cum de pildă să se strecoare între platitudine și excentricitate, cum să fie „seriosi” fără să devină plictisitori, cum să obțină, cînd trebuie, senzaționalul și, nu mai puțin, cum să-l evite.

Lucian Raicu

Ipostazele cărturarului

PRIN 1950 apărea în atmosfera literară a Iașilor un universitar care, prin ținuta sa liniștită și gravă, prin afabilitatea ușor reținută pentru ca relațiile să nu iasă din perimetrul civilității, părea descins de la academile și institutele străine unde auzisem că predecesorii săi obișnuiau să-și facă studiile. Nimic nu lăsa să se vadă că asistentul de atunci, profesorul de astăzi, Constantin Ciopraga, fusese obligat să-și întreprindă anii formației după absolvirea Facultății de Litere și Filosofie și traversase experiența teribilă a războiului și a prizonieratului. Prezența sa masivă în publicațiile ieșene, centrale, ca și în cele mai ex-centriche, căci profesorul nu poate refuza nici cele mai umile solicitări, a ilustrat, de la început, o largă disponibilitate: comentarea fenomenului literar curent și îndreptarea spre terenul mai ferm al istoriei literare, cronică dramatică și, mai ales, critica de artă plastică — veche și constantă slăbiciune —, reflecțiile omului de litere și ale moralistului.

Peste diversificarea preferințelor, s-a putut observa de la început, atunci cînd se puneau temelile edificiului critic, preferința pentru scriitorii „Vieții Românești”, ecou posibil al unei nostalgii care trimite la o spiritualitate, la o epocă, la o ambianță culturală. Monografia consacrată lui Hogaș (1961), definește o metodă și anunță un stil care, cu imperceptibile nuanțări, își vor păstra atributele de-a lungul întregii opere. „Formula” lui Hogaș părea epuizată între termenii controversați: primitiv, „un aed din faptul lumii” (E. Lovinescu), sau orășean care face doar „băi de primitivism” (Vladimir Streinu). Constantin Ciopraga găsește o nouă breșă în abordarea scriitorului prin mijlocirea artei sale, definindu-i apartenența temperamentală la baroc și intelectuală la cultura clasică. Caligrafia delicată și distanță a expresiei complineste calitățile acestei cărți și de erudiție comparativă care se desprinde de orientările sociologice din epocă. Monografiile care au urmat se înscriu pe aceeași traiectorie a criticii de tip universitar, viața și opera fiind cercetate fie în

succesiva lor intersecție (Calistrat Hogaș, G. Topirceanu), fie delimitat (Mihail Sadoveanu, Hortensia Papadat Bengescu), viața găsindu-și însă sensul numai din perspectiva operei. Dacă G. Topirceanu (1966) are caracterul unei reparații fără ca istoricul literar să-și supraliciteze obiectul, Hortensia Papadat-Bengescu (1973) sugerează niște „afinități electice”. Criticul e sensibil la mișcările sufletesti ascunse ale personajelor, dirijîndu-și „tropismele” comentariului spre fondul inefabil al operei, nemulțumit doar cînd diluția verbală are urmări nefericite în acuratețea comunicării.

VOLUMELE de pînă acum converg spre o sinteză, **Personalitatea literaturii române** (1973), așa cum volumele care au urmat sînt desprinse din aceeași viziune globală. Apărută după **Literatura română între 1900-1918** (1970), **Personalitatea literaturii române**, carte unică în cultura noastră, are explicații istorice mai adînci, altele care țin de momentul istoric al elaborării, reprezintă în același timp o proiecție a personalității însăși a criticului. Ea prelungește discuția despre specificul național, problema problemelor pentru „Viața Românească”, de o fierbinte actualitate în deceniul al treilea cînd apele se despărțeau de uscat. Atunci Ibrăileanu scrie cîteva articole în completarea **Spiritului critic...**, Tudor Vianu se ocupă de „spiritul vîoi” al culturii române, iar Mihai Ralea încearcă, într-o suită de intervenții, definirea specificului într-o sferă mai largă decît a literaturii, insistînd asupra adaptabilității, „funcției realului”, cvasiinexistenței sentimentului religios. Ralea deplîngea, în eseurile sale pe această temă, absența studiilor serioase, excepție făcînd mai vechea cercetare a lui D. Drăghicescu, **Psihologia poporului român**. Fără a uita alte contribuții, cea a lui Blaga înainte de toate, cartea profesorului Ciopraga răspunde dezideratului lui Ralea. Ea consună cu observațiile formulate în cadrul unor articole de Athanase Joja sau Tudor Vianu (**Asupra caracterelor specifice ale literaturii române**), dar este singura sin-

teză care cuprinde o istorie a literaturii române din unghiul specificității. Constantele literaturii române, în viziunea lui Constantin Ciopraga, rezultă din interdependența modelatoare a factorilor exteriori și a individualităților creatoare. Istoricul literar reține, în pofida unei istorii agitate, clasicismul structural al poporului, vădit în folclor. „Raționalizarea lirismului” ar fi expresia aceluiași clasicism, ca și rezistența la curentele care îi amenințau echilibrul structural. Autorul cărții a reluat și cu alte prilejuri ideea că expresionismul sau supra-realismul au avut o situație precară pe teren românesc, că avangardismul și-a asigurat viabilitate numai cînd a restabilit legătura cu tradiția. Estomparea sau dedramatizarea tragicului este o altă dominantă, întîmplările adverse ale trecutului creînd cel mult o melancolie a istoriei, iar privirea morții nu a dus la o reacție tragică intrucît a intervenit raportarea la cosmos, la forța regeneratoare a naturii. Desigur că se poate și altfel, dar o carte, chiar o asemenea carte nu are cum spune totul, criticul însuși lasă loc pentru alte ipoteze, citînd, de pildă, excepțiile de la regula specificității regionale. **Personalitatea literaturii române** rămîne, oricum, o carte fundamentală la care vom apela și vor apela multe din generațiile care vor urma.

CĂRȚILE despre Sadoveanu — micromonografia din 1966 și **Fascinația tiparelor originare** din 1981 — gravitează în jurul ideilor formulate în **Personalitatea literaturii române**. Intrucît, așa cum ne anunțase în primul volum, e riscant a vorbi despre Sadoveanu „dintr-o bucată”, criticul relansează, în cel de al doilea, analiza la fiecare carte, raportată la mediile evocate, vîrstele scriitorului, antropologie, sociologie, mituri, alte literaturi, cu o fervoare a exhaustivității, pentru a ne vorbi în final de continuitatea operei, cuvînt și necuvînt, filosofia „tregerii”. Pe lîngă reunirea în volume a unor texte apărute în reviste: **Portrete și reflecții literare** (1967), **Intre Ulyse și Don Quijote** (1978), **Propilee** (1984), se cuvine citat volumul de versuri **Ecran interior**

(1975). Constantin Ciopraga dezvăluie aici o cu totul altă față decît cea a criticului riguros și doct. În ipostaza de poet fantezist și ironic, el se amuză cu spectacolul demontării lumii în piesele componente și al refacerii ei după o logică insolită. Populată de personaje fantomatice și bizare, poezia propune o aventură în paradox a unui intelectual care, după ce a citit toate cărțile, visează la ingenuitatea și armonia primară a lumii.

IMI e cu neputință să cred că profesorul Constantin Ciopraga e septuagenar. Figura sa impenetrabilă, neschimbabilă de aproape patruzeci de ani de cînd îl cunosc, impune, dincolo de politețe și de înțelepciune, o distanță care este cea a decenței. Demnitățile publice și le-a onorat cu întreaga competență, dar și cu o reticență care lăsa să se înțeleagă că există lucruri mai importante. Îl văd acum mai rar, în adunări unde, ca totdeauna, mai mult abstras, își pune ordine în fișe sau își aduce la zi corespondența. În momentele de destindere, petrecute într-o atmosferă de cordialitate calmă, simți nu după mult timp că o neliniște se insinuează în acel inaccesibil teritoriu interior și profesorul se grăbește să se întoarcă acolo unde îi este locul: la masa de scris.

Liviu Leonte

ARC PESTE TIMP

SUB insemnul iubirii de țară, din carnetele de reporter și din unghiul de lumină al memoriei, din vibrante pagini ale cărților acestor ani, ni se înfățișează încă o dată dimensiunea firească a efortului, a elanului revoluționar, a talentului constructiv și a omeniei comuniste, trăsături definitorii în biografia comună a generațiilor, în această țară a muncii, a păcii, a creației. A biruinței unei nepieritoare zile de Mai 1921.

Tinerii de lângă noi, cărora calendarul sentimental al României de azi le dedică de asemenea o zi de cinste și de speranță, sub ramul înflorit al aceluiași Mai — sint poate cea mai sensibilă oglindă a timpului pe care îl trăim, a dimensiunilor pe care le cunoșc aspirațiile poporului român, puterea lui neobosită de a se autodepăși continuu prin noi fapte de muncă, de eroism, prin noi comori materiale și spirituale create de contemporanii noștri, în vasta unire de energii cîte dau viață idealurilor afirmate de partidul nostru comunist.

Continuatori ai unor tradiții vibrante, între care cele șase decenii și jumătate de la făurirea partidului sint un adevărat tezaur deschis, tinerii acestor ani își fac o onoare din muncă, din învățare, din înariparea aspirațiilor cuceritoare. Adevărate cetăți ale viitorului, nenumărate uzine și combinate, santiere și laboratoare de cercetare însumează biografii și elanuri patriotice care aduc mărturie semnificative asupra virtuților și dăruirii revoluționare a generației tinere. Și-n timp ce, din pagini de carte — de istorie sau literatură — amintirile păstrează focul viu al tineretii revoluționare, al luptei sociale, al speranței într-o lume mai bună și al jertfei pentru triumful noii lumi, în timp ce virtuțile mature ale țării de azi pot evalua din propria experiență ce a fost ieri, ce este astăzi, tinăra generație a acestor ani se bucură a trăi biografia oricărui om născut într-o societate nouă, în anii în care socialismul a triumfat. Triumf pentru care, la vîrsta lor, în urmă cu o jumătate de veac, în mai-lunie 1936, un tânăr comunist, viteaz și neînfricat roștea — în cadrul procesului de la Brașov — o aspră judecată asupra vechii orindului, asupra pericolului fascist, prefigurind cu cuceritor și clarviziune rapidă biruința a lumii celei noi.

Sub stindardul luptei revoluționare și democratice, tinerii, toți fiii țării s-au aflat întotdeauna și se află și azi în primele rînduri ale bătăliei pentru nou, pentru înscrierea patriei pe noi culmi de progres și de bunăstare, către o și mai puternică înflorire și împlinire a științei, artelor, a literaturii, a personalității umane.

ARC peste timp, arc de laur și de azur, între glorii străbune și eroicul azi, între răsădită roșie de ideal din actul Eliberării sociale și naționale, al reconstrucției economice și al așezării temelii noii societăți, deschidere fermă a prezentului eroic spre orizonturile viitorului comunist al României, lumina mereu vie a Congresului I al partidului, din mai 1921, așază în inimile fiilor acestul pămînt confirmări și noi aspirații, pe măsura marilor împliniri cu care ne pregătim să primim mileniul al treilea pe acest pămînt românesc. Întîmpinare a cărei intensitate de gînd și simțire am cunoscut-o cu limpezime, în după-amiaza zilei de 8 mai, din Cuvîntarea conducătorului partidului și poporului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cadrul adunării solemne dedicate celei de a 65-a aniversări a făuririi Partidului Comunist Român.

Inspiratorul și ctitorul de fapt și de gînd, de lumină și adevăr în înălțarea patriei, a poporului, Partidul Comunist Român ne-a dat, sub flamura înaltelor sale aspirații, o nouă condiție umană — demnitatea de a ne dori să fim — și a fi — oameni liberi, stăpîni pe munca, pe sursele și pe plaiul lor, făuritori ai celei mai drepte dintre societăți, apărători ai florilor vietii, stăpîni și mesteri ai uzinelor, orașelor și cîmpurilor, ai adevărului muncii și libertății de fiecare zi — și pentru totdeauna.

La temelile a tot ceea ce a făcut națiunea română în anii pe care li măsurăm cu bătaia inimii, cu mindria de a fi murtori ai izbînzilor contemporane, la temelia României de azi se află — izvor de puteri nesecate — statornicia unitate a fiilor acestui pămînt în jurul partidului, în jurul secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În cartea de istorie a contemporaneității, rememorarea marilor victorii pe drumul vestit în Mai 1921 constituie vibrante momente, izvoare de putere și

de învățăminte pentru urmași. Din fila unui alt an de hotăr, 1965, se rosteste răsădit adevărat istoric geamăn cu sufletul și adevărul Columnei — afirmarea deplină a identității acestui popor, a capacităților și valorilor sale sub semnul libertății, al muncii pline de dăruire pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării spre comunism.

În luminoasa cronică a celor șase decenii și jumătate se înscriu eroice bătălii de clasă, unirea poporului către fierbinți idealuri sociale și naționale, rezistența eroică împotriva fascismului, Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din 1944, reconstrucția, victoria socialismului. Istoria poartă la loc de seamă înscrișul de aur al aceluiași moment determinant, cînd la cirna destinelor partidului, ale patriei a fost chemat ctitorul României de azi și de mine, omul care intruchipează în cea mai înaltă măsură virtuțile poporului nostru, ale partidului, comunistul viteaz și iubit — care și-a dedicat întreaga viață și putere de muncă libertății și fericirii poporului, ridicării României spre noi culmi de progres și civilizație, spre comunism.

În aceste zile de primăvară, întîmpînd cu gînduri alese, dedicînd noi fapte de muncă și creație aniversării aceluiași Congres Izvoritor de istorie, din Mai 1921, poporul român își măsoară cu satisfacție faptele împlinite, își înțelege adevărul și demnitatea. Își contemplant noile cetăți industriale, noile construcții, noul chlu al orașelor și sateilor patriei, energiile înzecite ale oamenilor, hotărîți să muncească și mai bine pentru ca socialismul să rodească și mai profund, pentru ca patria să fie tot mai puternică. Pentru ca, pe acest temel, și literatura, artele, comorile de suflet și gînd continuu înnoite și îmbogățite, ale plaiurilor românești, să cunoască o și mai puternică înflorire.

EROUL acestei țări, care încă din prima adolescență intra în rîndurile mîșcării muncitorești, investit astăzi de către partid, de către națiune cu suprema responsabilitate, poartă cu fiecare om al țării un dialog vibrant, angajant în fata istoriei, a viitorului prin însesi filele biografiei sale de excepție.

Pagini de istorie se succed înălțea ochilor noștri. Ele poartă pecetea luptei

revoluționare a maselor, a partidului, organizațiilor aflate sub înfruntarea partidului comunist. În deceniul al patrulea deceniu în care tovarășul Nicolae Ceaușescu abia intra în adolescență, în toria marilor bătălii de clasă îl conștientizează gîndul și fapta de luptător neînfricat în cele mai importante momente — în 1934 la procesul de la Craiova în timpul luptătorilor ceferiști, în 1936, în procesul antifascistilor, de la Brașov, în 1939 în fruntea marilor demonstrații antifasciste și patriotice de la 1 Mai din București. Reparcurînd aceste momente tinerii de astăzi, și cei maturi deopotrivă, sint impresionati, pe lângă celelalte calități ale luptătorului revoluționar, de marea sa capacitate de a sintetiza momentul politic, de a prefigura imaginea viitorului, căile de atîngere a acestui țel. Marea sa dragoste pentru om, intransigența eroică în fata organelor de opresiune, înfruntarea fără șovăre a prigoanei, a proceselor, a Doctan și a lagărelor de muncă au călît exemplara personalitate a tânărului luptător trăsături ferme, aurul invulnerabil al abnegației comuniste. Marea sa grija față de tovarășii de luptă, pretuirea pentru luptătorii cu experiență, conștientizarea pentru tineri un minunat prilej de a cunoaște marea bogăție sufletească a acestui om atât de drag, atât de stimat și urmat întotdeauna.

Dincolo de expresia lapidară a actelor oficiale, de înscrișul documentelor de partid din anii ilegalității, dincolo de mărturiile celor care l-au cunoscut încă în acei ani se conturează o biografie de excepție, viața și lupta unui dîntar marilor fii ai acestui secol. Păstrînd conștiința și profund legătura cu masele de muncitori și intelectuali, de meseriași și țărani, acest om cu inimă tinăra și generoasă s-a aflat mereu printre primii în bătălii, dobîndind de timpuriu o mare experiență și un binemeritat prestigiu.

ISTORIA a făcut ca — născut în anul Marii Uniri, 1918 — în zilele fierbinții ale lui August 1944, conducătorul tineretului comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu care abia împlinise un pătrar de secol de viață, să fie pregătit, prin întreaga sa capacitate și experiență, ca în anii următorii să fie investit cu cea mai înaltă răspundere de către partid, de către patrie. O investire pentru care întreaga noastră societate se afla pregătită și căreia luminoasa etapă a tineretii revoluționare, a maturității pătrunse de clarviziune, dinamism și tinerete perpetuă conferit măsura stimei, dragostei și încrederii întregului nostru popor.

În neîntreruptul mers înainte al țării, un ecou puternic au și vor avea în inima tineretului cuvintele prin care, în primul număr legal al ziarului „Scintela”, din septembrie 1944, tovarășul Nicolae Ceaușescu prefigura o zare de cuget și faptă românească: „Tineretul este viitorul unui popor, spre el își îndreaptă privirea și speranța toți oamenii de știință și politici. Cu energia și entuziasmul său, tineretul este o forță creatoare, care, pusă în serviciul științei și progresului, poate da un ajutor prețios pentru dezvoltarea economică, socială, politică și științifică a unui popor. Dar pentru ca tineretul să poată contribui la dezvoltarea patriei sale, are nevoie de însuși nevoie la început de o îndrumare justă, progresistă. El trebuie să fie educat și învățat să-și iubească poporul, să învețe din trecutul glorios al strămoșilor săi”.

Peste vreme, istoria confirmă pe deplin aceste cuvinte înscrise cu clarviziune pe fila dinții din istoria nouă a României.

Stăpîni pe țara lor, pe destinul, munca și libertatea lor, fiii României se apleacă, zi de zi, spre înția lor datorică — munca, spre înția lor dragoste — vitezi, spre înția lor certitudine — vitezi, purtînd în adîncul inimii lor un adevăr pe care secretarul general al partidului l-a subliniat adesea — și cu deosebire în marele moment aniversar din Mai 1986 — care se înscrie ca o coordonată de aur a epocii pe care o trăim: să avem permanent în vedere că socialismul, comunismul se înfăptuiesc cu poporul, pentru popor, cu oameni conștienți de rostul și de menirea lor.

Mihai Negulescu

Partidul călăuză

De cînd am venit în lumină
Și m-am îmbrășiat trup
Pe cărările patriei
Partidul mi-a fost călăuză
Ideilor mele generoase
De păsări măiestre
Și sint fericit lîngă
Izvoarele cu murmur de baladă
Ascultînd de fiecare dată
În luna mai prin muguri
Cum primăvara exaltă
Vreme frumoasă ochii mei văd
Sufletul și mi se umple de maci.

Ca trup doar țara

Avem ca trup doar țara azi
Și o purtăm cu noi în sărbătoare
Că e bunul cel mai omenesc
De la străbuni lăsat avere.

Și-o adunăm de pretutîndeni
Să fie cea mai frumoasă
Lumina cerului albastră
În anotimp de piine zămislită ;

Așa cu toții ne-am născut
Și viscolul nu ne mai doare,
Sîntem un plai de oameni înșorit.

Și ne lăsam înfățișarea ei
Cîmpii cu lanuri aurii
Ca pe eșarfe vrednice culori...

Ion Machidon

Ca vers de țară

Aici sub streșina-ncrustată
de șezători și de colinzi
de cuiburi calde înflorate
și razele ca vechi oglinzi

aici unde izvoare-n cale
șîșnesc ca stelele pe cer
și-n umeri aripi se prăvale
și în veșmint de vers nu pier

aici în sat sub strop de lună
sub povești ce se înseră

și-n leagăn iarăși se-mpreună
ca-n vers hrană să răsară

aici unde rodesc părinții
ca holda-n spice aurii
și graiu-n fulgerarea minții
ca vers de-apururi voi trăi

aici unde mă-ntorc pe cîmpuri
ca floarea soarelui de dor
visînd o nuntă prin răstîmpuri
ca vers de țară vreau să mor.

De aproape și departe

Numai țara se zărește
de aproape și departe
ca lumină ce o-mpături
sfînt în pagina de carte

numai țara se desface
fiilor precum o floare
în veșmintul cald de trudă
de pace și sărbătoare

ea ce seamănă cu mine
de aproape și departe
ca mereu să ne domine
cu statura-i fără moarte

numai țara, prin urmare,
e născută din iubire,
nu cunoaște destrămare
ci o veșnică cinste și

Ion Mărgineanu

8 mai 1986. La Adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român

Sumarea responsabilă a viitorului

ANIVERSAREA glorioasă a jubileu de 65 de ani de la făurirea partidului a reprezentat pentru toți locuitorii ținuturilor române un moment înălțător, de analiză profundă și de gândire la tuturor celor trei timpuri ce au măzăr fruntea neamului de la poalele drilor Carpați: trecut, prezent și viitor. Așa cum sublinia, încă o dată, secretarul general al partidului în Cuvîntarea la Adunarea solemnă consacrată acestui eveniment — sinteză magistrală a istoriei partidului și a poporului nostru — avem un trecut glorios, pe vatra milenară a țării, luminat prin faptele de vitejie și eroism ale înaintașilor, pe care au iubit întotdeauna pacea și neamul, pe care au născut și au cotropit alte neamuri, dar au fost neînduplecați și au luptat să lupte pînă la sacrificiul suprem, cînd era necesar să-și apere de rădăcini „sărăcia, și nevoile, și neamul”. Avem un prezent de care ne mîndrim și sintem contemporani, că sub ochii noștri s-a schimbat și se schimbă în continuu, întorcîndu-se tot mai mult spre față orașelor și satelor noastre: prezent în care, prin părțicia noastră contribuție, a fiecăruia dintre cei 23 milioane de locuitori ai acestei țări, putem fi edificare mărețelor cîtorii ale secolului două decenii, ce vor rămîne în veacuri drept embleme ale acestei țări fertile în fapte de largi rezonanțe, care fac mîndria patriei noastre și care au intrat, încă de la înălțarea lor, în conștiința întregii umanități. Avem un viitor pe care ni-l stim, care poate fi altul decît cel jălonat de noi planurile și proiectele pe care ni le punem, prin clarviziunea politică a partidului. Acest viitor începe din inima țării. El este ca o ramură de mîslînă rădăcină pe trunchiul prezentului. El, nu o altă, se identifică cu prezentul, este același cu acesta, pentru că, prin munca lor și eroism, oamenii României socialiste devansează termenele genezelor, și cu brațele larg deschise în întîmîntarea secundelor mirabile a viitorului și-a regului timp pe care îl domină și care aparține.

Este un viitor al încrederii — în capacitatea de muncă și de creație a poporului, în justetea și temeinicia politicii partidului și statului nostru. „În acest moment jubilar — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — putem declara, cu toată încrederea, că privim cu deplină încredere în viitorul poporului, al patriei noastre, socialismului și comunismului! Avem un program de largă perspectivă, pînă în anul 2000. Avem un puternic partid revoluționar și, mai presus de toate, avem un minunat popor, care, în întregul său, are milenară, nu s-a plecat niciodată în fața asupritorilor, a luptat și a dat pentru mai mari sacrificii pentru a-și păstra libertatea, pentru a-și apăra existența, iar acum urmează cu încredere politica Partidului Comunist Român, care răspunde de cele mai înalte interese vitale ale întregii țări, ale asigurării viitorului fericit al țării noastre! Toate acestea ne dau tot dreptul să privim cu încredere în viitorul

patriei, victoria socialismului și comunismului pe pămîntul României!”.

Viitorul patriei!... El prinde viață și întru chipare prin înfăptuirile noastre de zi cu zi, crește odată cu tinerele vîrstare ale acestei țări. Referitor la aceste vîrstare tinere din trunchiul viguros al poporului, la copiii patriei — care nu sînt alții decît adulții de mîine! — secretarul general al partidului făcea precizarea (în totală consonanță cu obiceiurile, cu credințele și cu tradițiile acestui pămînt) că tot ceea ce realizăm în viață nu ar avea nici un sens, dacă n-ar fi copiii! „Copiii reprezintă viitorul națiunii! Copiii sînt primăvara poporului nostru! Ei reprezintă comunismul!” Aceste idei-simbol, scumpe tuturor locuitorilor din România, exprimă însăși esența muncii de instruire și educație a tinerelor generații, pe care o depun, cu devotament, educațoarele, învățătorii, profesorii, toți slujitorii școlii pentru a crește din copiii de azi oameni de nădejde, bine pregătiți pentru muncă și viață.

Am avut recent prilejul să asist la o întrecere emoționantă: etapa națională a olimpiadelor de chimie și biologie (clasele a VIII-a), desfășurată la Turnu Măgurele, județul Teleorman. Așadar, o competiție a inteligenței tinere; o întrecere viu disputată între copiii de pe întreg cuprinsul țării, între elevii pregătiți și educați în școala românească a anilor noștri; o întrecere, poate, între viitorii mari chimiști, viitorii mari biologi ai României! „Stacheta” la care s-au desfășurat cele două olimpiade naționale, de la Turnu Măgurele, a fost de nivel foarte înalt. „La noi au venit copii minunați, din întreaga țară — ne spunea prof. Ion Huidumac, inspectorul școlar general al județului Teleorman. Cum e și normal pentru o asemenea etapă, au venit cei mai buni dintre cei buni. Toți au demonstrat o pregătire temeinică, toți sînt o dovadă că învățămîntul românesc contemporan — al cărui ctitor este însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — se află așezat pe baze științifice moderne, în concordanță cu cele mai noi cuceriri și că viitorii specialiști sînt pe calea cea bună, devenind cadre bine pregătite”.

Inventivitate, fantezie și o bună stăpînire a cunoștințelor asimilate în anii (nu prea mulți) de studii. Sînt caracteristici sub semnul cărora s-au desfășurat atît probele scrise, cît și cele practice ale celor mai mulți dintre „olimpicii” de la Turnu Măgurele — probe la sfîrșitul cărora comisia de examinare a avut un singur regret: că n-a putut acorda mai multe premii decît cele prevăzute de regulament!

Copiii de azi — adulții și specialiștii de mîine ai României. Ei vor edifica societatea comunistă și vor trăi după principiile acestei societăți. „Ei — citez din nou sintagma plastică din Cuvîntarea secretarului general al partidului — reprezintă comunismul!”

Dim. Rachici

Vis incandescent

Sînt semne în istorie ce arată
Schimbările profunde-n mersul lor
Cînd viața-i luminată dintr-o dată
Și-un ideal e-n timp triumfător.

E-o epocă în veci fundamentală
Temeiul e al IX-lea Congres
Anticipînd a noului spirală
Pentru al țării împlinit cules.

Sînt ani cu zarea pururea senină
Ținînd conturul patriei întreg,
E-o epocă profundă și deplină
Printr-un demers de luminat strateg.

E Ceaușescu stea cutezătoare
Și vis incandescent, înălțător
În crezul său e-a noastră afirmare
Printr-un partid, o țară și-un popor.

În sate, în cătune și orașe
În mari uzine și pe șantiere
La semnul său izvoare uriașe
Aprind în imnuri sensu-acestei ere.

Trîind pentru noi toți și pentru țară,
Pentru întregul celor trei culori,

A făurit în vatra milenară
Destine noi din zori și pînă-n zori.

În jurul său e țara toată
În unitate patrie-partid
Purtînd în suflet dragostea curată
Spre anii comuniști ce se deschid.

Oștean și cărturar spre înălțime
Așterne moștenirea din părinți
De timpuriu trăind pentru mulțime
Timonierul anilor fierbinți —

Și ziditor de-ncredere adîncă
Constructor încercat și temerar
Luînd cristal din fiecare stîncă
Ne-a dat lumini din gîndul său de har.

Că suverani sîntem și-n libertate
Clădînd în pace comunismul țel
Știînd că-n muncă orișice se poate
Să se transforme-n aur și oțel.

Cu patria sîntem de-o-nfățișare
Cu Ceaușescu într-un unic gînd
Spre noi deschideri creșteri viitoare
Ne împlinim lucrarea rînd pe rînd.

Pavel Pereș

Slavă

Mă simt legat de plaiuri carpatine
De acest ținut de cîntec legendar
Care-și înscrie demn în calendar
Destinul lui de vise și lumine.

Mă simt legat de acest popor stăpîn
Pe munca lui de suflet și sudoare
Și care urcă peste culmi, spre soare,
Slăvind Partidul Comunist Român!

Mihail I. Vlad

Țara-i un cîntec

Țara-i un cîntec de dor
Ținguit printre stînci;
Chiot din veac arzător
Peste văile-adînci.

Țara e muntele-nalt,
Sediment și vulcani;
Jertfă și vis în bazalt
Încrustate prin ani.

Țara e fulger de gînd
Arcuit peste noi
Flamuri înalte-arborînd
Azi mileniului doi.

Țara e cîntecul sfînt
De iubire și rod,
Graul acestui pămînt
Sub al vremii exod.

Crișan Constantinescu

POZIȚIE FERMĂ ÎMPOTRIVA FALSIFICATORILOR ȘI

SCRIEREA istoriei patriei noastre este rezultatul unor îndelungate și minuțioase investigații ale izvoarelor scrise, inclusiv ale celor

arheologice. Datorită pasiunii și dăruirii de care au dat dovadă cei ce s-au pus în slujba acestei nobile misiuni, reprezentanți ai unor întregi generații, s-a ajuns să se știe că pe teritoriul de astăzi al României s-au succedat, de-a lungul milenilor, corespunzător legilor obiective ale dezvoltării istorice, orânduiri sociale cunoscute pe plan universal. Grație aceleiași strădanii se poate spune acum că primele manifestări de viață și de activitate umană din spațiul românesc au avut loc cu peste un milion de ani în urmă. Numeroasele și variatele descoperiri arheologice și mărturiile directe ale nivelului economic, cultural și artistic pe care l-au atins comunitățile omenești din epoca neolitică și cea a bronzului. Arheologia îi datorăm cunoștințele noastre cu privire la procesul de constituire și dezvoltare a istoriei și culturii neamurilor trace. Cunoașterea istoriei și civilizației geto-dacilor, a ridicării lor la gradul de mare putere statală a antichității în vremea lui Burebista și Decebal, a relațiilor cu grecii, cu romanii și celelalte populații cu care au venit în contact, este rezultatul unor minuțioase cercetări ale izvoarelor scrise, arheologice, epigrafice, numismatice, lingvistice și etnografice. Aceleași categorii de izvoare vin să demonstreze, fără dubitare de tăgadă, continuitatea poporului nostru în vatra străbună a Daciei, demonstrând faptul că rădăcinile istorice ale poporului nostru sînt ancorate adînc în pămîntul strămoșesc, în istoria de peste 2500 de ani a dacilor, pe care Herodot îl caracteriza atunci drept „cel mai vitej și mai drept dintre tracii”.

S-au pus astfel bazele unor adevăruri ce se înscriu în patrimoniul științei istorice românești și universale. Datorită devotamentului și sentimentului de patriotism al tuturor celor care și-au pus întreaga lor energie și pasiune în slujba descoperirii și apărării adevărului istoric, noi ne cunoaștem astăzi originea, strămoșii, formarea și dăinuirea poporului român, pe aceste meleaguri, pe care nu le-a părăsit niciodată și le-a apărat întotdeauna, păstrîndu-și nealterată întreaga sa ființă, cu limba, obiceiurile, dorința de libertate și de independență.

Arheologia, împreună cu lingvistica, epigrafia, numismatica, etnografia și antropologia sînt astăzi în măsură, alături de izvoarele literare antice, să răspundă problemelor de bază ale istoriei României. Aceste rezultate prezintă un răspuns direct și pe deplin documentat dat încercărilor făcute în ultima vreme de unii istorici străini de a reinvia „teoria” antiștiințifică și reacționară a lui R. Roesler, referitoare la originea poporului român. Concluziile aceluiași cercetări vin să dovedească, totodată, totala nețemeinicie, caracterul pseudoștiințific și profund dăunător al unor „teze”, care duc la denaturarea realității istorice, privind limba și procesul de etnogeneză a poporului român, originea daco-romană a românilor. Difuzarea unor

astfel de „idei”, ce se pretind a fi „innoitoare” sau „revelatoare”, nu face decît să aducă mari prejudicii prestigiului de care se bucură istoriografia țării noastre în țară și peste hotare.

UN exemplu de genul acesta îl constituie recentul articol al lui N. Copoiu, cercetător științific la Institutul de studii istorice și social-politice, apărut în nr. 3 pe 1986 al revistei „Cîntarea României”, în care sînt expuse, fără nici o reținere, „teze” pseudoștiințifice, fanteziste, de caracter strict nihilist, privind temele etnogenezăi românilor.

În articolul amintit, N. Copoiu introduce „teze și noțiuni” nestiințifice, aberante, periculoase, privind procesul real al formării limbii și poporului român, negînd, ca și „roeslerienii”, originea daco-romană a acestuia. În concepția sa fantasmagorică, limba dacilor, care ar fi „cea mai importantă moștenire istorică”, s-ar identifica întocmai „cu limba populară românească, a țărănimii, prezentă în literatura noastră pînă în sec. XIX, cînd a fost invadată de neologismele latino-franco-italiene”. Potrivit aceleiași viziuni, „istoriografia românească de pînă acum” ar fi săvîrsit o greșeală prin introducerea teoriei impletirii civilizației daco-romane în procesul de etnogeneză a poporului român.

Lăsînd la o parte aceste idei puere, asupra cărora vom reveni, conform cărora limba dacilor ar fi fost o limbă de caracter latin, rămîne însă greu de înțeles și explicat totuși abdicarea a lui Copoiu de la etica profesională. Uitînd de îndatoririle de cercetător în problemele mișcării muncitorești și socialiste din România de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, Nicolae Copoiu și-a descoperit subit „vocația” de „specialist” în problemele istoriei antice și s-a angajat pe o pistă periculoasă. Într-o activitate sterilă și profund dăunătoare, de falsificare a adevărului. Ba mai mult, a preluat conducerea așa-zisei „echipe de studii pluridisciplinare” de pe lingă „Asociația oamenilor de știință”, alcătuită dintr-un regizor, un arhitect, un matematician, un astronom și cîțiva ingineri, care își propun să se ocupe de semnificația astronomică și matematică a sanctuarelor strămoșilor noștri din cetatea de la Grădiștea Muncelului, Sarmizegetusa Regia.

Afirmațiile sale, fără nici un suport științific, neagă o întreagă tradiție științifică și fac totală abstracție de o vastă literatură istorico-arheologică, rod al muncii unor generații și generații de specialiști, țin de o „logică” diletantistă profund dăunătoare și periculoasă.

ESTE astăzi pe deplin dovedit și admis de toți istoricii că geto-dacii s-au născut și dezvoltat ca ramură a marelui neam al tracilor, ocupînd întreg spațiul intracarpatic, danubian și pontic.

Scriitorii și istoricii antichității sînt unanimi în a recunoaște origi-

nea tracă a geto-dacilor și unitatea lor etnică, teritorială și lingvistică. „Dacii sînt o mlădiță a getilor, ne spun Trogius Pompeius și Isidor din Sevilla, fiindcă ei s-au născut din neamul getilor”. Pentru Dio Cassius, getii și dacii sînt unul și același popor de neam trac, prezent pe ambele maluri ale Istrului. Despre originea tracă a geto-dacilor și despre unitatea lor etnică au scris Herodot, Strabon, Pliniu cel Bătrîn, Appian, Diodor din Sicilia, Ovidiu, Ștefan din Bizanț și alții. Ei sînt prezenți de aceeași scriitori, fără excepție, ca fiind locuitorii permanenți ai regiunilor intracarpatică, danubiană și pontică, coborînd spre sud pînă aproape de poalele munților Haemus.

Geto-dacii vorbeau limba tracă, respectiv dialectul de nord al acesteia. Acest adevăr îl întîlnim, de asemenea, exprimat cu toată claritatea în izvoarele antice. Strabon, care a trăit și a scris în perioada 63 î.e.n. — 19 e.n., consemnează în **Geografia** sa că „Getii vorbeau aceeași limbă cu tracii și că dacii au aceeași limbă ca și getii”. Informații similare și mai numeroase datorăm lui Ovidiu, contemporan al lui Strabon, care a fost silit să trăiască în exil la Tomis. Timp de aproape un deceniu, marele poet latin, în contact direct cu getii, a cunoscut limba și obiceiurile acestora, despre care ne amintește în cunoscutele sale scrieri din exil, **Tristia** și **Ponica**. Iată ce scrie Ovidiu despre limba getilor: „Nu mă chinuiește atît clima mereu friguroasă, nici faptul că barbarii nu cunosc limba latină, iar limba greacă a fost învinsă de limba getică”. „În această mulțime nu-i nimeni care întîmplător să știe latinește și care să poată rosti măcar cîteva cuvinte”. „Eu sînt aici barbarul, căci nu sînt înțeles de nimeni; cînd aud cuvinte latinești, geții rid, cu siguranță că deseori vorbesc rău despre mine pe față”. „Eu însumi am impresia că m-am dezvoltat de limba latină, căci am învățat să vorbesc limba getică și sarmatică”. „Am scris o cîntec în limba getică, în care cuvintele au fost așezate după ritmul versurilor noastre. Le-au plăcut — feliicită-mă — și am început să am faimă de poet printre numeroșii geți”.

Am redat din scrierile lui Ovidiu ceva mai multe citate, pentru motivul că ele reprezintă cele mai autentice și mai prețioase informații cu privire la caracterul trac al limbii geto-dacilor. În repetate rînduri, poetul latin se plînge că versurile lui nu sînt înțelese de geți, pentru că nimeni nu știe nici cel puțin cîteva cuvinte latinești. De asemenea, Ovidiu vorbește de limba getilor, ca de o limbă tracică, pe care el n-o înțelege, dar pe care cu timpul a reușit s-o învețe. Precizia, claritatea și veridicitatea acestor informații, ca și ale celorlalți scriitori antici, anulează orice încercare de revenire la ideea falsă a existenței unei limbi de caracter latin la geto-daci. Este absolut imposibil de admis că tuturor scriitorilor antici, fără excepție, să le fi putut scăpa faptul că limba geto-dacilor era de

caracter latin — cum susține Copoiu. Rămîne, de asemenea, cu totul semnificativă și împrejurarea că în această privință nu se face nici o aluzie de către scriitorii latini, care au descris războaiele daco-romane și perioada de cucerire a Daciei și Moesiei Inferior. Dimpotrivă, ori de cîte ori se face vreo referire la limba geto-dacilor în epoca preromană de fiecare dată se subliniază sau se subînțelege caracterul ei tracic.

Informațiile fără echivoc ale scriitorilor antici sînt întru totul confirmate și de cercetările din domeniul lingvisticii. Studiile întreprinse de lingviști români și străini, de mare prestigiu, au demonstrat că geto-dacii au vorbit dialectul de nord al limbii trace. Resturile de limbă tracă și geto-dacă păstrate pînă astăzi în limba română sau transmise nouă de unele izvoare scrise nu au nimic comun cu latina. „Teza” existenței unei limbi dacice de caracter latin, situată în afara tuturor evidentelor și a dovezilor lingvistice, duce în mod obligatoriu la negarea procesului de etnogeneză a geto-dacilor. Dar pentru fanteziile lui Nicolae Copoiu lucrurile se prezintă altfel. Astfel, el apreciază ca o „greșală” adoptarea romanizării Daciei, care ar însemna, după aceeași opinie, dispariția dacilor din istorie. Este una din cele mai eronate judecăți și cele mai neîntemeiate acuzații aduse științei arheologice și lingvistice românești. Dintr-o asemenea formulare rezultă în mod limpede că se acordă un interes complet nestiințific noțiunii de romanizare, ignorîndu-se adevărul istoric.

Nu știm să fi existat pînă în prezent vreun specialist român care să fi vorbit în vreo împrejurare oarecare de „o dispariție a dacilor din istorie”. Dimpotrivă, forțele cercetării științifice românești au scos la iveală, mai ales în ultimele decenii, noi și valoroase dovezi ale continuității dace și daco-romane. Mai mult ca oricînd, arheologii români dispun acum de suficiente argumente care-i îndreptățesc să susțină că dacii au continuat să reprezinte fondul etnic principal al Daciei de după cucerirea romană. De asemenea, aceleași rezultate arheologice demonstrează că dacii rămași în afara granițelor provinciilor Dacia și Moesia Inferior au dezvoltat mai departe cultura și tradițiile vechi geto-dacice. Retragerea armatei și administrației romane din Dacia a dus la o refacere a unității dacice. Vechile rapoarte daco-romane din sec. I î.e.n. — I e.n., stăpînirea efectivă romană într-o parte a Daciei (sec. II—III e.n.) și apoi legăturile strînse și permanente cu Imperiul în secolele IV—VI e.n. au contribuit la etnogeneză poporului român. Pe parcursul unei îndelungi perioade deci, în cadrul romanității orientale, geto-dacii, întotdeauna majoritari, și-au însușit limba latină și unele forme ale culturii și civilizației romane, continuînd însă să păstreze și multe din tradițiile lor materiale și spirituale. Deci nu poate fi vorba de o „dispariție a geto-dacilor din istorie”, ci numai de o trecere a acestora la o nouă entitate, poporul român, care a moștenit calitățile strămoșilor săi daco-romani.

DENIGRATORILOR ISTORIEI NOASTRE NAȚIONALE

DAR să analizăm în continuare aberațiile și fanteziile lui Copoiu. „Limba dacă — afirmă el — s-a păstrat încă masiv în literatura noastră pînă în secolul XIX, cînd a fost invadată de neologismele latino-franco-italiene“, fără să ne și spună și în ce constă această limbă sau lucrările concrete în care aceasta se regăsește cu caracterele ei specifice. De asemenea, nu ni se explică cine, în afară de autor, și de cînd se consideră ca „neologisme“ cuvintele latinești din română, ea însăși, ca și franceza, italiana, portugheza și spaniola, o limbă neolatînă? Din toate lucrările de lingvistică ale celor mai de seamă specialiști români rezultă cu claritate și pe bază de cercetări complexe și de cunoaștere profundă a limbii române și a celor înrudite cu aceasta, că în cursul procesului de etnogeneză a existat o perioadă de bilingvism daco-latin. Treptat s-a impus limba latină, în dauna celei dacice, din care se va păstra însă un important fond de cuvinte. Cercetările lingvistice au dus pînă în prezent la identificarea, în limba română, a circa 170 cuvinte păstrate din substratul dacic. Limba română se deosebește de cea a popoarelor occidentale de limbă latină, atît prin arhaismul stratului latin, cit și prin substratul ei dacic. Latinitatea și unitatea limbii române rămîn dovezi de necontestat ale originii daco-romane a românilor, ale permanenței și ale etnogenezei românești, în limitele teritoriale ale Daciei din vremea lui Burebista.

Să fi uitat oare Copoiu, care se consideră istoric, de toate aceste temeuri documentare privind etnogeneza românilor, realități însușite de elevii la primele lor contacte cu istoria? Să nu priceapă totuși N. Copoiu că susținînd ideea dacismului pur și negînd procesul romanizării se acceptă unul din argumentele de bază ale „teoriei“ lui R. Roesler? Se știe că, printre altele, R. Roesler și adepții săi mai vechi și mai noi contestă procesul de etnogeneză a geto-dacilor tocmai pentru a nega continuitatea dacilor și a-și susține ideea imigrării poporului român din sud, după secolul X e.n., așa cum susțin de altfel și unii pseudoistorici de peste hotare. Ar fi trebuit ca N. Copoiu și cei care i se alătură să știe că ideea „dacismului pur“ se leagă de „teoria raselor pure“, susținută și difuzată de unul din cele mai reactionare curente politice din istoria țării noastre, pe care forțele progresiste și democratice din țara noastră l-au respins cu toată hotărîrea.

În același articol, Copoiu săvîrșește și alte grave erori de ordin științific și politic. „În evul mediu — se crede el îndreptățit să afirme — dacii au devenit valahi, rumâni, ardeleni și moldoveni, iar în epoca modernă și contemporană s-a generalizat numele de român“, propunînd totodată denumirea, pentru poporul român, de „popor daco-valaho-român“. Copoiu se postează pe poziția unor istorici străini cînd afirmă că dacii s-au transformat în valahi, rumâni, ardeleni și moldoveni. Copoiu, ca istoric, ar fi trebuit să știe că denumirile de „vlah, valah,

blach“ au fost date de neamurile germanice și slave reprezentanților de mai tîrziu ai romanității orientale, atît de la nordul cit și de la sudul Dunării, deci, inclusiv românilor, aceasta însemnînd „vorbitori de limbă latină“, prin aceasta dovedindu-se și recunoscîndu-se existența și continuitatea poporului nostru. Poporul român a fost și este unul singur, prin originea sa daco-română. Denumirile regionale, care aveau să se răsfrîngă și asupra locuitorilor lor, n-au însemnat niciodată o împărțire a românilor în moldoveni, ardeleni, rumâni etc. După cum bine se știe, locuitorii celor trei Țări Românești, înainte de făurirea unității naționale, s-au considerat întotdeauna români și alcătuiesc împreună un singur popor, fiind permanent stăpîniți de conștiința originii lor comune.

DUPĂ ce a „rezolvat“ problema etnogenezei poporului nostru, Copoiu „rezolvă“ altă problemă. În optica lui, popoarele s-ar împărți în „coloniale și colonialiste“, criteriul constînd în modul de a percepe fenomenele și de a se manifesta în lume, totul fiind determinat de moștenirea istorică a acestora. „Toate cărțile de istorie ale popoarelor — se afirmă în acest context — sînt elaborate într-o optică derivată de la o anume moștenire istorică“, imputînd, în mod gratuit, unei anumite părți a istoriografiei românești că „se alătură cu emfază“ istoriografiei occidentale „construită pe schema descendenței popoarelor din vechiul imperiu roman“. O asemenea interpretare fatalistă și în întregime eronată, ținînd, de data aceasta, de formația autorului ca „specialist“ în probleme de istorie contemporană, este în totală contradicție cu concepția materialismului dialectic și istoric și cu principiile de bază ale politicii partidului nostru, cu documentele de partid și de stat, pe care autorul se străduiește să le implice în „demonstrația“ și susținerea falsurilor sale.

Obiectivitatea și adevărul științific transmis de tradiția cercetării istorice românești, confirmate și îmbogățite de rezultatele investigațiilor arheologico-istorice din ultimele decenii, strîns legate de ființa și lupta poporului român pentru existență, libertate și independență, își găsesc o strălucită sintetizare în principalele documente de partid. „Cucerirea Daciei și transformarea ei într-o provincie a imperiului roman, se spune în Programul partidului, cu toate aspectele negative pe care le-a avut, au dus la impletirea celor două civilizații, au determinat o nouă înflorire economico-socială a acestor meleaguri, și-au pus amprenta asupra întregii evoluții istorice ulterioare a societății din acest spațiu geografic“. În expunerea prezentată la Congresul educației politice și al culturii socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia faptul că procesul de „conviețuire îndelungată a dacilor și romanilor pe acest teritoriu a pus o amprentă puternică pe caracterul și fizionomia morală a poporului nostru. Urmas al celor mai

drepti și mai viteji dintre traci, precum și al mîndrilor romani, poporul român s-a distins întotdeauna prin dragostea de adevăr și dreptate“. „Victoria romanilor, preciza secretarul general al partidului în cuvîntarea ținută la plenara C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, a deschis o perioadă lungă de conviețuire, în care s-a accentuat impletirea civilizației dace și romane. După cum atestă scrierile vremurilor respective, cercetările arheologice, datele științifice, în această perioadă s-a realizat simbioza daco-romană și a început formarea unui nou popor bazat pe cele mai înalte virtuți ale dacilor și romanilor. Așa s-a născut poporul român“. Originea daco-romană și continuitatea existenței pe aceste meleaguri, se sublinia la aceeași plenară, constituie caracteristici fundamentale ale poporului român. Stabilirea locului în istorie, a originii și continuității în bazinul carpato-danubian ale poporului român constituie fundamentul oricărei activități ideologice, teoretice și politico-educative. „Nu se poate vorbi de educație patriotică socialistă fără cunoașterea și cinstirea trecutului, a muncii și luptei înaintașilor noștri“.

Asemenea aprecieri de o înaltă ținută științifică, intrate în patrimoniul culturii și civilizației românești, nu mai dau dreptul nimănui să întineze cele mai de preț pagini ale istoriei poporului român și să ofere astfel unor istorici străini motive în plus de a denigra și falsifica principalele momente ale devenirii noastre ca popor.

CU gîndul la aceste realități, ne întrebăm: cum a fost posibil ca într-o revistă a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, cu un profil tematic bine stabilit, de a orienta și îndruma munca de creație, largă mișcare cultural-artistică de masă, de a cultiva în rîndurile poporului înaltele valori educative, patriotice, revoluționare, în cadrul marelui Festival național „Cîntarea României“, să-și facă loc astfel de diletantisme care denigrează și falsifică în mod grosolan istoria noastră națională? Cum a fost posibil ca nimeni din colegiul de redacție să nu fi sesizat cit de mare poate fi deserviciul adus istoriei noastre naționale de propagarea unor idei absurde în rîndul maseilor de cititori, dornici de a cunoaște adevărul și nu de a fi derutați?

În aceeași măsură, ne întrebăm cum își îndeplinesc factorii de răspundere din Consiliul Culturii răspunderile de a îndruma și asigura conținutul științific al materialelor publicate în această revistă? Cum nu a sesizat nimeni faptul că Nicolae Copoiu este cunoscut în frontul istoric românesc ca un element de discordie care falsifică istoria noastră națională, promovează teze neștiințifice, ce se regăsesc frecvent și în lucrările unor istorici de peste hotare preocupați de denigrarea istoriei poporului român, certăci cu adevărul științific obiectiv? Ca răspuns la unele articole pe care N. Copoiu a reușit să le strecoare în paginile revistei „Flacăra“ din 24 martie 1981 și în paginile revistei „Luceafărul“ din 16 octombrie 1982, istoricul Mircea Babeș i-a dat un răspuns autorizat și competent la

21 ianuarie 1983, în aceeași revistă „Luceafărul“. Compromis, detestat de frontul istoric românesc, dezavuat public în cadrul unor reuniuni științifice din țară, respins de toate revistele științifice de specialitate, N. Copoiu a reușit, totuși, și de această dată, profitînd de lipsa de răspundere a colegiului de redacție al revistei „Cîntarea României“, de grava încălcare a hotărîrilor de partid și de stat privind respectarea profilului revistelor culturale, să strecoare acest material prin care vehiculează idei false, denigratoare, privind trecutul de lupte și jertfe al poporului român.

Frontul istoric românesc, dispunînd de inestimabilul tezaur de idei și teze cuprinse în opera teoretică a secretarului general al partidului, pornind de la îndemnul tovarășului Nicolae Ceaușescu de a scrie istoria așa cum a fost, nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după criteriile de conjunctură, după nevoi politice de moment, a elaborat lucrări fundamentale, sinteze, volume de documente în spiritul respectului profund față de adevărul istoric, față de trecutul de luptă și sacrificii ale poporului român.

Prin această prismă, considerăm că este necesar să se ia atitudine împotriva oricăror diletanți, incompetenți, falsificatori, denigratori ai istoriei poporului nostru, de tipul lui Nicolae Copoiu, care aduc deservicii cercetării istorice românești, provocînd indignarea opiniei publice din țara noastră, a specialiștilor români și uimirea unor istorici de peste hotare, care cunosc și apreciază la justa valoare spiritul științific, obiectiv al istoriografiei românești.

Avem o istorie glorioasă, bogată în fapte și evenimente istorice, încadrată organic în istoria universală, dispunem de mărturii și dovezi incontestabile care atestă originalitatea și continuitatea poporului nostru în una și aceeași vatră strămoșească, pe care fundamentăm scrierea istoriei noastre naționale, fără compromisuri și fricțiuni, sprijinită exclusiv pe adevărul impus de cercetarea științifică. Numai respectînd adevărul obiectiv dovedim că istoria țării noastre este zidită pe temelii de neclintit a adevărului istoric și că poporul român este stăpînul dintotdeauna al acestor plaiuri strămoșești.

DUPĂ ce am citit articolul lui N. Copoiu din revista „Cîntarea României“, am reflectat mult: cu ce scop a publicat și cui servesc asemenea materiale? Și atunci ne-am pus legitima întrebare: Cum poate lucra la o instituție ideologică a partidului un astfel de cercetător?

Dr. Constantin Preda
director,
Institutul de Arheologie
București

Conf. univ. dr. Ion Pătroiu
director,
Centrul de Științe Sociale
Craiova

Succese timișorene în aria actualității

Domide contraatacă de Tudor Popescu, protagonist fiind Daniel Petrescu (în fotografie, împreună cu Estera Neacșu); Geniul și zeița de Terry Johnson, cu actorii Alexandru Ternovici și Ion Haiduc; Vrăjitorul din Oz după Frank Baum, cu Margareta Avram, Horia Ionescu, Ion Haiduc

ZILELE și scrierile de teatru petrecute la Timișoara au convins că Naționalul bănățean se află acum într-o stare de creație, având rezultate artistice bune și o trupă capabilă de performanțe. Nu numai spectacolele văzute, ci și cele aflate în pregătire — *Regele Lear* de exemplu — ca și perspectiva conturată în discuții de direcția instituției, Lucia Nicoară, de regizori, actori, secretariatul literar dovedesc că orientările sunt culte, iar preocupările serioase, ținându-se scama de obligațiile reale ale scenei și îndatoririle ce le incumbă prestigioasă sa emblemă. Ni s-a spus că se mai reprezintă piese românești valoroase — ca *Mobilă și durere* de Teodor Mazilu — ale căror premiere au avut loc cu ani în urmă.

O cauză a succeselor pare a fi acțiunea concertată, după un plan chibzuit, a patru regizori profesioniști de vârstă diferită și a unor scenografi valoroși. Sprijinul eficient al autorității locale de partid și de stat, și aderența efectivă a publicului determină, de asemenea, reușitele.

Amărăciunea unei comedii

TEATRUL Național din Timișoara propune o premieră absolută cu satira dramatică a lui Tudor Popescu, *Domide contraatacă*. Prolific, instalat cu autoritate în prima linie a dramaturgiei actuale, autorul scoate mereu la iveală cîte o piesă nouă, în care indeobște ia în dezbateră o problemă morală de însemnătate. El scrie în cheie realistă, cu incursiuni cutezătoare în stratosfera simbolică a relațiilor umane, ferindu-se de factologie, ilustrativism și declarativism, ca și de criptografie, plecînd de la cazuri și aspirînd spre generalitate, filozofînd stenic asupra moravurilor, cu o inebriabilă credință că ele pot fi optimizate în sens umanist.

Legat de tradiția comediilor românești contemporane, el reia cîteodată motive sentimentale din scrierile lui Mihail Sebastian, dispozitive umoristice din opera lui Aurel Baranga, face aforistică hazlie în spirit mazilian și se găsește în evidentă contubernialitate spirituală cu Ion Băieșu și Dumitru Solomon. Originalitatea sa vine mai ales din aceea a subiectelor așezate și din tratarea lor într-un climat comic-dramatic ce duce spre deznodămînt prin întîmplări picarești, mereu tensionate evenimential. El are capacitatea de a crea tipuri ce intră în relații conflictuale complexe cu mediul, conținînd procese de conștiință și stări de spirit favorabile afirmării idealului etic al societății. Scriitura e simplă, demersul artistic comunicativ, dar evoluția personajelor nu e liniară, nici psihologică netedă. Metaforele au adesea scînteie. Închelierile refuză indeobște convenționalul, rămînd grele de înțelesuri. E, prin majoritatea pieselor cunoscute de noi pînă acum, o dramaturgie cu miez, de structură solidă, mixînd categoriile necanonice, inovînd în profunzime, în stralucit atitudine creatoare față de realitate.

Domide e un „miel turbat” ce începe prin a se conforma obiceiurilor unui clan de indivizi leneși și tembeli, corectori într-o editură, și sfîrșește prin a se răzvrăti și pune ordine în locul cu pricina, într-un vis final. E vorba deci de un om harnic și integru, care alertează mafia secăturilor obișnuite cu chiulul și cu justificările lui mizerabile, în două direcții: ei îl simt ca o primejdie potențială, de natură să le destrame liniștea stătută și, deopotrivă, trebuie să caute mijloace pentru a-l anihila. Vor încerca deci să-l distrugă, suprasolicîndu-i efortul — filndcă e conștiincios și primește orice sarcină — făcînd apel felon chiar la principiile lui, bătîndu-și joc de onestitatea și bunăvoința omului pînă la supărea lui fizică și sufletească. E o morală adevărată în această piesă, căci sînt locuri în care omul ce muncește cu credință și dăruire, depășînd prin pricepere incapabili, leneșii, produce o neliniște activă printre aceștia și chiar panică, iar, adesea, cînd izbîndește în acțiunile sale cinștite, sfîrșește — cum se spune în

dialogul platonice *Menexenos* — invidie, iar din invidie se naște ura.

Așadar, comparsii din biroul de corectură, adică Borcea — amestec de mîrgînire, obtuzitate, poltronerie, pastă sufletească mizerabilă, foarte bine pusă în valoare de Traian Buzolanu, Cato — grosolan, prost, duplicitar, admirabil jucat astfel de un artist de forță, Vladimir Jurăscu, Geta — ființă mărunță și insensibilă, creionată cu finețe, în lipsa ei de caracter, de Estera Neacșu, Viorica — isterică, flecărară, superficială, cu vagi remușcări pentru sordidul complot al nulităților, la care participă (Aurora Simionică) și „tovarășa Stoica”, directoroare adjunctă, pătronînd cu răutate, ranchiună și spalmă pentru scaun, într-o dezlănțuire a pramatiilor — desenați fiind excelent de Irene Flamann, în caricatură, ca o păpușă dezarticulată, cu o mască de copil ce ascunde porniri de fiară — îl pedepsește pe Domide fiindcă e bun, drept și serios. Încep prin a-l vorbi de rău și sfîrșesc prin a comite împotriva-i cel mai mare rău — căci între aceste două stadii, cum zicea un retor de demult, nu este altă deosebire decît prilejul. Singurul om care-i ține partea croului năpăstuit — dar cu puteri puține — e o femeie de serviciu, Maria, ce-i împunge pe nemernici, din cînd în cînd, cu ironii usturătoare — remarcabil servite de Victoria Suchieș.

Pentru configurarea personajului cu chipul luminat de normalitate într-un mediu anormal, a fost ales, cum nu se putea mai potrivit, unul din cei mai siguri actori ai ansamblului timișorean, Daniel Petrescu. El are liniștea interioară necesară, puterea de a ține piept haitelor de detractori fără a-i moraliza sau a se plînge, inteligența de a le pricepe, de la un moment dat, jocul perfid și de a le disprețui în tăcere cinismul. Poate că autorul a exagerat intrucitva această postură de Iov, dorînd pesemne a reliefa contrastul. Actorul — cu ajutorul citorva punctări solțice din text, care îl dau o proiecție napolconică în imaginația morbidă a colegilor de birou — a evidențiat și postura contrarie, a revoltelor sănătoase; aceasta însă va avea parte doar de o soluție onirică. Sfirșitul e vesel, dar comedia e, în subteraneitatea ei, dramatică și avertizează asupra primejdiei pe care o reprezintă *conspirația mediocrităților* în lupta dintre autenticitate și mistificare, dintre cinste și poltronerie, dintre cei ce muncesc și izbîndesc, și cei ce nu muncesc, vrînd să trăiască bine pe spinarea altora, mai și discreditîndu-i pe ceilalți ca prea zelosi, suspect de activi, *incomfortabili* fiindcă fac ceea ce spun și spun ceea ce gîndesc.

Se privește și se ascultă cu plăcere spectacolul, riguros organizat de regizorul Ioan Ieremia, temeinic așezat în scenă, compus destoinic, talentat. Evoluția grupului, bizuită pe coralități, face din el un singur personaj, ceea ce duce la o bună omogenizare a reacțiilor. Raporturile comice sînt trasate cu siguranță, umorul e dozat și gradat, drama e expusă în tonuri adevărate, cu frumoase nuanțări, situațiile ce arată „deprecierea relațiilor interumane” — cu o sintagmă a autorului — au virulență, iar desfășurarea, organicitate.

Spectacolul potențează valorile piesei într-un chip specific, cu găsiri scenice convingătoare, într-un cadru plastic metaforic realizat cu fantezie spirituală de Emilia Jivanov, care a desenat subțire, pe pereții impersonalului birou de corectură, ca într-o frescă veche, figuri de mari cărturari și alveole ale profilului decupat al lui Bonaparte. Dacă poți trece peste artificialitatea finalului, rămîi cu amintirea unui act teatral captivant.

Documentarism și ficțiune

NU mai puțin cuceritoare e reprezentarea piesei *Geniul și zeița* a englezului Terry Johnson.

Autorul, interesat de felurite ipostaze ale intelectualului în societatea

de consum, sugerează un moment de criză a geniului, a conștiinței libere a unui om de știință, în epoca macchiarismului — adică a unei perioade de opresiune violentă, care cere opțiuni nete și ferme, — apoi o dramă a artistului supus fluctuațiilor morale ale comercialismului și, în fine, situația detestabilă a omului politic corupt care-și reneacă condiția de intelectual în folosul unei acțiuni conjuncturale turpide. Partea cea mai interesantă a piesei acestuia politice în fond, dar cu vacuole de simplism și facilități, e fascinația pe care o exercită marile cuceriri contemporane ale minții omenesci asupra mulțimilor și setea lor necurmată de a le cunoaște. Și în abordarea acestei teme, ca și în aceea a responsabilității uriașe a descoperitorului, sau în infamarea obscurantismului militant, ostii *din principiu* oricărui descoperiri, e cite o scinteie din *Galileu* al lui Brecht și ceva din cenușa radioactivă a pieselor lui Arthur Miller. Cum dramaturgul are de abia 31 de ani se mai pot aștepta multe din parte-l.

Beatrice Staleu a fost inspirată traducînd piesa, cu binecunoscuta-i pricepere și flexibilitate lingvistică, iar regizoarea Magdalena Klein s-a arătat la rîndu-i inspirată, punînd-o în scenă cu o insistență centrare pe aspectele serioase, de moralitate socială. Ea n-a placat fotografiile celebre ale lui Einstein, Marilyn Monroe, DJ Maggio pe obrazele Profesorului, Actriței, Sportivului; s-a mulțumit cu sugestia fine, dorînd probabil ca discuția să nu ancorize în pitoresc anecdotic, ci să accedă spre o zonă mai înaltă, de convulsii ale gîndirii. De aceea, desi momentele de farsă sînt construite cu mult umor, iar laturile comice ale întîmplărilor ce au loc într-o cameră a unui hotel american, într-o singură noapte, sînt puse în valoare cu veselie spontană, uneori încîntătoare, tragedia neîntelegerii, pînă la limita abandonului, apare mereu, insistent, ca acei laitmotiv obsesiv dintr-o simfonie pastorală ce prevestește îngrămădirile de nori negri al furtunii.

Și aici, scenografia Emiliei Jivanov a dat ambianța de hotel o simplitate și un alb ce creează un efect de contrast, iar costumelor în alb, negru, gri, o cromatică caracterizantă. Sportivului, Gorilei, Senatorului adăugîndu-li-se detalii semnificative, neostentative dar operante. Am urmărit din nou, cu luare-amînte, mișcarea elegantă, vorbirea bine frazăată, cu accente bogate și paleta de stări emoționale atât de diverse ale Irenei Flamann, siguranța și claritatea cu care a susținut rolul malefic al Senatorului Miron Șuvăgău, conturul apăsător pe care i l-a dat Ovidiu Grigorescu Gorilei mute, amenințătoare și infantile, și certitudinea, forța, aplombul în interpretarea unui Sportiv candid, dramatic de sentimental, cu o inteligență nativă, neîndestulător dezvoltată, realizate de Ion Haiduc. Distribuția (ca și problematica spectacolului) sînt dominate de blîndul, neînfriecat, fragilul și totodată otelitul Profesor, omul de geniu distrat, inocent, mîndru de știința lui, modest însă față de cîte a aflat din imensul necunoscut, înțelegător fără trufie, înțelegător, perspicace, glumeț, trist, cu privirea aceea pierdută, dar care cată departe — așa cum l-a zugrăvit, pe Einstein, într-un tablou celebru, pictorul elvețian Hans Erni — om integral al lumii sale și, deopotrivă, făptură cosmică, purtînd o aureolă astrală în jurul capului său alb — conceput astfel scenic, cu vibrații și cu frumusețe, în evoluție unduioasă, în concentrare artistică și în postură reflexivă, de Alexandru Ternovici.

Sigur, anvergura reprezentației e limitată de piesă dar nu poate să nu intereseze cînd dedesubtul acțiunii, tulburare mixturată, ai intuiția unei pinze freatice de intense trăiri actuale.

Un spectacol tineresc, poate cam posomorit

CU *Vrăjitorul din Oz*, adaptare liberă, colectivă, a cunoscutului basm al lui Frank Baum, debutează regizorul Ștefan Iordănescu pe scena profesională. El a atras atenția încă din Institut, prin *Peer Gynt* de Ibsen, interesant examen de diplomă. E interesant și acum, cînd exprimă o opinie proprie despre lumea povestii, aducînd-o printre noi, căutînd etio-loghi raționale ale fabulosului și elaborînd o simbologie prin care, curios, se trece din fantastic în real și chiar într-o subrealitate ce-și are misterul ei insolit. E ceea ce caută copiii în spatele oglinzii, iar maturii încearcă să depisteze ca elemente de virtuozitate a prestidigitatiei în demonstrațiile ce frizează supranaturalul.

A rezultat un spectacol tineresc, într-o formulă de operă-rock, cu muzică ritmată, policromă, abrazivă, original compusă de Ilie Stepan, în decoruri, costume și elemente de recuzită create în necontenită și subtilă relație cu viața modernă, de Emilia Jivanov. Depășînd strictetea dicotomiilor ce alcătuiesc substanța basmului — bine-rău, frumos-urît, curaj-lasitate, — regizorul propune o scală mai amplă și mai nuanțată de atitudini în fata fenomenelor. Într-o dialectică gravă a posibilității de schimbare a noțiunilor în contrariul lor, prin defolierea aparențelor. Semantemele limbajului artistic pe care-l folosește surprind adesea prin originalitate, ca și metafizicările unor elemente naturale în spiritivist ori amintind de pictura și sculptura actuală, de Kandinskii sau Armitage.

În același spirit apare elaborată și dinamica dramatică a grupului pornit spre tara Oz, a vrăjitorului, ca să capete bunuri morale ce-i lipsesc sau să afle răspunsuri la întrebări enigmatice.

Inclinat demonstrativ spre teza estetice asumată, spectacolul e dens, dar cam posomorit și, de la un moment, destilă pierderile de umor și poezie ar fi avut nevoie de o compensare, pe care n-am găsit-o însă în finalul ce anulează practic povestea și chiar telul artiștilor, dezvăluînd că țara minunilor ar fi jocul gratuit al unor saltimbanci și scamatori sărmani și răuțicioși. Concluzia e, probabil, rezultatul unei nedospirii literare (adaptarea are și alte lacune) și a neclarificării în actul scenic a celei mai importante antinomie — ce e realitate și ce e irealitate? — prin care ne-am fi limpezit asupra sensului demonstrației.

Ca și la alți regizori foarte tineri se observă că formula conceptualizată și excesul imagistic nu sînt suficient controlate de o aspirație spre stil, care, la rîndul lui, e produsul unei idei ce-și caută forma pe un traiect cert, oricît de mîndrat ar fi, adunînd mereu constituentele cu tendințe eccentriche. Ștefan Iordănescu e, însă, neîndoios, un regizor ce vădește personalitate. Urmează să-l apreciem și ca profesionalitate. I-a condus cu seriozitate pe actori prin tinuturile extravagante ale povestii cînte de el. Speriatoarea de clori (Horia Ionescu, ambițios, spiritual), Leul (Miron Șuvăgău, melancolic, bucolic), Vrăjitoarea bună (Adela Radin-Iano, feroică și apol... materială, draguță cit se poate), Vrăjitoarea rea (Alina Secuianu, aspidă, aprigă și ipocrită), Aghiotantul (Sandu Simionică, divers, felln, hazos cîteodată, trist cînd trebuie), Vrăjitorul, Paznicul, Soldatul (Gheorghe Stana — potrivit în toate), Tăietorul de lemne — remarcabil, Robert Lînz au lucrat în genere cu tragere de inimă. Dorothea, fetița nedumerită și voioasă din carte e, aici, o adolescentă agreabilă, sfidînd lumea în care intrase, sfîrșind însă nedecis și fără nici o bucurie (Margareta Avram). Fricteul ei Toto (Ion Haiduc) îmbrăcat într-o haină prea strîmtă (sau prea largă?) rămîne un fel de out-sider care are de dat mereu explicații asupra identității sale, însă, actor reductibil, o face în așa fel încît să-și depășească (adesea) condiția umilă de personaj aleatoriu.

Tineretul participă — pînă către sfîrșit, mi s-a părut — ca la un spectacol al său.

Valentin Silvestru

Filmele speranței

POATE că unora li se va părea ciudat ca un comentariu de film să înceapă cu invocarea unui poem. Și totuși, o vom face, cu sentimentul că memoria poetului posedă adesea capacitatea remanentă a peliculei. Așadar: „La întâlnirile noastre ca niște stoluri de păsări / gestul era un diamant cu filii înalt, / era o așchie subțire care sărea din trunchiul luptei / mereu prezentă în închisori, / în porturi, marile plantații, / cu rădăcinile înfipite în carnea șinelor de plumb, / mereu prezentă, preatendenți, ca-n respirația lucernei...” Un poem datat ianuarie 1936 — februarie 1946 și în care autorul său, Virgil Teodorescu, celebra în metafore strălucitoare acea stare a luptei în care se angajase aidoma atitor și atitor intelectuali cu convingerea că fruntea lor „apartine proletariatului”. Opoziția la nazism și fascism pe care a consemnat-o în România interbelică istoria constituie una dintre exemplarele atitudinii de conștiință și era firesc ca arta în genere și filmul în special să evoce acea „aripă a libertății” devenită avanpost al speranței sub care se adunaseră multe din conștiințele active ale vremii. Cu sentimentul recompunerii unui semnificativ fragment de istorie, cinematograful s-a angajat așadar într-o sistematică acțiune de evaluare și valorificare de pe pozițiile revelatoare ale artei a acelei perioade dramatice din istoria țării. Astfel încât, după două decenii de la o admirabilă lectură filmică a perioadei amintite, făcută cu ochi proaspăt și pătrunzător de Lucian Pintilie în **Duminică la ora 6**, se poate vorbi de existența unei veritabile teme a anilor patruzeci în filmul românesc, temă tratată cu talent și iubire de mai toți cineștii noștri, care au găsit în perioada evocată proiecția simbolică a luptei și a sacrificiului în serviciul unui ideal de substanță. Într-un context politic și social violent, lupta cugețului lucid și incandescent totodată, riposta pe care comunistii români, forțele democratice ale țării o dădeau forțelor tenebroase și obscurantismului se înfățișează astăzi drept cea mai pură reacție a conștiinței naționale față de atitudinile străine acestui popor, față de creșterea îngrijorătoare a fascismului în Europa. Dintre atare experiențe combative de anvergură se vor înscrie așadar, încă de la primele lor filme, noii cinești, intrați în anii șaptezeci cu înalt profesionalism pe porțile artei a șaptea. Constantin Vaeni, Cristiana Nicolae, Mircea Daneliuc sau Mircea Verolu au recompus cu vibrație un fragment temporal agitat și tragic, în care viața se desfășura adesea între parantezele larg deschise ale crimii, în care democrația se opunea cu consecvență teroarei și imposturii belice, în care omul tinăr adera la fondul esențial al ideilor raționale, plătind nu o dată cu viața pentru această opțiune fundamentală.

Este o vreme acuzat tragică, în care apela la luptă al comunistilor se opune conțondienței sloganurilor rasiale, chemarea

Cadru din filmul **Ediție specială** de Mircea Daneliuc, regizor și coscenarioș (protagonist Ștefan Iordache)

la concordie vestește stigmatul vrajbei și al urii. Dar tocmai acest dramatism colosal va asigura în istorie forțelor binelui aura solemnă și legendară în care ni se înfățișează ele astăzi. Este perioada gazetelor „Bluze albastre”, „Azi”, „Manifest” și „Clopotul”, aceste pilde ale publicisticii militante, este perioada anchetelor polițienești de o brutalitate cutremurătoare și a plutoanelor de execuție. Am înfățișat-o de altfel admirabil refăcută sub aspect documentar în **Zidul**, în **Intoarcerea lui Magellan**, **Ediție specială** ori **Să mori rănit din dragoste de viață**, filme de dincolo de care ne privește parcă ochii lui Miron Radu Paraschivescu și ai lui Ștefan Roll, ai lui Sahia și ai lui Grigore Preoteasa, poeți, prozatori și gazetari solidarizați de neostenita încredere în menirea revoluționară a artei dar și miile și miile de anonimi proletari care au pus fața lor la temelia luptei pentru dreptate și adevăr. Victor, eroul lui Vaeni din **Zidul**, dă poate cel mai deplin expresia jertfei asumate. Căci, poate mai grav decît a accepta să riști aneantizarea în beciurile Siguranței este gestul său de voluntară recludiune, de a-ți dăruia anii cei mai frumoși cauzel, riscînd ca singurătatea să te anuleze ca personalitate. Dar riscul este înălțurat tocmai datorită suportului ferm pe care i-l oferă trăinicia convingerilor. Aidoma lui, Horațiu, eroul din filmul lui Mircea Verolu, cel ce moare „rănit din dragoste de viață” tocmai ca viața să poată curge mai departe curată și fără amenințările extremismului. Un tinăr

muncitor (eroul din filmul **Cristianeii Nicolae**) intră în iureșul luptei concomitent cu personajul-gazetar pe care-l propune Mircea Daneliuc în **Ediție specială**. Cel puțin aceasta este senzația spectatorului de azi, că acești oameni nu sînt numai simboluri ale artei, chipuri zămislite de cinești, ci și că ei au existat ca atare: impresie puternică, derivată din firescul lor, din felul neconvențional în care au fost reimaginați. Pentru a nu mai aminti că ei vin din acel segment de istorie în care — dacă nu ei — alte mii asemenea lor au fiintat aievea, plantînd în istoria acestui popor sămînta credinței robuste într-un ideal cuprinzător și fără egal. Chiar dacă ei sau tovarășii lor de luptă cad sub gloanțe, inobilind jertfa cu purpura singelui tinăr, ei rămîn și grație puterii artei de-a pururi vii în conștiința unui întreg popor.

Ne gândim la toți aceia care, condamnați la moarte de o nedreaptă voință, izbutesc cea mai spectaculoasă evadare încercată vreodată: evadarea în istorie. Căci, așa cum spune poetul evocînd acel „ceas al întâlnirilor”: „O, libertate — părul tău e plin de cutite, / nesfîrșit, / fosforescentul tău păr, / limba de flăcări a clasei mele, / miinile tale stau întinse / spre furia vinturilor, spre furia ierburilor, / spre cursul fluviilor pătate de sînge, / spre cenușa caldă a oceanelor arse, / sînt dureros întinse / de-a lungul acestui secol impulsiv / străpuns de săgețile vieții.” Nu numai un poem, ci și un film al speranței.

Titus Vijeu

Adevăruri cotidiene

■ Cu prilejul prezentării parodiei **Vampirul din Ferata**, regizorul cehoslovac Juraj Herz declară că a dorit să facă un film care să aducă publicul la cinematograful. Văzînd cele trei pelicule programate, săptămîna trecută, în cadrul „Zilelor filmului cehoslovac”, constatăm că acest deziderat nu este o opțiune personală, ci scopul unei cinematografii care a înțeles că filmul poate fi totodată artă și divertisment, mijloc de educație, oglindă a realității și tărîm al fanteziei.

Dragostea cu parfum de rășină de Jiri Hanibal, **O șansă prea mare** de Otakar Fuka și **Rumburak** de Vaclav Vorlicek sînt realizate la Barrandov în 1984, toate trei desfășurîndu-și acțiunea în decorul urban sau rural al Cehoslovaciei de azi, toate trei aparținînd unor realizatori din generația de mijloc, cu o notabilă experiență (10—15 filme). Astfel, filmul psihologic în chele comico-dramatică este — după filmul cu și despre copii — cea de-a doua preferință a regizorului Jiri Hanibal. Portretul pădurarului sexagenar robust, dar sentimental, fanfaron dar cinstit, voluntar dar maleabil, care trăiește angosa apropiate pensionării, a inactivității și a trecerii în neființă, se încadrează armonios într-un peisaj uman creionat discret, dar în linii esențiale. Este remarcabilă capacitatea regizorului-scenarist (Jiri Hanibal fiind adeptul filmului de autor) de a sugera prin frînturi de replici, biografii, perspective, individualizînd personajele secundare.

Mai comercial prin ponderea acordată suspensului, filmul **O șansă prea mare** este și el un film-portret deghizat în spatele unei trame politiste. Un procedeu predilect regizorului Otakar Fuca, specializat în a îmbrăca probleme grave (războiul, narcomania) în haina filmului de aventuri și polițist (vezi **Capul Buncii Speranțe** sau **Pestisorii de aur**). Astfel, deși subiectul este construit pe coincidențe, regizorul se concentrează asupra eroului căruia soarta îi întinde o cursă oferindu-i „șansa” de a promova pe scara profesională și socială.

Rumburak prilejuiește reînfrînarea cu Vaclav Vorlicek; maestrul comedilor trănzite (**Cine a vrut să o ucidă pe Jessie?**, **Colega mea vrăjitoarea**, **Mașina de întinerit**) semnează acum o continuare la popularul serial TV **Arabela**; filmul îmbină elemente de basm cu fantezii tehnice și cu realitatea Pragăi contemporane.

Trei filme, trei genuri, trei temperamente regizorale și o singură dorință: aceea de a spune credibil, mici adevăruri de viață pentru spectatorul de fiecare zi.

Cristina Corciovescu

Radio-T.V.

Și premiere și reluări

■ Luni dimineață, pieasa lui G. Ciprian, **Omul cu mirzoaga**, a putut fi reascultată într-o înregistrare de acum 29 de ani (regia artistică Alexandru Fintî, în rolurile principale Matei Alexandru, Grigore Vasiliu-Birlic, Geo Barton, Maria Bota...). Premiera avusese loc, așadar, în 1957, patru ani după ce Mihael Zirra coordonase primul spectacol montat în studio după **Romeo și Julieta** de Shakespeare, pentru ca, în 1980, același regizor să propună o nouă înfățișare radiofonică a textului conducînd o altă echipă actoricească. Ne-am amintit aceste detalii din istoria teatrului radiofonic pentru că tot luni a avut loc premiera unei noi versiuni, 1986, **Romeo și Julieta**. Acum rolurile titulare au fost încredințate lui Adrian Pinteș și Marianei Buruiană, buni cunoscători ai partiturii shakespeariene, intrucît au mai avut ocazia, cu mai puțin de 10 ani în urmă, să-i dea viață pe scena studentescă de la I.A.T.C. Respectînd tradiția, regizorul Dan Puican a încredințat celelalte roluri unor reputați actori, precum George Constantin, Mircea Albușescu, Gh. Cozorici, Al. Repan, Silviu Stănculescu, Florian Pittiș, Dan Condurache, Adela Mărculescu, Ileana

Stana Ionescu. Tragedia scrisă de Shakespeare în ultimul deceniu al secolului al XVI-lea, perioadă marcată, în creația sa, de piesele istorice și de comedile luminoase, se deschide cu un prolog (omis de premiera pe care am ascultat-o) ce aduce la cunoștința publicului, prin intermediul corului reprezentat de un vestitor îmbrăcat în negru, mobilurile și rezolvarea esențială a conflictului. Deconspirare puternic semnificativă, autorul îndreptîndu-ne cu bună știință atenția nu spre simpla înălțuire de evenimente ci, mai ales, spre organizarea lor într-o structură literară. Ca și **Antigona** de Sofocle sau, mai tirziu, **Cidul** de Corneille, **Romeo și Julieta** este istoria iubirii năpraznice, luminoase și triste, a doi tineri despărțiți de un grav obstacol pe care nu au tăria a-l învinge prin forța pasionalității ce i-a subjugat. Și Mariana Buruiană dar mai ales Adrian Pinteș au gândit rolurile sub semnul unei impetuozități deznădăjduite, exaltarea, de o splendentă puritate, fiind permanent primejduită de capcana absorbantă a distrugerii. La intrarea în scenă, Romeo se comportă ca un viitor Hamlet, uimind și neliniștind pe cei din jur cu purtările și vorbele sale

pline de subînțelesuri iar, în continuare, caută cu o tandrețe și disperare, egale în intensitate, echilibrarea peregrinărilor sale între vis și realitate, între material și ideal, traduse de Shakespeare în oximoronul atât de mult discutat întuneric-lumină, noaptea-zi. Mariile momente ale textului și-au găsit o convingătoare haină radiofonică, spirala dramaticului fiind perturbată doar în final prin trecerea sub tăcere a circumstanțelor care au împiedicat ca mesajul izbăvitor să ajungă la Romeo.

■ Cu ocazia centenarului Emil Isac, teatrul radiofonic a programat pentru miercuri seara premiera **Domnul Milion** (adaptare de Alecu Popovici, regia artistică Cristian Munteanu), prefațată de o prezentare semnată de Ion Brad.

■ Pentru vineri sînt anunțate două interesante reluări: dimineață, pe programul II, **Îngrijitorul** de Harold Pinter (adaptare și regie Emil Mandric, în rolurile principale Vasile Nițulescu, Ion Caramitru, Dan Condurache) iar seara, pe programul III, **Fata ursului** de Vasile Voiculescu (adaptare de Virgil Brădăteanu, regia Titel Constantinescu).

Ioana Mălin

Telecinema

Visul unei nopți de mai

● IN noaptea de 7 spre 8 mai 1986, pe la orele 2, eram cîțiva cronicari în capitala României care ne găseam într-o situație fără de precedent pe acest meleag: trebuia să scriem urgent, în cîteva minute, pentru „a prinde tipografia” ceea ce, în acest veac obsedat de „11” cit de 1, nimeni nu mai redactase în limba română — cronica unei finale pentru titlul de campion european la fotbal, cistigate de o echipă din București. Nu ne puteam bizui pe nici o tradiție a publicisticii noastre, pe nici o carte, pe nici un film, pe nici o peliculă de arhivă, pe nici o pagină a autobiografiei noastre. Tatăl nostru nu ne duseseră, de mină, mai departe de ANEF să vedem, în '39, Anglia — România (2—0) și ne lășasem ca a povestii pe „Dobay-care-rupea-plasa-cu-sutului”, pe „Zamora-care-n-a-primit-gol”, un Rapid-Ujpest 4—0 (după 1—4 la Budapesta) cu toate cele patru goluri înscrise după pauză, ultimul în minutul 90. Nici un cronicar de cinema și „boabă” nu vine pe lumea asta — de e cronicar și nu altceva — decît pe aripa unei giște din Selma Lagerlöf, dus de suflul unei povești ne-mai-pomenite spre alta și mai și. Or, în aproape jumătate de veac de cînd mergem la fotbal — avînd ca bibliografie poeme de ghinion și iluzii, cîntece de dragoste și revolte, jurăminte de castitate și exaltare — nu mai trăisem ceea ce ne fusese dat în miezul acelei nopți: la Sevilla — unde mai avusese loc un meci de vrajă, Franța — R.F.G. 3—3, pierdut de francezi la penaltiuri, după ce Stillecke, vest-germanul, ratase prima lovitură și se

(Urmare)

prăvălise la pămînt. Incît s-ar putea emite legea aiurită că cine ratează întii, ăla cistigă! — la Sevilla, echipa română nu numai că nu fusese înfrîntă dealungul a 90 de minute, cum prevedeau doct toate pronosticurile competente, nu numai că jucase de la egal la egal, ba chiar din ce în ce mai bine cu spaniolii vegheați de regele lor, dar intrase și în prelungiri, trecîndu-le cu brio, ca să ajungă în fața celei mai crude clipe, aceea a penaltiurilor, la care trebuie să fi de fier (sau să-l ai lingă tine pe Bedros Horasangian, cel mai calm și mai erudit vizionar al binielui indiferent la fotbal) ca să poți rezista. Atunci se întimplă ceea ce nici în Llosa — peruvianul ale cărui cărți știu ceva despre fotbal ca nebulie a lumii contemporane — nici în Márquez, columbianul specializat în proliferarea normală a anormalului, nici în Brazilia realiștilor magici numiți Socrates și Zico, nici la neorealștii din țara unde Roma pierde campionatul, „acasă”, invinsă de ultima clasată în penultima etapă, nici în toate arhivele computerizate ale ziarelor, nu e consemnat sau măcar ficționat: portarul român Duca-dam apăra patru-lovituri la rînd, trase toate pe spațiul porții! Portarul spaniol apăra doar două și Steaua din București cistigă cu 2—0 finala Cupei Campionilor Europeni. Niciodată telexurile planetei n-au mai „bătut” asemenea „the end” de poveste continentală.

În orașul nostru, trecut prin viscole și vinturi usca-

te, bine ancorat în realismul existentei, începură să curgă telefoanele și șampania: esteticianul rece la minune dar expert în sublim mă chemă să-mi spună că e necesar să scriu despre Duca-dam; primul arbitru român cu ecuson F.I.F.A. — „iertere că la ora asta...” — îmi murmură că n-a mai văzut așa ceva; un bătrîn rugbist român, om tare de inger, mă întrebă duios „ce părere ai, băiețule...?” Cel mai sarcastic prieten al meu, cel care cînd vede scene prea fudule în virtutea zice că „așa e, Celine are dreptate, oamenii sînt buni!”, — îmi comunică scurt că mai e în viață. Eram cu toți ca iradiati de supranatural, învăluți de o vrajă care depășea cu mult jocul, scorul, corul, cîntînd acel secret plăpînd și înfiorat ce pulsează în intimidata noastră disponibilitate spre bucurie. În toată noaptea, grupuri de oameni în toată firea plecară din Balta Albă și Titulescu spre Otopeni, la aeroport, spre Plevnei, la sediul clubului. O coloană lungă de cîteva mi bune se întindea de la Cercul Militar la statuia lui Kogălniceanu, cîntînd și claxonînd, la trei de dimineață. Cea mai dulce replică, în zori, fu aceea a unui șef de atelier, mare stelist, la un telefon de felicitări oneste primite de la doi subordonați olteni care-i mîncaseră, desigur, viața, de-a lungul atitor etape de campionat: „Găsesc rezultatul normal...” le declară sobru. Cupa leri o visal, azi o ai — dar umorul nostru măreț cine ni-l poate lua?

Radu Cosașu

TEODOR MORARU : Nume

Elogiul gravurii și desenului

FĂRĂ îndoială, **GEORGE LEOLEA** figurează astăzi printre cei mai reprezentativi artiști ai epocii noastre, iar expoziția retrospectivă de la „Muzeul Delta” din Tulcea este o confirmare, o restituire a operei sale așa cum s-a impus de-a lungul a aproape două decenii.

Între 1966, primul an al studiilor sale, și 1983, an în care activitatea i-a fost curmată brusc, George Leolea a ajuns la acea împlinire a personalității plenar manifestată în domeniul gravurii și al desenului. Opera artistului, căci se poate cu adevărat vorbi despre o operă, răspândită în muzee și colecții particulare din țară și de peste hotare, a reușit să exprime o lume, un univers desăvârșit în totalitatea sa. Obsesia acestei creații poate fi exprimată prin titlul unor lucrări din ultima perioadă și anume **Între real și imaginar**. Între acești poli se structurează, în fond, întreaga creație, se exprimă eul artistic al autorului. Încă din prima etapă, cea a studiilor și căutărilor, artistul este atras de fabulos, îl caută și îl găsește în mediul său original, lumea satului dobrogean. Gravura în acvaforte și acvatinta este folosită în expresia ei de tehnică utilizând acidul în gravare, pentru a scoate un negru intens și gradat. În acest moment al evoluției artistului, legătura cu legendarul, cu fabulosul unui mediu familiar, este transfigurată prin prisma unor preocupări care coincid cu interesul în epocă pentru psihanaliză. Se cer amintite și aceste aspecte pentru a dovedi că de divers este universul artistului, cât de departe se întind antenele observației sale, cât de complexă este cunoașterea sa. Pe linia

ascendentă a căutărilor sale, o nouă deschidere spre real are loc în același sens al dezvăluirii mitului, al prezenței sale în cotidian. Tendință ilustrată cel mai bine prin ciclul **Oamenii și lucrurile lor**, prin seria intitulată **Modificări în peisaj**, prezentată în cadrul unei ample expoziții de la „Căminul Artel” din anul 1978, doar o parte fiind etalată și la Tulcea. **Modificări în peisaj** înscamnă o rețezare într-o formă din nou mitică a inserției real-imaginar în același climat al Dobrogei natale, majoritatea lucrărilor fiind gândite ca triptic.

Dacă primele lucrări din anii '70 aduc înaintea noastră întâmplări stranii și terifiante dintr-o experiență transmisă de strămoșii săi, ultimele trădeză deschiderea largă spre formele mari ale aceluiași peisaj, văzut în infinitatea lui. Toată scriitura din ultimele lucrări înregistrează cu o concentrată emoție mare și micul univers care ne înconjoară. Este exprimată astfel într-un mod creator acceptarea inserării în lumea atât de bogată în care a trăit și s-a format artistul. Într-o perioadă mult îndepărtată, în secolul al XVI-lea, Albrecht Dürer lăsa înscrisă o confesiune despre menirea artistului. Astfel, spunea el, cineva care are imaginație, perseverență și dotare, poate prin munca lui să creeze fapte, întru chipuri nemaivăzute și neștiute până la el, iar acestea să rămână în timp.

Unui asemenea mesaj i-a fost dăruit și George Leolea, cel care ne-a lăsat în păstrare o moștenire artistică ce se cere conservată cu grijă. În acest sens a fost concepută și actuala expoziție a Muzeului Tulcean, consecvent față de valoare, față de arta gravurii.

Marica Grigorescu

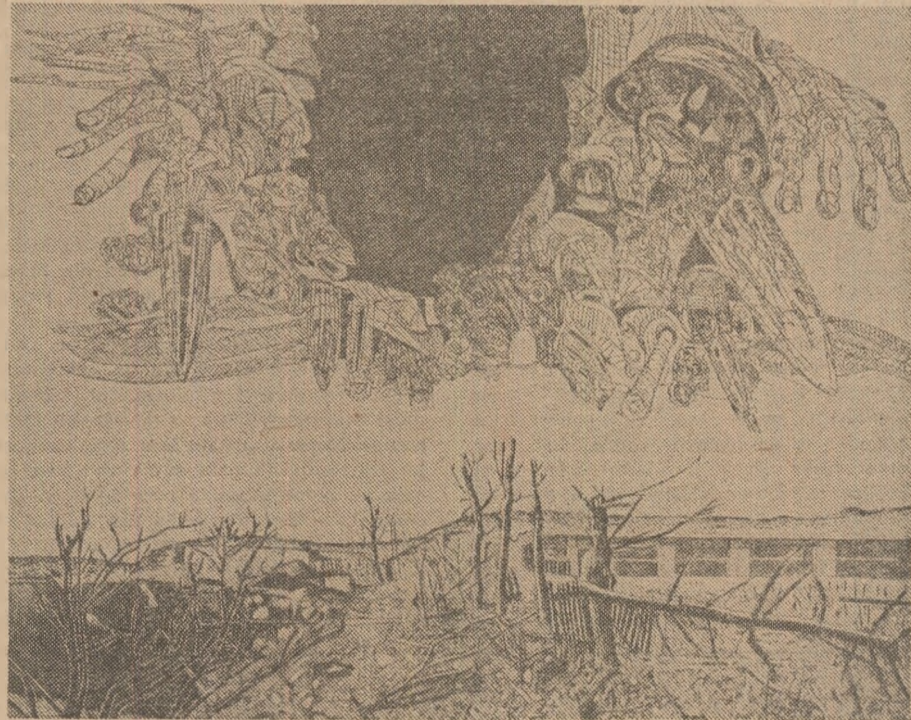
Deplasări aparente

PRINTR-UN fel de consens unanim durabil, **TEODOR MORARU** a fost calificat drept un expresionist, noțiune destul de restrictivă sub aspectul atitudinii umane, al relației cu întregul existenței prin și dincolo de aparență și cotidian, în același timp suficient de complexă sub raport stilistic, dovadă prelungirea și chiar exacerbarea ei, în contextul derulării atitor curente, tendințe, direcții și inovații pe parcursul secolului nostru. Am schițat această bipolaritate funcțională, probabil valabilă cu nuanțări și în cazul altor categorii cu care operăm în mod curent, pentru că evoluția și sensul definitiv al demersului propriu lui Teodor Moraru stă clar și distinct sub semnul ei. Lucru de care ne convinge expoziția sa de la „Simeza”, dar numai în măsura în care mental o plasăm în continuarea mantel care îl consacrase și, pe direcția unei dialectici a obsesiei în care doar aparența se poate metamorfoza, a căutărilor ce se cristalizează astăzi. Luată izolat, ca modă închisă și suficiente în sinea lor,

cele două atitudini picturale se dovedesc diferite în sintaxă și morfologie, dar nu și în esența iconică. Fără nici un fel de îndoială, Teodor Moraru este o sensibilitate hipertrofiată, un seismograf cuplat la dramele cotidianului uman, dar și la cele permanente, încercând să transfere, poate dintr-un fel de pudoare a subiectului vechi dar care nu dorește să-l vezeze și pe alții, toată încercătura strălucitului existențial asupra materiei inerte. Peisajul teluric, într-o primă etapă, concept și nu restituire, mai curând abstract și astral în structura sa redactată tranșant, apoi interioare purtătoare de memorie, de „urme” cu valoare metaforică, își asumă rolul interpretului, propunându-ne o hermeneutică a pateticului, sau chiar a tragicului, prin derivate. Deci, pentru Moraru, ca de altfel pentru orice expresionist autentic, totul poate exprima, îl poate exprima pe artist, pe om la scara marilor similitudini, totul poate deveni expresie și căpăta expresivitate. Firește, chipul uman ar fi receptacul și vehiculul cel mai prompt și mai explicit. Dar obiectul, sau mediul, sau amintirea unor realități, presupun o mai mare forță de generalizare, lăsând în același timp artistului o libertate totală în relația cu anecdoticul, cu scenariul pe care sintem totdeauna gata să-l căutăm când subiectul este omul. Așa, eliberate de identitatea umană și propunând doar un posibil

punct al interferențelor și coabitării, structurile exterioare, detașate și impasibile devin protagoniști, reificarea anelantă este înlocuită cu antropomorfizarea simbolică. Ceva din prezența omului există în fiecare obiect, în chiar perimetrul habitatului bintuit de umbre, urme, semne ale trecerii sau premoniții. La sentimentul general de iminență, de anxietate ce se insinuează nedefinit, contribuie și scriitura picturală, acca energie gestuală generatoare de angulozități și incongruențe ce contravin regulii ce pare să organizeze spațiul dramatic. Constatare valabilă și pentru cromatica, adusă acum la un registru al luminozității aseptice, de laborator sau spațiu „in vitro”, în cimpul căreia accente cu funcție termodinamică vag agresivă — o anumită calitate de roșu tragic — punctează termenii unui dialog virtual ce se cere abordat dintr-un alt unghi decât cel presupus inițial. Deci totul este expresionist, nefinișit în ciuda unei reci scenografii avantajose, reconfirmând calificativul cindva atribuit dar, lucru esențial, pe un alt punct al generatoarei emblematice. Iar intensitatea trăirii sincere, atingând punctul hibrisului în căutarea eliberării catartice, își caută încă echivalentul pictural, într-o pasională confruntare totală.

Virgil Mocanu

GEORGE LEOLEA : Spectrul războiului

MUZICĂ

Dialog cu compozitoarea Liana Alexandra

— Liana Alexandra, cifrele nu sînt dorite într-un interviu și totuși, în cazul dv., sînt incitante, pentru că numărul premiilor naționale și internaționale acoperă aproape numărul anilor dv. Dețineți un impresionant palmares. Citeva distincții importante: premiul I „Carl Maria von Weber”, Dresda, 1979; premiul Fundației Gaudeamus, Bilthoven, 1979, pentru muzică de cameră și, în 1980, pentru muzică de operă; premiu la concursul pentru muzică de orgă de la Magadino-Elveția, 1982; Diplomă de merit pentru activitatea creatoare, de la Who's Who in the World, S.U.A., 1982—1983; premiul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor în anii 1975, '79, '81, '82, '84; Premiul „George Enescu” al Academiei R.S.R., 1980; premiul I la Festivalul Național „Cîntarea României” în '81 și '83 și premiul Revistei „Flacăra” în '85. Anul 1986 abia a început, este prea devreme să discutăm despre trofee. Ce reprezintă pentru dv. aceste premii?

— Aș începe dialogul nostru mulțumindu-vă în primul rînd pentru o asemenea „uvertură”. Cit despre premii, să știți că nu am compus niciodată pentru ele. Acestea mi-au sosit ca niște bucurii datorite de colegii muzicieni din țară și de peste hotare, evidențind unele din lucrările mele. Nici anul acesta nu mă pregătesc în mod special pentru vreun concurs. „Performanța” compozitică este mult diferită de cea sportivă. Stacheta trebuie să foreze, an de an, în adîncul inimii și al conștiinței și nu să măsoare un centimetru obiectiv. Bucuria mea este mai mare cînd simt adeziunea interpretului, a publicului și a criticilor, cînd, dacă apelez la memorie, majoritatea lucrărilor mele au fost comenzi ale unor soliști, dirijori sau instituții muzicale, cînd, dacă recitesc scrisori din variate colțuri ale lumii, constat existența obsedantă a unei

expresii, poate banală, „îmi place muzica dumneavoastră”, cînd apar cronici — sub semnături extrem de diverse ca orientări stilistice, fapt surprinzător pentru mine —, unele atît de elogioase, încît, paradoxal, simt că mă strivesc. Acestea îmi aduc pe de o parte bucurii, pe de altă parte neliniște, aceea neliniște de a nu mi se dilua forța, de a relua obsedant și cu umilință, de la început, mereu același drum, de a săpa și a-mi dezvălui sufletul, pentru a-l oferi semenilor mei, în starea lui cel mai pură. Sînt evident aspirații, dar cine știe dacă voi izbîndi... — Prezența dv. în viața de concert a făcut și pe marile scene muzicale europene, americane, australiene atestă largă accesibilitate a muzicii pe care o concepeți.

— Specialiștii muzicologi m-au analizat și prezentat în felurile chipuri, pentru mine toate aceste opinii fiind deosebit de interesante, pentru că reprezintă de fapt niște reflecții incitate de muzica mea. Căutarea unor ordini arhetipale este poate o constanță a activității mele creatoare, de aici și o muncă permanentă de cernere, dintr-un noian acustic, a unor „acțiuni” sonore cît mai cristalizate și mai apropiate de sensibilitatea mea. Dacă ceea ce rămîne este adevărat, colectivitatea va intra în rezonanță cu acest „ceva”, dacă nu, înscamnă că nu am găsit bine... Și, iarăși, cu umilință, o iau de la început... — Opera dv. este foarte variată în ansamblul ei, înglobînd lucrări camerale, simfonii, oratorii, cantate, opere, muzică corală etc. Aveți vreo preferință pentru un anumit gen?

— Da. Genul simfonic rămîne cel preferat. Periodic, fac popasuri în acest spațiu. Așa s-au născut cele cinci simfonii. Cit despre concerte sau lucrări camerale, majoritatea mi-au fost solicitate.

Avem soliști și ansambluri minunate, cărora merită să le dedicăm compoziții. Dacă amintim doar formațiile „Madrigal” de la București, condusă de Marin Constantin, și „Musica Nova”, condusă de Mircea Opreanu, sau „Ars Nova” de la Cluj-Napoca, condusă de Corneli Tăranu, sau cvartetul „Voces” de la Iași, recapitulăm o importantă parte a istoriei noastre muzicale contemporane, căci viața lor este strîns legată de lansarea altor creații românești. Sau Aurelian Octav Popa, care a stimulat o producție imensă pentru clarinet în țara noastră. Și exemplele pot continua, generînd la rîndul lor o discuție interesantă legată de relația indestructibilă creator-interpret și interpret-creator. Apoi, au fost și comenzi ale unor soliști de peste hotare.

— Dar cele două opere?

— Sînt două feerile dedicate copiilor, ambele inspirate de două basme celebre ale lui Hans Ch. Andersen, *Crăiasa Zăpezii* și *Mica Sirenă*. Aici a fost nevoia de a crea o stare de poveste, de accesibilitate la nivelul celor mici, de a surprinde gingașia frazelor lui Andersen...

— Credeți că acestui secol îi este pe măsură o anume muzică?

— Secolul XX este legat de nume ca Enescu, Debussy, Ravel, Scriabin, Prokofiev, Stravinski, Bartok, Șostakovici, Schönberg, Berg, Webern, Gershwin, Copland, Ives și cel puțin tot atîtea nume mari de oameni care sînt în viață. Problema s-ar putea pune și altfel: dacă omul prea „civilizat” al secolului XX se poate înălța totdeauna la nivelul acestor creatori. Cultura se clădește cu trudă și cu sacrificii, ce nu cunoaște limite. Apoi, secolul nostru a dus și la un fenomen de „industrializare” muzicală. Există, stocate sau în circuit, cantități imense de „coloane sonore”, care au apărut ca necesare pentru alte arte sau indeletniciri.

Este suficient să ne gîndim doar la producția mondială a artei cinematografice sau la apariția televiziunii, unde muzica este parte componentă a unui întreg și nu se mai constituie ca o creație autonomă. Apoi, mai este jazz-ul, muzica lejeră; toate acestea sînt embleme ale deceniilor noastre. Ele există și formează o muzică pe măsura secolului, indiferent de opțiunile noastre.

— Avem o școală muzicală prețuită în lume și mărturie a acestei considerații ne stau premiile numeroase din ultimii ani. După părerea dv. ce caracterizează muzica noastră? Dar școala noastră?

— Ca produs al acestei minunate școli, nu pot decât să rememorez ceea ce au spus personalități marcante ale vieții noastre culturale, ceea ce spun din ce în ce mai răspicat muzicologii de peste hotare. Fiecare ca individualitate adună lauri, iar aceștia laolaltă formează o comună spirituală muzicală ce se încheagă în școala de compoziție și interpretare contemporană românească, devenită astăzi una din cele mai importante europene. Cit despre trăsăturile definitorii ale muzicii noastre, care au fost amănunțit analizate, ar fi necesară o discuție de sine stătătoare; ele nu pot fi schematizate.

— În general vă destăinuți proiectele? Ar fi ultima noastră curiozitate.

— Nu prea îmi face plăcere să vorbesc despre proiecte în general. Unele pot fi finalizate, altele nu. Cu certitudine voi mai încerca să compun. Ca aspecte, ce au o notă de actualitate, aș menționa realizarea unui disc, prin intermediul Artexim-ului, împreună cu compozitoarea Teresa Procaccini de la Roma, disc ce urmează să apară atît la noi cît și în Italia, unde eu sînt prezentă cu Simfonia a IV-a. În rest, există ineditul simfonic, cu multe surprize, așa cum a survenit și acest interviu, în finalul căruia nutresc speranța de a fi putut să răspund cît mai adevărat întrebărilor pe care mi le-ați pus.

Convorbire realizată de Liana Cojocaru

Tendențele devenirii

OMUL își organizează viața spirituală în jurul unor anumite idei și stări. Unele dintre acestea sînt mai profunde, mai apropiate de rădăcina pe care o constituie tensiunea filosofică a omului, de care el nu se poate separa în nici un fel. Altele se nasc în straturile culturale ale minții sale, fiind mai mult sau mai puțin ancorate în tensiunea filosofică, nucleul spiritualității ființei umane.

O idee din prima categorie, și în același timp o stare de apartenență la fenomenele întregii existențe, poate fi sentimentul cosmic (vezi „România literară”, 5 dec. 1985, p. 19). Cu o îndelungată tradiție în spiritualitatea românească, solidaritatea omului cu cosmosul exprimată în poezia populară, apoi în poezia cultă, în concepția istorică a lui Vasile Pârvan, pusă în evidență de Vasile Băncilă, Constantin Noica, Romulus Vulcănescu ș.a., își găsește o anumită reflectare în sentimentul cosmic.

Este evident, totuși, că în organizarea spirituală individuală sentimentul cosmic nu poate fi suficient. Omului îi este necesară acțiunea și gânduri despre acțiune. Îi mai este necesară înțelepciunea precum și un sentiment integrator al spiritualității sale. De asemenea, alte idei centrale pentru el ar putea fi coloane de sprijin ale integralității lui spirituale.

Sentimentul cosmic nu îndeamnă la pasivitate, din contră, la o participare activă a omului, ca agent cosmic și agent istoric, la viața socială și a universului. În ce direcție să acționeze, sentimentul cosmic nu-l spune decât foarte vag, dar de acest foarte vag se leagă o parte din aspirațiile sale, din tendințele care se transformă în țeluri, idei, planuri, obiective și acțiuni. Sentimentul cosmic nu este rupt de inșiși tendințele materiei și poate de aici omul ar trebui să deslușească o parte din cele care-i revin în mod firesc.

Arătăm în alte lucrări că informația, pe care omul o cunoaște în mod direct în viața socială și pe care a supus-o unei tehnologii a informației, nu ar putea fi un ingredient fundamental al materiei, ci numai o formă secundară derivată din structuri fizice și din legile fizicii, dacă nu am presupune existența unei informații fenomenologice, deosebite de cea structurală, în profunzimile materiei. Informația structurală, la o examinare mai atentă, nici nu ar putea să apară în societate fără informația fenomenologică a minții umane care nu poate fi considerată fără legătură cu materia profundă. Societatea însăși, în ultimă instanță, nu ar putea fi explicată fără informație și deci fără informația fenomenologică a materiei profunde.

Am putea merge mai departe susținând că materia ar fi de neînțeles dacă ea nu ar cuprinde informație fenomenologică. Faptul, admis mai ușor pentru materia vie, trebuie extins și pentru materia nevie, deoarece și aceasta provine din aceeași materie profundă. Este adevărat că informația fenomenologică conținută în materia nevie nu mai are posibilitatea să se înnoască, să se schimbe. Neclintită ea stă la baza a ceea ce constatăm ca fiind legi ale fizicii. Dar înainte de constituirea acestor legi, informația fenomenologică ascultă de aceleași tendințe ale materiei profunde care se manifestă și în organismele vii. Legile fizicii unul univers apartin aceleiași tendințe ale materiei profunde care contribuie și la evoluția organismelor vii. Sub legile fizicii, dar și alături de legile fizicii, materia ascultă de legitățile tendințelor ale comportamentului ei fenomenologic.

Universul nostru a fost generat dintr-o tendință fizică fenomenologică a materiei profunde și el urmează această tendință. O asemenea tendință primordială induce desfășurarea materiei într-un inel al lumii materiale care se închide prin reînnoirea materiei din univers asupra ei însăși în materia profundă (ortoexistență) pentru a produce un nou inel al lumii materiale, printr-un nou univers, acum mai curînd creat decât generat în mod inconștient. Rolul important, într-o asemenea desfășurare, îl are universul și conștiința pe care el a produs-o, de aceea tendința primordială căruia el i se supune poate fi numită tendință cosmică a universului sau tendință existențială a universului, care în esență este aceea de a crea un nou univers, de a deschide un nou ciclu al lumii materiale (I).

Această tendință se poate împlini printr-un amestec de determinism, euristic și creație. Dacă ne gândim la determinism, Universul fizic este impulsat de tendința (I) care nu se pronunță direct, ci numai indirect prin manifestările legilor oarbe și formale, dar grandioase, ale materiei nevie din univers. Dar nu o lege a fizicii a făcut să plece corpuri de pe Pământ pe Lună și înspre planetele sistemului solar, ci îmbinarea dintre conștiința omului și legile fizicii. Fără om, niciodată nu ar fi plecat, de la sine, prin nu știm ce fel de atracție, corpuri de pe Pământ în spațiul interaștral. Iar omul nu este determinat numai de legile fizicii, ci și de proprietățile lui informaționale printre care se manifestă și tendințele fenomenologice ale materiei profunde. Chemarea spațiului interaștral nu pornește din legile formale ale universului, o asemenea chemare se naște din curiozitatea înăscută a minții umane și care ar putea avea în străfundurile ei tocmai legitățile tendințelor fundamentale ale materiei. Cunoaș-

GEORGE
LEOLEA :
Compoziție

terea și creația pot fi considerate consecințe ale tendinței existențiale a universului. Dar pentru a ajunge la cunoaștere și creație, viața a avut nevoie de o îndelungată evoluție biologică, evoluție care s-a desfășurat sub semnul aceleiași tendințe fundamentale. Se poate spune că fiecare organism viu este și o manifestare a acestei tendințe, dar omul se poate înscrie în mod conștient într-o asemenea tendință.

OMUL în societate, care se constituie și ca o entitate autonomă în lumea materială, poate avea aspirații și tendințe specifice generate de conviețuirea socială. Din disponibilitatea informațională a omului poate rezulta o varietate de tendințe mai mult sau mai puțin îndepărtate de tendința existențială a universului. Și totuși societatea nu se poate îndepărta prea mult, fără mari pericole, de tendința fundamentală (I) amintită care este un izvor al mișcării, al schimbării înspre o anumită perspectivă pe care și societatea este chemată s-o respecte. Legitatea tendințelor cosmice a universului devine, transpusă în condițiile societății, tendința istorică generală a societății sau tendința devenirii istorice (II).

Cînd societatea progresa, ea evoluează în consens cu tendința devenirii istorice. Dispersia de tendințe poate face uneori ca centrul de greutate al tendințelor să nu coincidă cu tendința devenirii istorice. În cele din urmă vor interveni corecțiile necesare pentru ca legitatea (II) să fie respectată (cu condiția ca între timp să nu se fi produs inevitabilul, pierderea liniei istorice pentru todeauna prin decăderea și dispariția societății respective datorită impuneri unei anumite tendințe care să nu coincidă cu tendința devenirii istorice). Dar nici impunerea unei unice tendințe în consens cu tendința devenirii istorice nu ar reprezenta un bine, deoarece echilibrul societății se poate obține numai prin însumarea dispersiei de tendințe a căror rezultantă să coincidă într-adevăr cu tendința fundamentală (II).

Fără admiterea dispersiei de tendințe s-ar inhiba creativitatea umană, adică unul din factorii esențiali ai menținerii societății pe linia însăși a devenirii istorice. Direcția concretă a tendinței devenirii istorice nu este o constantă universală, din contră, ea se schimbă cu vremea.

Astăzi, revoluția microelectronică și informațională ne apare ca înscrisându-se întru totul în legitatea devenirii istorice a societății. Această revoluție tehnologică amplifică posibilitățile de a cunoaște, de a lăsa mai mult timp omului pentru activitate creativă, culturală și spirituală, oferă posibilitatea unei adevărate civilizații umane, cu alte cuvinte favorizează factorii esențiali ai devenirii istorice. Cine nu face legătura dintre revoluția microelectronică și informațională și tendința devenirii istorice nu înțelege vremurile. Cine se opune acestei revoluții părăsește linia devenirii istorice. Și totuși nici această revoluție nu trebuie absolutizată intrucît trebuie să fie însoțită și de alte schimbări. Atunci nu ne putem fixa numai asupra ei, ci asupra unui context mai larg în cadrul căruia ea poate juca rolul principal o anumită perioadă istorică.

Tendința devenirii istorice (II) se conturează a fi tendința către o societate a cunoașterii, a creației și a civilizației, către o societate globală și către o societate interaștrală în univers, apoi către un act cosmic în conformitate cu tendința existențială a universului (I). Mai aproape de noi, ca urmare a revoluției microelectronică și informatice, a unei noi revoluții industriale, se deschid perspectivele unei societăți orientate informațional în cadrul căreia se va înscrie și societatea comunistă, o adevărată trecere de la starea de

precivilizație la aceea de civilizație a societății.

Dacă sentimentul cosmic duce la ridicarea spiritualității omului, la gândire și acțiune din spiritualitate, dacă omul în mod firesc trebuie să se înscrie în tendința cosmică a universului, atunci tot în mod firesc el trebuie să fie și un participant la tendința istorică a societății. În cea mai mare măsură, cu sau fără voia lui, el este un asemenea participant. Dezvoltarea forțelor de producție care determină dialectic relațiile de producție se înscrie, fără dubiu, pe linia tendințelor devenirii (I) și (II). Dezvoltarea armelor nucleare, ca un corolar al dezvoltării științei, care pot distruge omenirea, are o situație ambiguă: fie de protecție a omenirii împotriva războaielor, fie de autoeliminarea a speciei noastre din univers în caz de război. Dar nici forțele de producție nu sînt ferite într-o anumită măsură de o astfel de ambiguitate din momentul în care ele ar putea periclita irremediabil mediul înconjurător necesar vieții omului. Situații ambigue precum cele de mai sus mai sînt și altele, în care unul din poli ambiguității prezintă un grav pericol potențial. Ele obligă omul să gîndească și să adopte o atitudine filosofică constructivă sub forma unei tendințe filosofice a devenirii (III) prin însușirea conștientă, sub impulsul sentimentului cosmic, a tendinței existențiale a universului și a tendințelor istorice ale societății. Numai în lumina tendinței devenirii omul își poate rezolva problemele.

Trînd în societate, omul va avea și alte tendințe, în mod inevitabil, dar dacă își va fi însușit tendința filosofică a devenirii, atunci va căuta să racordeze la aceasta toate celelalte tendințe ale sale, amplificîndu-le pe cele care satisfac tendința devenirii, atenuînd sau chiar eliminînd pe celelalte. Fiecare om, poetul, artistul, tehnologul, specialistul, muncitorul, își va „alege” ceva cu care să contribuie în viață la împlinirea tendinței devenirii. Tendința devenirii cere fiecărui moment în care să se depășească ca individ, să se considere popor, punîndu-se în situația întregului popor, uneori a întregului glob, a universului, a existenței. De aici poate rezulta și a rezultat un anumit eroism al omului.

TENDINȚA filosofică a devenirii, fiind umană, va ține cont și de cea putere a minții care este înțelepciunea. Definem în altă parte trei trepte ale înțelepciunii, a acțiunii, a gândirii și a atitudinii filosofice în fața morții. Ele se pot imbrina într-o înțelepciune socială care poate tempera interpretarea exagerată a tendinței devenirii.

Spre deosebire de materia fizică, pe deplin programată de tendința existențială din univers, și care are o singură direcție generală exprimată de această tendință, materia biologică (care este tot fizică, dar care pe lângă fizicul obișnuit, conține și fizicul profund informatic) are o anumită disponibilitate informațională pe care materia fizică (cu înțelesul fizicului obișnuit) nu o are. Această disponibilitate este maximă la om. Într-un fel, omul se găsește, și într-o anumită măsură, cît îi permite constrîngerea fizicului obișnuit, exact în situația incipientă dinaintea generării unui univers. Cu alte cuvinte, omul se poate găsi într-o situație informatică care îi conferă posibilitatea să genereze sau să creeze tendințe noi.

Dacă ținem cont de constrîngerile sale fizice și biologice, de constrîngerile sociale, de constrîngerile istorice, pot apărea tendințe în toate direcțiile în jurul tendinței devenirii.

Fiecare organism viu, omul și societatea au și tendințe în sine care pot să țină sau nu cont de tendințele devenirii. Ar fi neînțelept să nu ținem seama de ele. Fiecare ființă normală își apără viața în

sine, o apără pe a speciei și a societății. Dar o tendință în sine, exacerbată, poate deveni o frînă a tendinței devenirii, care este totuși primordială. Nimeni nu se poate retrage deplin într-o tendință în sine fără a periclita tendința devenirii. Cum nu există o altă cale de leșire în afara tendinței devenirii, pericolele grave se vor manifesta curînd. Acest lucru este valabil pentru fiecare om și pentru fiecare societate, care nu pot fi numai în sine, din orice punct de vedere, ci trebuie să fie deschise, participante la tendința devenirii.

O tendință în sine înscrisă în tendința devenirii reprezintă un echilibru înțelept. Atunci în sine poate fi un punct de sprijin pentru devenire, și de fapt o tendință în sine, cu măsură, se înscrie în tendința devenirii.

În mod similar se pot prezenta lucrurile și cu tendințele din sine. Societatea generează și tendințe proprii, din sine, manifestate prin fenomene specifice socialului și umanului, care nu trebuie să se opună tendințelor devenirii. O tendință spre civilizație este o tendință din sine care nu numai că nu se opune tendinței devenirii, din contră, este o tendință din sine care potențează tendința devenirii, înscriindu-se în tendințele generale ale devenirii. Pot exista și tendințe din sine care nu favorizează cu evidență devenirea existențială, dar care nici nu i se opun, și atunci înțelept este să fie admise ca puncte de sprijin indirect ale devenirii. Societatea își oferă din sine artă, muzică, literatură și altele ale formelor de manifestare culturală și socială care nu neapărat contribuie la devenire, dar care indirect sprijină devenirea prin crearea unei atmosfere de gândire și sensibilitate fără de care nici nu am putea simți valorile devenirii, a căror schimbare am fi altfel nepregătiți să o acceptăm.

Consecințele tendințelor din sine sub formă culturală ar putea duce la înghețări în sine, la cristalizări și închistări care să blocheze noi manifestări din sine. Devenirea nu cere eliminarea „însineului”, ci folosirea lui ca punct de sprijin pentru noi manifestări din sine, iar toate acestea nu vor face decât să deschidă calea tendințelor întru sine, care încununază tendințele devenirii. Devenirea se manifestă numai prin îmbinarea dintre în-sine, din-sine și întru-sine.

Tendința devenirii (III) pentru om, și tendința istorică (II) pentru societate se asociază cu o mare gamă de tendințe în sine și din sine, deși nu cu toate, care nu pot fi înăbușite, chiar cu cele mai bune intenții de unicitate a devenirii, decît prin forțarea naturii omului și societății.

SENTIMENTUL cosmic, modul în care fiecare om receptează tendințele devenirii, înțelepciunea pe care și-o însușește folosind rațiunea, inteligența și afectivitatea sa, toate acestea, și desigur nu numai ele, fac parte din cele mai profunde straturi ale spiritualității omului, primele care înconjoară aprinsa sa tensiune filosofică.

Omul cu sentiment cosmic, ca mod de soluționare a tensiunii filosofice, este pregătit să înțeleagă tendințele devenirii. Acestea nu sînt sentimente și nici voință, sînt stări presenționale care pot ajuta la clarificarea unor dorințe, la elaborarea de scopuri și obiective, la determinarea voinței.

Omul cu sentiment cosmic și tendința devenirii devine om al devenirii. Pe marea fierbinte a tensiunii filosofice, roca omului devenirii poate fi un suport sigur pentru celelalte însușiri spirituale cum sînt înțelepciunea, rațiunea, inteligența, înaltele sentimente umane, care la rîndul lor sînt terenul fertil pentru spiritualitatea culturală a omului.

Mihai Drăgănescu

Romulus RUSAN

ÎN LUMEA OBIECTELOR

NIMIC nu exprimă însă sufletul oriental mai bine decât bazarul. Dacă moscheea era o instituție de reculegere și înaltare, bazarul este compensația speculativă și terestră. Ca scăpați de obligațiile de onoare față de divinitate, turcii se reintorc în bazar cu energiile izcitate. Aici se desfășoară marele spectacol care durează zi de zi, an de an, de dimineața până seara, într-o caleidoscopică improvizație. Spectacol comercial, de bună seamă, dar totodată de artă oratorică și teatrală.

Dacă în agora greacă și forumul roman se făcea politică, bazarul este prelungirea lor pe plan de afaceri. În drumul de la producător până aici, marfa trece prin multe rinduri de mâini, iar prețul ei sporește cu cât numărul acestora este mai mare. Lucru greu verificabil, drept care micul negustor, ieșit la pîndă în fața duhenei sale, încearcă în primul moment să umfle cifra ofertei, sperînd într-un partener filotim; ca apoi să cedeze treptat și uneori să coboare pînă la prețul de achiziție. Acesta-i cazul limită, în care mai degrabă pierde decît cîștigă, însă principalul este ca vadul să nu stagneze, ca afacerile să curgă. La două, la cinci, la zece nereușite din o sută se adaugă restul, mult mai multele victorii care vor reechilibra balanța și o vor face rentabilă. Cum majoritatea mușterilor vin din lumea dolarului, cum prețurile în lire li se par infime, iar bariera limbii prea greu de trecut pentru a mai lungi țîrguiala, ei îi lasă adesea micului negustor profituri nesperate, acceptînd prețuri exorbitante, cerute la întimplare...

Ne aflăm într-un teritoriu al tuturor posibilităților. Totul stă, însă, în puterea hazardului. Totul este ca partenerul ideal să fie găsit și extras cumva din neantul bazarului, ceea ce presupune o adevărată vînătoare. Prada este aleasă, ademenită, hărțuită, după cele mai stricte reguli cinegetice. Ceea ce este excitant pentru cumpărătorii de vocație, dar — dimpotrivă — face supliciu trecătorilor veniți aici să contemple pur și simplu spectacolul. Cum este cazul nostru.

Trecerea prin bazar echivalează cu o aventură din care vei ieși sleit, aiurit, ca după o mașină de tocat nervii. Trebuie spus că e vorba de o adevărată cetate acoperită, cu optsprezece porți, cu un labirint de peste șaiszeci de străduțe, cu cinci mii de prăvălioare, unele avînd spațiul unei odăi de locuit, altele fiind simple nișe în care abia încap două persoane — vînzătorul și cumpărătorul. Actuala construcție datează de la sfîrșitul secolului trecut și, de la Mahomed Cuceritorul încoace, este ultima dintr-o seculară serie de incropituri de lemn, mistuite de incendii, și apoi de piatră, dărîmate de cutremure. De astă dată structura este solidă și rezistă. Numai că vîrsta își arată semnele. Zidurile, de piatră, sînt mucedate și scoarțite, urmare a lipsei de ventilație și-a numeroaselor infiltrații. Tavanele, cu bolți masive, evocă o temniță abia scoasă din obscuritate. Pentru că, să nu uităm, zece de mij de becuri încinse și de tuburi de neon zumzăitoare luminează priveliștea a giorno, lucru dezolant pentru un vizitator neinteresat anume de vitrine și dispus să constate totul fără prejudecăți.

La drept vorbind, nimeni nu te îndeamnă să observi latura sordidă a bazarului. Altfel este de dorit să privești. Vitrinele lui exalță lumini colorate și atrăgătoare, în care fiecare patron s-a străduit să așeze tot ce avea mai de preț și mai tentant. Vei vedea, astfel, în vitrina bijutierului, colacj întregi de aur (formați, dacă te uiti mai bine, din mil de brățări înșirate pe o sîrmă), metri de inele, piramide de pietre prețioase, diagonale de centuri de platină. Vînzătorul de suveniruri va construi orașe de basm din pipe de spumă de mare, din vase și scrumiere de onix, din farfurii pictate de Kutahia... Blănarul nu va avea nici spațiu, nici răbdare, și îți va bara drumul cu bataloane întregi de manechine, scoase direct în stradă, pe care va etala bundițe, scurte de piele, bluze de antilopă, căciuli de astrahan, tot ce-i mai tentant și modern în specialitatea sa. Arămarul te va epata cu samovarele lui mari și sobă, cu stivele lui de țevi și platouri, de farfurii, ceane, căldări. Dincolo, în cartierul textilelor (fiecare meserie are aici un textier, sau măcar o stradă), îți se pregătește, încă de afară, un cîmp multicolor de covoare din Anatolia, Persia, Casmir, de scoarțe, chilimuri (carpete țesute), cicimuri (tapete brodate) și cuverturi din pîr de capră. Alături, ieșit tot în stradă și așezat turcește, în mijlocul mîrfii, ca într-un decor de zestre, vînzătorul de vesminte orientale îți atrage atenția asupra căftanelor fastuoase, a rochiilor bindali (brodate cu aur și argint) sau șile bezi (din bumbac creponat), a ilor și fustelor de pînză topită, a puloverelor de angora. Mai departe, în sectorul de măruntșuri, miș de rîșnițe, grătare, frigărui, ceaince, ciubuce și sfeșnice se învecinează cu papucii, pernele, blugii, mărgelele,

obiectele de alabastru, statuetele de chihlimbar. Ca să nu mai vorbim de micile chioșcuri, risipite pe unde se nimereste, în care sucurile, ceaiurile, serbeturile, baclavalele, clătitele, alunelile și fistulicul prăjit stau gata să intervină în tratative, să dea răcoare cerului guri sau să imprumute energie negociatorilor.

Pentru că întregul bazar este un imens cîmp de luptă, în care nu trece o clipă fără mișcare, fără zbatere, fără risipă de energie... Greu de spus cît de obositor este să te aventurezi pe aici fără un țel comercial (încă o dată, exclud din această apreciere pe cumpărătorii pasionați, care caută astfel de ocazii cu tot dinadinsul). Nici nu apuci să intri pe una din cele optsprezece porți că ești asaltat de copiii-pisică, binecunoscuți din prima zi, care te iscodesc tăcuți și-ți iau urma, pînă cînd se lămuresc deplin cine ești și ce dorești de fapt. Curînd ești acostat de niște tineri chipeși, un fel de misiși sau agenți de reclamă, care-ți spun vorbe neîntelese, presărate cu universalul „efendi”, strecurîndu-ți în buzunar citeva cărți de vizită, cu adresa și schema strădăla a firmelor reprezentate. Adevăratul bombardament începe însă mai tîrziu, cînd pătrunzi în zona vitrinelor. Te oprești din curiozitate la una, încerci să

evaziune logică și sinceră, explicîndu-i că n-ai venit să cumperi, ci numai să vezi, dar interlocutorul continuă conversația pe ideile lui, desfășurîndu-și argumentele ca pe niște velururi de preț: desigur (gîndește el), ești un simulant care afișează indiferența pentru a obține o reducere de preț, și atunci introduce în discuție elemente concrete — înlii un preț de incepere (prețul pentru cumpărătorul naiv sau risipitor), pe care-l va reduce spectaculos, înainte ca tu să faci vreo contrapropunere. La rezistența ta înversunată, el aruncă în cele din urmă soluția supremă, disperată: te invită să intri în prăvăliară, „numai să vezi” (dacă asta îți este dorința), „fără să cumperi nimic”. Treci pragul încrezător, dar imediat te simți prins ca într-o plasă de păianjen, căci patronul, simțîndu-te în puterea lui, îți barează ieșirea și își reia oferta, folosînd exact aceleași argumente de mai înainte, ca și cum ai fi un alt om, cu care abia acum a făcut cunoștință și în care abia acum a găsit partenerul adevărat. Dacă te încapăținezi în refuz, riști să fii considerat un mare șmecher sau un ipocrit profitor, căci prețul mîrfii mult lăudate scade vertiginos, pînă cînd ajunge la o jumătate, la o treime, la un sfert din cel inițial.

cu un prieten poet din țară, îi spunem asta și pare să fie destul pentru a-l face fericit. Cade pe panta intimităților și ne povestește toată viața lui, semănînd a veritabilă melodramă indiană (dar lată că și turcească). Are treizeci și opt de ani, îl cheamă Mustafa, ne roagă să-i spunem pe nume și ne decretează prietenii săi. Este bechir (burlac) și nici nu are de gînd să se căsătorească, pentru că trebuie să întrețină cinci frați mai mici și doi părinți bătrîni. Tatăl i-a fost lustragiu, acum stă acasă, bătrîn, imobilizat. Mama i-a fost spălătoreasă, nu mai poate munci nici ea. Amindoi sînt analfabeți, n-au avut în viață, nici carte, nici parte. El însuși a reușit să învețe doar patru clase, atîta cît să poată citi și socoti, cît să poată apoi deprinde să pronunțe „good”, „best quality”, „not expensive”, „bon marche”, „qualité supérieure”, „d'accord” și alte cîteva vorbe prin care să-și practice meseria. Nu știe nici un cuvînt românesc și regretă că vede atît de rar români, care-i sînt foarte simpatici. Dacă ar fi după el, ne-ar da totul pe gratis. Dar prăvălia nu e a lui, este salariatul unui adevărat boss, care locuiește în Taksim, vine aici o dată pe an, își trimite în control doar contabilii, i-a dat pe mină două prăvălii de care răspunde cu capul. Plata este proporțională cu beneficiile obținute peste un anumit plafon.

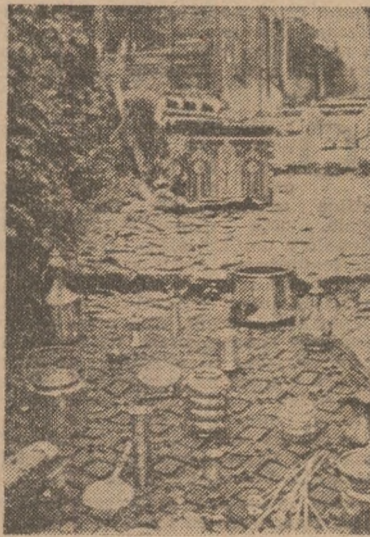
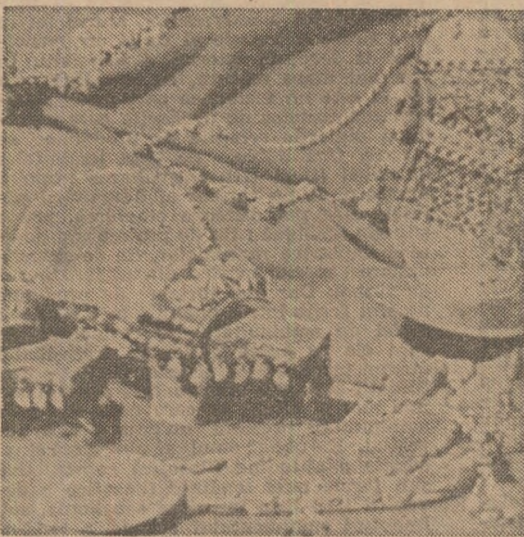
Îi cerem iertare pentru pierderea de timp pe care i-am pricinuit-o. Îi explicăm că într-adevăr venisem în bazar doar ca să vedem, îi jurăm că n-am intenționat decît să contemplăm acest spectacol de inteligență, de șiretenie, de artă a retoricii. Nu înțelege prea mult, ne mărturisește că de fapt, pazariul îl face plăcere. Preferă să întâlnească un client care se ține bine, care-i opune rezistență, decît unul care-i trîntește pe masă de la început suma corută. În timp ce acesta din urmă este un bogat care-i trezește doar remușcarea că n-a avut inspirația să-i ceară mai mult, omul care ține la preț îl stimulează, îl face să se simtă prins într-o luptă sportivă, într-un fel de duel... Ne-a crezut și pe noi niște dueliști, și încă redutabili; ne-a redus prețul pînă la acel plafon minim, la care el, nu mai cîștiga nimic decît plăcerea dispuței... Dar l-am păcălit: nu putea bănuși că n-am venit să cumpărăm, numai să vedem...

— Mustafa, you are very kind, you are very good friend. You have another customer! You are very occupied. Thank you for your tea! îi silabisim cu accentul cel mai veridic din Lecția lui Eugen Ionescu, și-l îmbrățișăm pînă la umăr, cum se cuvine între niște proaspete cunoștințe.

Am uitat să spun că, în tot timpul desfășurării celor istorisite aici, Mustafa a făcut naveta între frida în care s-a desfășurat falsul nostru pazariu și cea alăturată, în care mai avea drept client un soldat în curs de demobilizare, pe care să-și cumpere o pereche de pantaloni și o cămașă. Îl lășăm în compania acestui cavalier, cu care-i încă în luptă și care-l va face desigur viața mai eroică și mai frumoasă. Ne îndepărtăm pe ulicioarele bazarului, ne îndufundăm în foiala lui obosită și monotonă, abia compatibilă acum cu luminile triumfale și nepăsătoare ale neonului. Este ora amiezii, clienții se împuținează, negustorii își numără banii pe țighele, cu o mină de pe care a dispărut poleiala zimbetului comercial. Acum putem privi mai liniștiți vitrinele și le găsim mai puțin ațîțătoare decît atunci cînd erau păzite de vigilența vînătorească a negustorilor. Obiectele au intrat și ele într-o sîcistă a lor, se lasă contemplare, se lasă compătimitate, ca niște fete nemăritate surprinse în somnul de după-amiază.

Ne îndepărtăm, puțin triști, puțin revoltăți, și nu mai avem inimă să privim bazarul ca pe ceva pitoresc, cum fac ațîția turiști și cum recomandă toate ghidurile din lume. El este mai degrabă o oglindă magică în care se reflectă esența viețuirii omenești, lupta pentru existență de pe toate fronturile. Cu tonele lui de aur inert și simbolic, zăcînd acolo unde nu trebuie, în timp ce ațîția și-ar putea schimba viața cu o singură brățară sau un simplu inel. Cu obiectele lui inutile, tronînd în vitrine în timp ce în alte locuri este atîta nevoie de ele... Cu mărfurile lui poțite de vînzători famelic, dar optimiști prin profesie, neînștate să le cumpere ei înșiși, dar gata să le laude lefînăitatea pînă-n pinzele albe...

(Fragmente din **O călătorie spre marea interioară**)

In lumea obiectelor din bazar

privești, dar nu apuci să te dezmeticești bine că din adîncul firidei se lvește om care dă perdeluța de mărgele deoparte și te supune unei cascade turuioare de invitații, de superlative la adresa mîrfii sale și de asigurări în diferite limbi că nu ai de ce să încerci mai departe, pentru că nu vei găsi ceva la fel de bun, de ieftin, de avantajos. Te grăbești să te deplasezi, totuși, cu cîțiva metri, în fața unei alte vitrine, nediferînd, ce-i drept, prea mult de precedentă: un alt om îți iese în cale, buimăcîndu-te cu același gen de pofțiri și elogi, cărora n-ai cum le răspunde decît plecînd. Ești hotărît să nu te mai oprești, să adopți o viteză medie, din cursul căreia să poți vedea măcar în trecăt vitrinele; un timp reușești, dar te simți observat intens, adîmlecat, traforat de privirile nesățioase ale negustorilor fără clienți. Unii îți adresează saluturi, alții de-a dreptul întrebări și formule omagiale, prin care vor să stabilească un contact. Trebuie să te faci că nu-i vezi și nu-l auzi, pentru oă la cel mai mic răspuns, chiar și la un firav „bună ziua” pe care li-l întorci absent, ei se simt îndrituiți să persevereze, luîndu-se după tine, continuînd turuiala ca într-o conversație acceptată și acostîndu-te chiar fizic, prin prinderea de braț sau pasi făcuți de-a-năratelea în fața ta.

DACĂ, ajuns după colț, te oprești o clipă să-ți tragi răsufărca sau să-ți legi un șiret, asaltul continuă, venînd din partea opusă. Grăbești pasul cît poți mai mult, dar așediatorii te prind în clește, au ghicit în tine pe omul ezitant, care a răspuns la salut și prin asta a acceptat țîrgul. Te dispută sălbatic, încep să se îmbrînțească între ei pentru a te păstra în posesie. Pînă la urmă n-ai de ales, îl preferi pe unul din ei, care îți se pare mai cumsecade. Te prefaci că vrei să tratezi cu el, te tragi la adăpostul chilimurilor, samovarelor sau rîșnițelor lui. Ceilalți se dau la o parte, dintr-un fel de cavalerism brusc acceptat.

Omul te socotește însă acum, pe bună dreptate, pradă lui liber consimțită și își desfășoară repertoriul tradițional de prezentări ale mîrfii, de invitații în magazin, de superlative persuasive, al căror singur scop, mărturisit chiar, nu poate fi altul decît deschiderea pungi. Încerci o

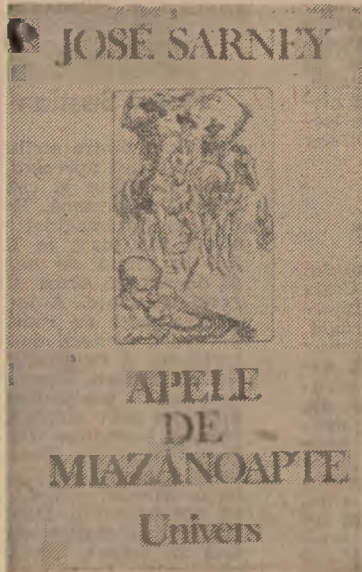
„V-am făcut un preț de excepție, ca fratelui meu...” Omul se invite în jurul tău, insistă să pui mina, să pipăi, să apreciezi, să probezi, să constăți, să te convingi. Pînă cînd, prins în cercul vicios al stăruințelor unilaterale, începi să percepi cum timpul se scurge material, cum prin fața duhenei unde tu te lași atîta rugat se scurg riuri de virtuali cumpărători pe care i-ai sustras omului din fața ta. Politețea începe să funcționeze și rolurile se inversează: din nevinovată victimă, care n-avea de gînd nicidecum să intre aici, te simți treptat un Tartuffe infiltrat în casa cînstitului comerciant, gata să-i strice prețurile, să-i ia piinea de la gură, să-l ruineze. Secundele îți bat în timp, inima îți se moale și, în fața implorărilor repetate de a cumpăra obiectul, a lacrimilor gata să țîșnească din conjurări, a gesturilor melodramatice, rugătoare, normal ar fi să cedezi.

Dacă, totuși, ai inima de piatră (sau buzunarul gol), dacă totuși persisti în refuzul absteninței, logic ar fi, după atîta pierdere de vreme investită în tine, ca lucrurile să se sfîrșească rău, cu o injurătură sau cu o răcoritoare bruftuluială. Dar, minune, vîzîndu-te cum dai perdelule ușii la o parte și cum îl spui „We see again” cu miinile goale, tenacele lupțator nu te urăște, nu-ți poartă pică, nu-ți dorește răul, ci dimpotrivă, cu cea mai prietenoasă mină din lume, te invită să mai rămii o clipă, să bei cu el ceaiul de împăcare. Alcargă peste drum, de unde, dintr-o fisură a zidului, mare cît să încapă un samovar și un copil, după ce schimbă cîteva cuvinte cu micuțul patron, se întoarce cu păhărelele aburite. Este tradiționalul ceai al despărțirii; costă zece parale, dar valorează în realitate cît sufletul unui om, incapabil de resentimente.

Așa îți spui în prima clipă, dar cu timpul îți dau seama că tot ce ai trăit intră în tehnica și regulamentele pazariului, acel cod nescriș al țîrguicului orientale, în care cei doi parteneri se reduc reciproc unul la ritmul și nevoile celuilalt, pînă cînd cad de acord (sau nu cad, cum se întîmplă în cazul de față).

AI putea bea, astfel, nenumărate cealuri, dacă ai avea chef de ele, și mai ales inima să le primești. Omul care ni-l oferă acum, după această primă experiență, este un bărbat cu înfățișare lute și tînească. Seamănă

„Apele de Miazănoapte”

rect, despre apartenența la o mare literatură, cu o universalitate adjucecată de mult. Asemeni păsării din observația lui Blaga: după felul în care își întinde aripile, putem deduce spațiul de sub plutea ei.

Mi-aș îngădui, totuși, o explicație de natură sentimentală: prima mea întâlnire cu un scriitor brazilian s-a petrecut la Roma (1966, în casa din via Consolato 9), acesta fiind fermecătorul poet Murilo Mendes. Orelle petrecute în compania sa mi-au lăsat aceeași impresie de mare personalitate aparținând unei mari poezii. E și motivul pentru care am riscat atunci întocmirea unei antologii din această poezie (Editura „Univers”, 1970). Amănuntul despre care, la rugămintea mea, mi-a vorbit cel mai mult Murilo Mendes, a fost Săptămâna artei moderne, eveniment petrecut în 1922, la Teatrul Municipal din São Paulo, platformă de lansare a unui program care și-a dat din plin roadele presupuse: despărțirea de romantici, parnasieni și realisti; independența față de modelele străine, în speță portugheze și franceze; o tehnică nouă de reprezentare a vieții și adaptarea unei noi expresii verbale pentru literatură. Dincolo de disputa care s-a prelungit mult timp în jurul acestor patru puncte principale din program, acesta a fost îndeplinit de mai toți scriitorii; din sud, centru și, mai ales de la miazănoapte, de unde vine și José Sarney.

Meritul Săptămânii artei moderne este, în primul rând, acela de a fi descătușat energii creatoare care linceziseră multă vreme sub constrângerea puțin fertilă a imitațiilor din afară. În modul acesta, precizările, încă recente pe atunci, ale unor „avizați” privind fenomenul cultural brazilian, nu s-au adevărat. Și păreau temeinice: H. T. Buckle (*History of Civilization in England*) susținuse la sfârșitul secolului trecut că Brazilia nu va avea niciodată o mare cultură, explicația bazându-se pe trei argumente: furtunile, căldura și voracitatea naturii. Puțin mai târziu, Chamberlain (*La Genèse du XIX-e siècle*, Paris 1913), opinase în bloc, considerând popoarele de aici „născute într-o legătură nelegitimă, între două sau mai multe rase, între două sau mai multe culturi care nu au nimic comun”, ajungând acolo unde dorea de la bun început. E fără rost să cităm și alte opinii, precum nedreptul Vacher de Lapouge.

Practic, încă din perioada de afirmare a autonomiei sale (1830—1889), literatura braziliană a înaintat în perfect acord cu dezvoltarea istorică și socială a țării. Astfel că, intrând în secolul nostru, pentru a ajunge în Europa nu a mai fost nevoită să facă mai întâi un „cantonaмент” la Lisabona, în patria de origină. Ea și-a câștigat universalitatea chiar înainte literaturii de expresie spaniolă din continent și a ajutat pînă și la universalizarea celei portugheze.

OBSERVATOR profund și de multă fi-nețe, cu o evidentă vocație narativă, José Sarney nu putea să se îndepărteze de tradiția înaintașilor săi. Mai mult, spațiul psihologic pe care-l explorează cu precădere este cel al lumii „de mijloc”, deci al oamenilor simpli, știind să facă din acesta un avantaj care nu este la îndemina oricui. „Filosofia poporului — nota Ronald de Carvalho, în *Scurtă istorie a literaturii braziliene* — respinge idelle abstracte, problemele aride și construcțiile metafizice; ea este imaginativă și fantazistă, pentru că a fantaza și a imagina înseamnă pentru un popor mai mult decît o necesitate, aproape un obicei”. José Sarney nu se îndepărtează nici de această opinie. Îi adaugă însă un element în plus: poezia. Căci toate povestirile din *Apele de Miazănoapte* sînt elaborate sub o permanentă tensiune a poeticului. În sensul că deși sînt perfect rotunde, cu intrigă și conflicte închise, lasă un spațiu imens sugestiei. Îngăduindu-l cititorului „rescrierea” în imaginația sa a textului citit. Aș ilustra această stare poetică, în primul rînd, prin povestirea *Mericia de pe piriul Dragului*, unde pe lângă un personaj totalmente epic, Cipriano, binomul Mericia-Pedroca este complet liric, dispariția fizică a celor doi însemnînd de fapt trecerea lor în simbol.

Revenind la observația lui Carvalho, povestirile care o susțin din aproape sint, fără îndoială, cele ce alcătuiesc triada celor trei Searăbună, trei Ziuăbună și trei Noaptea bună, povestiri în care deslușesc fuziunea subtilă a multor legende și povestiri populare din nordul brazilian, de unde a izvorit cea mai cunoscută literatură braziliană din acest secol: José Verisimo (1857), Graciliano Ramos (1892), Peregrino Junior (1898), Jorge Amado (1912), José Conde (1918), și mulți alții.

Privilegiul tinereții îi îngăduie lui José Sarney (n. 1930) să depășească lecția modernismului în favoarea unei narații care, chiar dacă rămîne „regionalistă”, pune în evidență datele spirituale braziliene care se inscriu perfect în universalitate. Triada despre care vorbim este structurată pe înțelegerea populară manifestă, înțelegere pe care autorul o zmulge din localisme printr-o foarte reușită metaforizare a spațiului. Practic, toate cele nouă personaje din triadă sînt interpreți lirici ai unor stări sau conflicte epice care nu pot crea eroi ci atitudini și sentimente.

Unicul personaj, așa cum se întîmplă și în cazul unora dintre prozatorii menționați mai sus, rămîne geografia nordului brazilian, atât de prolifică în ceea ce privește pulverizarea în imaginar a concretului, realitatea de multe ori violentă și neîndurătoare.

José Sarney lucrează dezinvolt cu acest mecanism estetic atât de eficient, elaborîndu-și povestirile la limita dintre real și imaginar, dintre concret și închis, și

unde trecerile dintr-o parte într-alta sînt posibile oricînd. Aceasta ar fi a doua dintre dimensiunile prozei sale, alături de prima menționată, cea a punerii sub poetic.

Dar ele nu sînt singurele: mai există, între altele, o inclinație spre pictural, o altă spre portretizare și, nu în ultimul rînd, o predispoziție spre umor, un umor trecut de multe ori în zona caricaturii și satiricului. Așa cum stau lucrurile în *Preacucerul și Brejal dos Guajas*. În mod paradoxal, în prima dintre ele, umorul nu-l susține *Preacucerul*, ci personajele care se adună în jurul său ca magnetizate, în primul rînd colonelul care-și vede pericolul întreg destinul social, economic și politic, furios că João da Zeferino nu plătește nici măcar impozitul pe rugăciuni. În *Brejal dos Guajas*, starea comică și umorul de situație apasă pe umerii a doi colonel, Francelino Procopio dos Santos și Manuel Guimarães dos Santos, „veri primari, locuind pe străzi diferite, dușmani pe viață și pe moarte, amîndoi bogați, amîndoi cu influență, dar amîndoi adepți ai aceluiași curent politic neînvin în toate alegerile organizate de la căderea dictaturii încoace”. Cei doi stau ca pe malurile aceleiași riu, puntea care-i unește sau îi scufundă fiind Zebedeu da Silva, notarul din Brejal. Simplă coincidență: multe din situațiile de aici ne amintesc de Caragiale al nostru în momentele sale cele mai semnificative. Astfel de scriitori sînt sortiți să rămînă mereu tineri și actuali.

Darie Novăceanu

Nordul fabulos

EXISTĂ în literatura braziliană un Nord fabulos ce se poate suprapune peste Sudul fabulos al literaturii nord-americane: complementaritate geografică traducînd o structură spirituală infinit mai adîncă. Apariția unei cărți ca aceea a lui José Sarney, *Apele de Miazănoapte* (Univers, 1986), ne ridică un colț de cortină de pe spectacolul aproape necunoscut la noi al prozei braziliene contemporane.

Mai întii, vedem în *Apele de Miazănoapte* un simbol al puterii dar nu al oricărui fel de putere, ci al unei puteri luminate, blinde, protectoare a artelor. José Sarney, actualul președinte al Braziliei, este în același timp scriitor de reală vocație și filiații istorice se ivesc spontan. În anul 1500, armada lui Pedro Alvares Cabral debarca în Brazilia și lua sub posesiune portugheză, în numele regelui Dom Manuel I, teritoriul recent descoperit. La 1 mai 1500, secretarul armadei, Pêro Vaz de Caminha, scria regelui Manuel I o istorică scrisoare, în care pămîntul brazilian căpăta forma unui Eldorado, paradis terestru și loc de reunire a tuturor bogățiilor. Într-un anumit fel, așa a și rămas pînă azi Brazilia în conștiința universală. Ar fi, poate, abuziv să socotim scrisoarea lui Vaz de Caminha drept actul de naștere a literaturii braziliene, iar pe secretarul armadei lui Cabral — primul scriitor brazilian. Totuși, amănuntul tulburător nu trece neobservat: puterea stăpînitore asupra Braziliei a fost de la început sensibilă la frumusețea literelor.

În al doilea rînd, vedem în *Apele de Miazănoapte* un simbol lingvistic: José Sarney scrie în dialectul din Maranhão, din provincia nordică și legendară a Braziliei. La jumătatea secolului trecut, în

plină epocă romantică, literatura braziliană încerca să-și câștige o individualitate proprie, recuzînd tutela europeană. A făcut-o prin temă, „indianizînd” atmosfera și personajele operelor, dar în primul rînd prin limbaj, îmbogățînd portugheza cu termeni din graiurile indiene locale. Antônio Gonçalves Dias este, poate, cel dintîi poet modern, brazilian și european totodată, constructor al unei lumi literare coerente. Iar Gonçalves Dias a scris și el în dialectul din Maranhão, devenit astfel primul dialect brazilian de pregnantă supra-națională: este tocmai dialectul prozelor lui José Sarney, stratul lingvistic ce face farmecul cărții de față.

Desprinsă dintr-o lume a semi-fantasticului cotidian, povestirile lui Sarney sună foarte „contemporane”: a devenit familiară Europei mai ales o anumită zonă a prozei sud-americane, cea inundată de folclor local și de magie, gen Gabriel Garcia Márquez. Dar proza lui Sarney descinde, de fapt, dintr-o bogată tradiție braziliană, care ne duce spre primele decenii ale secolului nostru. În secolul al XIX-lea, complexul indian local fusese așumat sub formă romantică și pitorească, năvăl în cel mai înalt grad. Romanele lui José de Alencar, celebritate a prozei romantice, prezentau tocmai asemenea prototipuri naive și sentimentale, pline de farmec local și de pitoresc lexical. De fapt, o Brazilie pentru uzul europenilor! Va trebui să așteptăm apariția lui José Lins do Rêgo (1901—1957) pentru ca indianismul să câștige o dimensiune mitică, adică să devină soluție spirituală originală.

În timp ce Lins do Rêgo își scria romanele, Faulkner începea epopeea Sudului și desena harta veșnicului țînut Yo-

knapatowpha: paralel și, probabil, fără să știe unul de celălalt. Lins do Rêgo este autorul epopeii Nordului, adică a unui țînut în afara timpului, avînd aceeași funcție transfenomenală ca și Sudul faulknerian. Zonele depărtate ale Braziliei profunde, plantațiile nesfîrșite cu frontiere incerte, civilizația izolată, dar perfect configurată — totul se află aici într-o formulă literară memorabilă. Indianismul brazilian își câștiga astfel adevărata sa semnificație: din folclor ornamental, el ajunge la dimensiune universală și metafizică, devenea o dominantă eternă a culturii braziliene.

Continuatorul lui Lins do Rêgo pe acest teren, romancierul João Guimarães Rosa este maestru incontestabil și recunoscut al autorului *Apele de Miazănoapte*. În lumea Nordului brazilian, înconfundabilul roman *Grande sertão: veredas* („Marea brusă: poteci”) a devenit referință comună pentru literatura braziliană contemporană și punct de aspirație al oricărui autor brazilian care dorește să facă din regionalism o entitate suprarenșabilă. Trecînd prin Lins do Rêgo și Guimarães Rosa, *Apele de Miazănoapte* reînnoiește firul unei quete a Nordului fabulos. La limita fantasticului provocat de o provincie junatecă, José Sarney demonstrează că și-a găsit de la început lumea fictivă predilectă.

Că astfel stau lucrurile o dovedește funcția specială a limbajului din cartea de față. Indianismul evident și culoarea locală, atât de dragi romanticilor, dusecără de multe ori la supralicitare facilă. Dar José Sarney a asimilat lecția marilor romancieri europeni care au preluat pînă la pulverizare limbajul — și în primul rînd lecția lui Joyce. La capitoul

lingvistic, indianismul lui Sarney deflucă o civilizație și oferă, concomitent, cheia de pătrundere în universal; pigmentată doar atât cît este strict necesar, proza scriitorului nu face apel la facilități de exprimare, ci se străduiește să surprindă omul etern (îndrăgostitul, tîranul, viteazul) în intruchipările cele mai particulare ale Nordului.

Să nu uităm că apartenența autorului brazilian la marea tradiție a secolului nostru se manifestă și de altă manieră: prin sensul parodic acut al textelor sale. Colonelul despotice, proprietar de întinse fazendas, cavalerul rătăcitor, provincia braziliană eternă, semi-fantasticul — toate acestea provin din proza anterioară, dar sînt preluate — în serios și în glumă — de José Sarney. Autorul rescrie povestiri braziliene celebre și caduce, le rescrie cu tubire, dar și cu distanțare intimă. Sensul suprem și creator al cuvîntului parodie se întîlnește tocmai în aceste inspirate încercări.

Mesajul pe care ni-l trimite, prin *Apele de Miazănoapte*, cultura braziliană contemporană este relevant, prin starea de spirit universalistă a autorilor brazilieni de frunte: un universalism la care se ajunge prin explorarea fidelă a localului. Cunoaștem astfel o mică parte din marea literatură atât de puțin familiară europenilor. Să mai notăm aportul traducătoare: Micaela Ghișescu a reușit performanța temerară de a transpune în românește un text extrem de dificil, unde jocul de cuvinte domnește cu autoritate. Citîndu-l pe José Sarney, nu trebuie să cădem în cursa exotismului: el descrie, în ciuda culorii locale, o umanitate eternă.

Mihai Zamfir

LUMEA PE TELE-

Cannes '86

● La Cannes, ambianța obișnuită a marelui festival odată cu inaugurarea celei de-a 39 ediții cu o selecție care, așa cum comentează cronicarii de specialitate, de mult n-a mai cuprins filme atât de diferite prin calitate și distribuție. 25 de realizări cinematografice provenind din 14 țări, cu regizori printre care Marco Ferreri, Robert Altman, Steven Spielberg, Oshima, Claude Lelouch. Deschiderea a fost făcută de către decanul de vîrstă al actorilor francezi, Charles Vanel (în vîrstă de 93 de ani), și de către cea mai tinără speranță a filmului francez, Charlotte Gainsbourg, în vîrstă de 14 ani (laureată cu premiul César pentru cea mai promițătoare speranță). Filmul lui Roman Polanski, **Pirații** (în afara concursului), a deschis seria proiectiilor. Ca interpret al acestui film realizat de Roman Polanski, după o pauză de opt ani, apar Chris Champion și Charlotte Lewis. Au urmat filmele în concurs **Tinută de seară**, realizat de francezul Bertrand Blier, cu Gérard Depardieu și Michel Blanc, apoi filmul argentinian **Sărmanul fluture**, regizat de Raul de la

Festival la Bayreuth

● 25 iulie — 28 august, lună de muzică la Bayreuth, unde, în acest an, se va comemora centenarul morții lui Franz Liszt, printr-un concert excepțional ce va constitui punctul culminant al unor foarte multe și diverse manifestări artistice

Muzică rock

● În concerte prilejuite de cea de-a 26-a ediție a Festivalului de la Montreux, una dintre cele mai bune selecții de vedete ale muzicii rock contemporane: Cock Ro-

Torre, avînd în rolul principal pe Graciela Borges.

Claude Lelouch este regizorul unui film ce a stîrnit foarte multe comentarii din partea publicului și a specialiștilor: **Au și trecut douăzeci de ani**, avînd în rolurile principale pe Anouk Aimée și Jean-Louis Trintignant. Ceea ce am vrut să arăt prin acest film — spunea regizorul la conferința de presă — este „că a îmbătrîni constituie un fapt ce oferă enorm de multe avantaje. Ceea ce este neliniștitor, este viitorul. Cînd ajungi la o anumită vîrstă, ai un întreg trecut care este alături de tine și te ajută să trăiești foarte bine. Și actorii sînt cu mult mai capabili de mari performanțe acum”. S-a deschis și „Săptămîna internațională a criticii”, manifestare paralelă a festivalului, adresată în special cinefililor. Multe filme extrem de comentate pentru calitate excepțională; printre ele, **Somnambulul**, semnat de regizorul american Sara Driver, **Proscris sau Diavolul în corp**, regizat de australianul Scott Murray.

Cr. U

ce și științifice (concerte, recitaluri, simpozioane). Pierre Boulez va fi cu această ocazie la pupitrul orchestrei festivalului, dirijînd Simfonia **Faust și Concertul nr. 2 pentru pian**, avîndu-l ca solist pe Daniel Barenboim.

bin, Eurythmics, norvegienii din A-ha (autorii marelui succes **Take on me**), Joe Jackson, Bonnie Tyler, Inx, Depeche Mode, Simply Red.

Portretul lui Beethoven

● Karen Martirosian, pictor din Erevan (n. 1946), a conceput proiectul creării unor serii de portrete ale unor mari muzicieni ai lumii — Bach, Mozart, Brahms etc. Prima lucrare din această serie este „Beethoven” (în imagine), care nu este doar un nou portret al compozitorului, ci o încercare de a reda prin intermediul picturii universul muzical al marelui creator de la Bonn. Portretul său se detașează pe fondul unui peisaj vast, ale cărui contururi lasă să se bănuieze frag-

mente de instrumente muzicale. Compozitorul însuși pare să răsară de pe fundalul acestui peisaj gata să răsunе.

Recent, tabloul a fost prezentat la Muzeul „Glinka” din Moscova, în cadrul unei serate dedicate lui Beethoven, el fiind foarte apreciat de Sviatoslav Richter. În prezent, tabloul a intrat în proprietatea Casei Compozitorilor Armeni de la Dilidjan, unde se află modernă sală de concerte „Beethoven”.

Gassman — tatăl și fiul

● Actorul și regizorul Vittorio Gassman și-a luat ca partener în piesa **Affabulazione** de Pasolini pe fiul său, Alessandro (în imagine). Subiectul piesei pune problema conflictului dintre generații, a relațiilor dintre tată și fiu. „Stima pentru per-

soana tatălui meu și respectul pentru înaltul său profesionalism sporesc de la o zi la alta și datorită acestei piese care ne determină să ne măsurăm forțele pe scenă... mărturisește Alessandro. Consider că cel mai greu obstacol de depășit în relațiile corecte dintre tată și fiu este lipsa de încredere a celui dinții”.

„Metropolis”

● Astfel se intitulază albumul de imagini realizate de Horst von Harbou. Autorul, bunicul lui Fritz Lang, a făcut fotografiile, în cele 311 zile de filmare la **Metropolis**, capodopera cinematografului expresionist datînd din 1924. Cele o sută de fotografii sînt mărturia acestui important eveniment din istoria cinematografului, puse abia acum la dispoziția publicului.

Omagiu pentru Garcia Lorca

● Numeroase manifestări sînt programate a avea loc în Spania ca omagiu adus operei și personalității poetului și dramaturgului Federico Garcia Lorca, în acest an, al cincizecilea, de la asasinarea sa de către fasciști. Așa cum a anunțat un purtător de cuvînt al Comisiei pentru coordonarea omagierii lui Garcia Lorca, în luna mai va avea loc la Granada un seminar în care participanții vor prezenta comunicări asupra cercetărilor referitoare la viața și opera poetului. La 5 iunie, ziua de naștere a lui Federico Garcia Lorca, în satul său natal, Fuente Vaqueros, va fi dezvelit un monument.

„Lecții de lectură”

● „Cloran este un scriitor care publică rar”, recunoaște Olivier Mauraisin, recenzentul noului volum **Exercices d'admiration**, publicat la editura Gallimard. „Cu toate duritățile cunoscute, Cloran este de departe unul din marii stilisti ai timpului”. Noul volum cuprinde studii despre Beckett, Michaux, Fitzgerald (printre alții) — dintre scriitorii care îi plac —, nescutîndu-i de observații tăioase pe un Valery sau un De Maistre, de exemplu. „Aceste exerciții sînt niște splendide lecții de lectură” — conchide Olivier Mauraisin.

„Consiliu de familie”

● Este titlul recentului film realizat de Costa Gavras, avînd ca interpret pe Fanny Ardant, Guy Marchand și Johnny Hallyday. De această dată, Costa Gavras a părăsit „dosarele fierbinți ale actualității”, optînd pentru comedie, specie neobișnuită pentru el. Comentatorii îi reproșează o discontinuitate de ritm, faptul că ar fi făcut un film „patch-work”, uneri feroce, uneori plăcut și uneori caraghios, fără a fi lipsit însă de mari scene antologice.

Janáček și Brod

● Compozitorul Leoš Janáček (1854—1928) a intrat după moarte, așa cum se întîmplă, într-un con de umbră, revenînd nu după multă vreme în atenția lumii muzicale. În schimb, prietenul și biograful său, scriitorul Max Brod (1884—1965) este aproape uitat azi. Charles Susskind le consacra o biografie celor doi: **Janáček și Brod** (apărută la Yale University Press). Brod a contribuit prin adaptarea libretelor pentru scenele de limbă germană la lansarea europeană, apoi mondială, a compozitorului. Brod și Janáček se completau, cartea proiectînd o lumină benefică asupra îndelungatei lor prietenii și colaborări.

„Poemul focului”

● Trupa leningrădeană „Miniaturi coregrafice”, cunoscută prin vizuinea sa modernă în arta Terpsichorei, a prezentat recent în premieră baletul **Prometeu** după lucrarea pentru pian, cor, orgă și orchestră **Poemul focului** (Prometeu) a lui A. Scriabin (1872—1915). Viziunea coregrafică aparține maestrului de balet P. Smok de la „Baletul de cameră” din Praga. Ideea de bază care străbate reprezentarea, eroismul victoriei, apare deosebit de pregnant în chipul lui Prometeu, interpretat de A. Gumaevski. Imaginea memorabilă a Focului este creată de balerina T. Baghirova printr-o sinteză ingenioasă a limbajului modern și a dansului clasic.

Horst Bastian

● Unul dintre scriitorii cei mai mult apreciați de publicul cititor și critica din R.D. Germană, Horst Bastian (în imagine) s-a sfîrșit din viață la Berlin, în vîrstă de numai 46 de ani, în urma unor grele suferințe. Autor al citorva zeci de romane, povestiri, scenarii de televiziune și reportaje, el intră în istoria literaturii germane contemporane mai ales prin cărțile sale: **Morala bandiților** (1964), **Drumeții** (1968), **Brutalitate și gingășie** (gîndită ca o trilogie, dar rămasă neterminată). Dorința cea mare a scriitorului a fost să creze, așa cum el însuși spunea, „un Korceaghin de azi”. Ceea ce a reușit neîndoielnic să facă este o literatură ancorată, originală și autentică, în problematica contemporană.

„Merida vizigotă”

● Capitala provinciei romane Lusitania, Merida, avea o importanță deosebită și bine cunoscută în istoria Hispaniei romane. Merida vizigotă a intrat nedrept într-un con de umbră. Lucrarea lui Cruz Villalon, **Merida vizigotă**, avînd la bază o bogată documentare, se ocupă de arhitectură, de sculptura arhitectonică, de cea liturgică, înglobînd interdependența relațiilor economice, social-politice cu arta, în timpul ocupației vizigote.

Agatha Christie — „Cursa de șoareci”

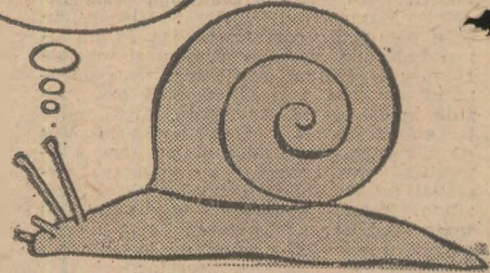
● Englezii consideră piesa polițistă **Cursa de șoareci** de Agatha Christie cea mai „statornică” piesă de teatru din lume. Spectacolul de la Teatrul londonez „St. Martin” a intrat în al patrulea deceniu de prezență neîntreruptă în repertoriul teatrului. P. Sanders, primul regizor, declară acum că n-a apărut nici un semn de scădere a interesului față de **Cursa de șoareci**, iar teatrul nu intenționează s-o scoată pe afiș. Recent, trupa teatrului a hotărît să sărbătorească un jubileu al generis al spectacolului, o treime de secol de la premieră.

Cursa de șoareci a fost vizionată aici de cea. 7 milioane de spectatori; la reprezentările s-au vîndut 277 de tone de programe de sală; piesa a fost tradusă în 23 de limbi și jucată în 42 de țări.

N. IONIȚĂ

„Verba volant...” ?

EU' DUC
CU MINE TOT
CE AM

„Omnia mea mecum porto”.
(Bias, la Cicero, Paradoxa I, 8)

Am citit despre...

Hav

■ La Hav — că altundeva nu s-ar fi putut — Hemingway i-a dat peste cot contelui Ciano pentru a salva viața unui exemplar al celei mai rare rase de urși europeni (Ursus arctus hav), pe care acesta se pregătea să-l impuște. „Idiotule!” a exclamat contele. „Fascistule!” — i-a replicat scriitorul.

La Hav te poți face înțeles vorbind italienește, francezește, rusește, turcește, englezește, arăbește, chiar și chinezește și, bine înțeles, grecește. Kretelii, însă, băstinașii trogloditi din peninsula, care locuiesc în împrejurimile orașului în confortabile locuințe cu mobilă modernă și televizoare în culori, amenajate în caverne, au o limbă proprie, derivată, probabil, din celta veche.

În spistolele Sfîntului Paul se găsesc trei referiri la Hav, nici una dintre ele laudativă. Și Cehov face aluzie la Hav într-una din schițele sale.

Din Place des Nations, centrul Noului Hav, pornesc trei bulevarde radiale: Avenue de France, spre Serai și spre castel, Viale Roma, spre port, Unter den Südlinden, spre nicăieri în mod special.

La Hav, mai toți cei ce se dau drept armeni sau evrei sau sirieni sînt de fapt greci, cărora persecuții naționale seculare le-au creat un complex de inferioritate incurabil.

Tolstoi a scris că societatea din Hav i s-a părut „neatrăgătoare”. Rimsky-Korsakov a fost, în schimb, incântat de tot ce a văzut și a adaptat cîntecul trompetei care anunță răsăritul soarelui la Hav ca leit-motiv al „Sheherezadei” lui.

La Hav trăiește, în absolută reclusiune, cel de-al 125-lea calif, Namik Abdulhamid, care pretinde că descinde în linie directă din Abu Bakr, socrul profetului. Labirintul este o prezență obsesivă: pe emblema Havului, în legendele și în tradiția lui artistică, în meandrele și impasurile în care se împotmolește intrusul cînd încearcă să-l înțeleagă.

În timp ce Chopin, care a venit împreună cu George Sand, în 1839, după vacanța nefelică petrecută în Majorca, a proferat modul de viață armenesc, James

Joyce avea să-și petreacă mai tot timpul la Café München.

Hav a fost secole în șir un centru al artei și civilizației — cu mult înainte ca cineva de acolo să se gîndească măcar la Franța, așa că francezii, care nu au reușit să-l mențină sub controlul lor după ocupația din 1917 și nu pot pretinde că cei din Hav ar fi și ei francezi, le neagă puț și simplu existența. Dovadă: Braudel nici nu menționează măcar în amănunțita sa istorie a zonei mediteraneene acest colț de lume, vestit încă de pe vremea lui Marco Polo.

Mark Twain, D. H. Lawrence și Sigmund Freud au fost impresionati în moduri cu totul diferite de Casa stăpînului chinez, singurul monument arhitectonic chinez autentic la vest de desertul Gobi. (Freud a petrecut șase săptămîni la Hav, disecînd două sute de țipari pentru a le extrage glandele reproductive.)

Maison de la culture, în care au conferențiat Colette și Malraux, este una dintre cele mai neinspirate opere ale lui Le Corbusier. O replică a Puntii suspinelor se învecinează cu o Poartă a Brandenburgului, dar de la stilul Beaux-Arts la Bauhaus, de la clădirile neo-imperiale la cele post-nihiliste, totul pare de mina a doua, uneori chiar o parodie a originalului european.

Vizita — probabil apocrifă — a lui Hitler a fost determinată, se presupune, de paradoxala simpatie a lui Wagner pentru Hav.

La Hav sînt reprezentate aproape toate credințele religioase. Există o moschee sunită și una șiiită, un templu budist, o străveche sinagogă venețiană, o mănăstire ortodoxă rusă, o biserică anglicană, o catedrală catolică, luteranii își au capela lor, maroniții, coptii și nestorienii — propriile lor lăcașuri de închinăciune, un mic templu hindus străjuiește tărîmul, un grup mixt de agnostici s-a retras într-un schit din munți, dar orașul pare manipulat din umbră de puternici și misterioasa sectă a catarilor.

Toate astea și încă multe altele le-am aflat citînd **Ultimele scrisori din Hav**, corespondențe adunate în volum după ce fuseseră publicate în revista americană „New Gotham”, la fel de reală ca și orașul Hav, de către foarte reala autoare de impresii de călătorie Jan Morris, din Anglia, care, după ce a vizitat și descris mai multe orașe reale decît orice alt reporter, a stat la Hav din martie 1985 pînă în august, părăsindu-l doar cînd a devenit clar că este iminent sfîrșitul acestui rezistent Turn Babel, anonințat de o neprecizată, sumbră, primejdie.

Felicia Antip

● Este titlul unui film documentar pregătit pentru tradiționalul festival de la Locarno (august 1986), de Ana Simon, cu concursul prestigioasei actrițe franceze Jeanne Moreau, alături de care François Simon a jucat în câteva filme, interpretând, cu marele său talent, roluri din cele mai variate.

Așa cum ne declară realizatoarea filmului, acesta va fi un portret complet și fidel al actorului, un document definitiv pe exemplara sa carieră — un film axat, în întregime, pe viața sa artistică, viață ce i-a dominat întreaga existență. Va fi urmărită cariera lui Fr. Simon în ordine cronologică, de la debutul alături de tatăl său, celebrul Michel Simon, și până la moartea care l-a lovit în plină activitate creatoare (oct. 1982).

Filmul este alcătuit din interviuri oferite de actor, din extrase de filme în care el a jucat pe marele și pe micul ecran, din fotografiile de arhivă, benzi sonore, provenind din emisiuni radiofonice, discursuri, precum și din scurte mărturii ale unor importante personalități artistice cu care actorul a colaborat. Filmul se va încheia cu o operă pe care Fr. Simon dorise cu ardoare s-o adapteze pentru ecran: *Cenușa de Beckett*, fragment realizat mulțumită unei înregistrări so-

În unul din ultimele filme

nore și unor imagini ale locului ales pentru turnarea acestui film.

François Simon-La Présence este conceput ca un film în care actorul joacă da capo al fine, diferitele extrase fiind alese în așa fel, încât ele să alcătuiască un tot viu și coerent. Folosirea constantă a fragmentelor din „ultima bandă” asigură ritmul filmului. Prin acest interludiu, artistul își face propriul joc. El de-

vine astfel primul său spectator și propriul său comentator. În ciuda diversității fragmentelor, locul de desfășurare este — ca în tragedia clasică — unic. Delimitat de cortina teatrului, acest loc este scena. Prin jocul cortinei e marcată trecerea timpului și evoluția filmului. Ultimul film al Anel Simon va prelua o mai bună cunoaștere a activității creatoare a remarcabilului actor care a fost François Simon.

„Dincolo de furtuni”

● Așa este intitulată cartea apărută la editura Presse de la Cité, considerată un best-seller, semnată de Yannick Trancart. „Se citește cu răsuflarea tăiată de mirare, interes și admirație”, susțin comentatorii. Yannick Trancart a fost coechipierul navigatorului Tabarly. Apoi a cumpărat goeleta lui Antoine, Om, transformând-o în

Mazeppa, și a pornit la drum. Când s-a întors, avea la activ un drum cit să înconjure de două ori lumea. Autorul își povestește peripețiile cu pasiune, umor, fără înflorituri, cu talent. Cititorul devine participant la cursa spre Antarctica, la esuarea din Marea Roșie, la trecerile printre recife sau iceberghi, până la ajungerea în calmul vulcanului Saint-Paul.

O carte despre Wilhelm Cuceritorul

● Wilhelm Cuceritorul (c. 1027—1087) a fost, după cum ne arată și Michel de Bouard în interesanta lui carte apărută la editura Fayard, un pionier medieval al Europei moderne. În cei peste cincizeci de ani de domnie, el a răsturnat pur și simplu geopolitica secolului al XI-lea. După ce a creat din Normandia, — al cărui duce a fost între 1035—1087 — un principat solid structurat și strict administrat, în care

regimul seniorial a dezagregat marile ansambluri și indeosebi regatul Franței, el a făcut din Anglia saxonă, pe care a condus-o între 1066—1087 — după ce l-a înfrânt pe regele Harold în bătălia de la Hastings (1066) — un element integrat European continental, dând astfel posibilitatea dezvoltării unei bogate și originale culturi anglo-normande. Lui i se datorează, în 1086, realizarea renumitului Domesday Book, un

Festival de muzică veche

● La sfârșitul acestei veri se va desfășura la Utrecht Festivalul olandez de muzică veche. La această bine cunoscută și prestigioasă manifestare și-au anunțat încă de pe acum participarea orchestre, formații și soliști de valoare.

extraordinar inventar al bogățiilor omenesti și materiale ale regatului în care, după cum se exprima un contemporan, „nici un bou, nici un porc n-au fost uitați”. Comandant militar prestigios, om politic avizat, Wilhelm Cuceritorul a marcat Occidentul agitat și nesigur cu o amprentă ce l-a supraviețuit multă vreme, cartea lui Michel de Bouard închinându-i un monument binemeritat.

Întrebări de sezon

■ CINE este în stare să stabilească proporția justă dintre precauție și neșalanță? — mă întrebam privind nesigură tulbură goană de moarte din jur, nehotărâtă încă dacă să optez pentru spaimă sau pentru indiferență, indecisă dacă trebuie să condamn pe cei fricoși sau pe cei inconștienți... Cine este în stare să stabilească aria subțire în care drogul curajului și otrava lășității se reduc între ele, lăsând singele curat, apropiat de punctul zero al normalității absolute? — mă întrebam ezitând să optez între degradarea prin groază sau degradarea prin dispreț. Cine ar putea să spună dacă pierdem mai mult încercând să ne adaptăm realității, încercând să o evităm, să ne ferim de ea, să ne apărăm transformând-o sau lăsându-ne transformați de ea, sau, dimpotrivă, ignorând-o, tratând-o cu indiferență, desconsiderând-o și neținând cont de ea, cum nu poți ține cont, fără să înnebunești, de microbi, pentru simplul motiv că sint peste tot?

Evident, nimeni nu putea răspunde întrebărilor mele oboșite, întrebărilor care se înginau unele pe altele, redundante și ermetice, în timp ce ochii mei priveau cu atenție în afară, în speranța că pot descoperi în arhitectura obiectivă a lumii ceea ce ordinea mai exigentă a ideilor nu îndrăznește să afirme; nimeni nu putea răspunde întrebărilor care, ele însele, nu căutau altă răspuns, cit o posibilitate de a nu mai fi puse. Ceea ce vedeam în afară era o după-amiază de mai grăbit, aproape torid, o după-amiază consumându-se lent pe o stradă de periferie pașnică, mărginită de salcimi înfloriți marital și răspindind un parfum violent. În curțile neumbrite încă de frunza tinăra a spaliereilor de viță se vedeau lălele galbene și roșii, margarete, crengi întirziate de liliac, iar casele modeste înconjurate de pomi vâruți sărbătorește aveau un aer gospodăresc și prosper. Era ora întoarcerii de la lucru, și tot mai mulți locuitori al străzii apăreau încărcăți de plase cu pline, cu salate, ridichi și ceapă verde, mergând încet, evident oboșiți, dar nu lipsiți de o anume pace interioară, puternică, mulțumită de sine. „Cită luciditate, alita dramă”, mi-am spus cu năduf, redescoperind autocratic celebrul citat, privind cu adevărată invidie liniștea celor pe care nu păreau să-i tulbure nici norii de praf care li ascundeau din când în când, la trecerea camioanelor grele, nici frunzele incriminate ale salatelor din sacose. Noțiunile de prudență, precauție, spaimă, curaj, indiferență, inconștiență deveneau inoperante și se scurgeau de conținut în fața echilibrului lor primordial, care nu cerea universului decât elementele de bază și le accepta fără să le verifice, mulțumit că le-a primit. Mai aproape de materie decât de interpretarea ei, liniștea aceea reușea să cristalizazeze în cele din urmă coordonatele unei înțelepciuni la care ajungeam, pe un drum înfinit mai lung, și filosofii. Numai luciditatea mea, grăbită să analizeze o realitate pe care știa dinainte că nu o poate schimba, producea neliniști și drame interzicind și Nirvana, și fericirea de pe pământ. De altfel, sint în stare să-mi imaginez un paradis pierdut pentru simplul motiv că, în loc de mere, pomul binelui și al răului rodește întrebări.

Ana Blandiana

Hervé Bazin în colecția „Pléiade”

● Publicarea operei integrale a lui Hervé Bazin în prestigioasa colecție „Pléiade”, editată de Gallimard, este, fără exagerare, consacarea definitivă a acestui romancier robust, autentic, incunat până acum cu nemărate premii: „Premiul Apollinaire”, pentru *Zi* (1947), „Premiul cititorilor”, pentru *Vipera* sugrumată (1948), Premiul „Presse Latine” pentru *Cu capul de pereți* (1949), „Premiul Academiei celor treisprezece”, pentru *Trăsătură* (1977), Premiul „Monaco”, pentru întreaga operă (1957). Totuși, cu toată această autoritate și notorietate de care se bucură acum Hervé Bazin, el i-a declarat, modest, lui Jacques Herson, care venise să-i ia un interviu, pentru „Magazine littéraire”, că, chiar dacă faptul că opera sa a intrat, încă în timpul vie-

ții sale, în colecția „Pléiade” ar fi. Intruciva, o mică garanție de posteritate, „nu se știe totuși niciodată ce va rămâne în urma ta. Eu am avut doar norocul de a fi trăit din ce am iubit, ceea ce e destul de mult”. Întrebat și despre proiectele sale de viitor, Hervé Bazin a răspuns că nu-i mai rămân de scris „decît, cel mult, patru sau cinci romane, deoarece după ce ai trecut de un anumit prag (scriitorul are acum 75 de ani, v. nr. 14 al

revistei noastre), nu mai ești sigur că poți crea o adevărată operă de artă”. Cit privește romanul pe care îl pregătește acum, el va trata despre iubirea oamenilor aflați la cea de-a treia vîrstă. Întrebându-l apoi ce e mai supărător atunci cînd ai atins o astfel de vîrstă, Hervé Bazin a răspuns fără ezitare: „Pierderea memoriei. Eu aveam altădată o memorie extraordinară. Mi-era deajuns să citesc un text ca să-l rețin. Într-o zi, tata, căruia îi cerusem să-mi cumpere o carabină, mi-a spus: „Recită-mi două mii de versuri din Iliada și am să-ți cumpăr carabina”. I le-am recitat imediat. „Foarte bine, mi-a spus el. Am să-ți dăruiesc carabina”. „Stai puțin, tată, am să-ți recit acum și din Eneida, ca să-mi cumpere și cartușele”.

Jean NEGULESCU:

Amintiri (XXII)

BECHER eram, accent străin aveam, bun dansator eram (să nu uităm de Negresco) și, mai ales, detaliu extrem de important, din punct de vedere profesional, nu intram în competiție, pentru meseriile lor bănoase, cu nici unul din cei cărora le-aș fi fost prezentat. Toate aceste atu-uri, speculate de mine cu inspirație premeditată, aveau să îmi asigure un fulgerător succes social. În scurt timp am devenit cel mai solicitat „bărbat singur” al petrecerilor hollywoodiene [...]

Fapt este că lumea filmului a început să îmi acorde favorurile ei abia după ce Greta Garbo a acceptat să îmi pozeze. Am primit și citeva comenzi pentru portrete de copii. „Portretul de copil” este cel mai ingrat și mai puțin apreciat domeniu al artei portretistice. Desi ținului puțin îl pasă cum arată, trebuie să faci plăcere mamei, tatei, bunicii, mătușilor, surorilor, cu toți mari cunoscători. Mai greu de mulțumit este de obicei dacă: „Vai de mine, nu seamănă cu copilul meu”. Într-o bună zi, exasperat, am comis o gafă de neiertat... Rezultatul a fost că m-am trezit cu o întreagă colecție de portrete refuzate.

„Cum? Patru sute de dolari pentru două mici portrete ale puștiului meu?” s-a mirat un cunoscut regizor de la Hollywood. Puteam eu oare să îi amintesc că el câștiga 7.500 de dolari pe săptămână?

Eram oboșit și sâstisit. Să fiu pictor la Hollywood nu era deloc vesel. Și din nou, pentru a treia oară, cinematograful mi-a venit în ajutor. Elie Faure, marele critic, filosof și istoric de artă francez, era și el un cinefil înveterat. În turneul de conferințe care urma să-l poarte de la San Francisco până în Japonia, s-a oprit și la Hollywood.

Franceza mea fluentă și legăturile mele cu viața artistică pariziană mă recomandaseră de la sine doamnelor de la Liga Artelor Hollywood, drept însoțitor și interpret ideal al lui Monsieur Faure. Monsieur Faure era un franțuz mic de statură, cu părul alb, bărbuță ascuțită la Van Dyk, guler tare și costum negru.

Dejunul oferit la Hollywood în onoarea lui a fost o catastrofă. Domnul Faure a luat contact cu gastronomia americană pe imensa terasă a reședinței estivale a Președintelui Ligii Artelor: o cupă plină cu bucăți de grapefruit generos acoperite cu o maioneză grețoasă, ornată în virf cu

o vișină; felii de carne rece cu o salată de cartofi; și spumă de ciocolată. Totul însoțit de vin rosé. Micuțului franțuz să-i vină rău, nu alta. „Mais ils sont des barbares!” („Dar sint niște barbari!”).

Seara l-am dus la un „drive-in”, specializat în bucătărie californiană, unde am mâncat pui fripiți cu cartofi prăjiți și am băut o sticlă de vin de California. A fost încântat.

„Am venit la Hollywood ca să cunosc vedete, să văd cum se fac filmele, să discut cu profesioniștii”.

Prietenia mea Laura La Plante ne-a făcut rost de două bilete pentru premiera filmului lui Chaplin, *Luminile orașului*. Pe urmă l-am facilitat lui Faure întâlnirea cu mulți dintre cineaștii pe care îi cunoșteam. Laura l-a invitat la cină împreună cu alți citiva amici de-al ei. A vizitat studiourile, a stat de vorbă cu producători, regizori, operatori, într-un cuvânt cu profesioniștii.

Bătrînul era fericit ca un copil, încântat. În fiecare seară ne oferam luxul de a vedea cite un nou film, după care sporovăiam ceasuri în șir despre cinema, despre magia filmului.

INTR-O seară, pe cînd ne plimbam pe Sunset Boulevard, m-a întrebat pe nepusă masă: „Și tu, Jean, în lumea asta, a cinematografului, cu ce te ocupi?”

„Sînt pictor.”

„Pictor?” M-a privit lung, apoi a schimbat vorba. Mă simțeam jignit. Îi citisem multe și formidabile articole dedicate pictorilor, indeosebi lui Soutine. Descoperise și contribuise la lansarea multor artiști. Cu atât mai mult desconsiderarea muncii mele, a carierei mele mă descumpănea și mă durea. Nu m-aș fi așteptat la așa ceva din partea unui francez.

Ajunși în fața hotelului său avea să-mi ofere totuși o explicație, ce-l drept surprinzătoare: „În mod normal, în dubla mea calitate de critic și de prieten, ar fi trebuit să te rog să îmi arăți lucrările tale.

Or, tocmai asta nu vreau. Nu mă interesează să știu cit de talentat ești. Ai geniu? Tot ce se poate. Numai că, după cele citeva zile petrecute aici, la Hollywood, eu îți spun acum: abandonează pictura. Lăsa-te de meseria asta. Cinematograful este o artă nouă și măreată în care se îmbină toate celelalte forme artistice. Este arta epocii noastre. Pune-ți pensulele de-o parte. Poate că din cînd în cînd ai să te mai folosești de ele dar acum te aflu cu piciorul pe pragul lăcașului magic. Fă pasul decisiv și pătrunde înăuntru. Folosește-ți toate resursele creative ca să-ți croiești un drum în domeniul filmului, aici, unde există acest vast aparat de producție. Te-am îndrăgit și sper că vei ține seamă de sfatul unui om bătrîn”.

De mult îmi doream să aud vorbele astea rostite de cineva pe care să-l respect și în care să am încredere. Oh, da, de mult eram pregătit să schimb macazul.

Cînd prietenii mei, mari directori de studiouri și vedete, au aflat de hotărîrea mea, s-au străduit din răsputeri să mă descurajeze. „De ce să renunți la o carieră de succes într-un domeniu care îți este familiar ca să începi lupta cu mafia asta blestemată? De ce să aștepti să primești șuturi, de ce să te blesteme să spui «da» și să pupi orice pentru nenorocitul ăla de cec din fiecare vineri. Asta vrei?”

Prietenii mei nu știau că eu tocmai asta voiam: să mă lupt, să aștept, să primesc șuturi. Dar nu de dragul ceului de vineri ci de dragul visului, al visului împărțit de un bătrîn francez care marcase lumea artelor, care îmi inspirase afecțiune și respect și care într-o seară a lui 1931, pe cînd se plimba cu mine pe Sunset Boulevard, știuse să traducă visul în cuvinte.

În românește de
Manuela Cernat

Moscova, Erevan, Tbilisi

Centrul Moscovei

MAI INTII, desigur, Moscova. Orice nodas documentar aici se va dovedi mereu pe cit de instructiv, pe atit de incomplet. Cind n-ai mai vizitat de citiva ani buni această impresionantă metropolă, prima impresie pare a fi de innoire fundamentală: construcții noi pretutindeni, mergind de la stații de metro, piețe cu monumente grandioase și pînă la vaste cartiere de locuințe, elegante ansambluri hoteliere, imense bulevarde sau chiar raloane întregi în curs de finisare. Dar o privire mai atentă îți dezvăluie fenomenul simptomatic al restaurărilor, al cultului pios pentru ceea ce au zidit înaintașii. S-a redat, astfel, aspectul riguros original — începînd de la pavaj — unor artere întregi, cum ar fi pitoreasca stradă comercială Arbat, au fost sau sînt în curs de restaurare ansambluri monumentale, cu cele mai diverse destinații, datînd din aproape toate perioadele existenței statale a Rusiei, precum și case aparținînd unor personalități ale culturii ruse. Nici un vizitator cit de cit avizat nu va ocoli muzeul Andrei Rubliov (înființat în incinta unei cetăți care adăpostește „mănașlirea Andronikov”, din 1360), cu vechi picturi ale școlii vestitului artist din Suzdal sau din școli înrudite. Făcînd parte din aceeași categorie de valori minuțios recuperate, ansamblul de arhitectură veche de la Zagorsk (circa 40 de km în afara Moscovei) cuprinde construcții specifice Evului Mediu rusec, două muzee etc.

Chiar o parte a sediului Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. — clădire de la începutul secolului trecut — se afla în curs de restaurare. Pătrunzînd printre schele la gazele noastre, am avut sentimentul că se sugerează o metaforă a continuității dintre frumusețile nu numai nelstvovite, ci dimpotrivă, potentate de timp, ale trecutului și noile creații ale unei contemporaneități dinamice; aceasta, desigur înconjoară de peste tot, vechile valori, nu dă nici o clipă impresia incompatibilității cu ele, ci — ca și în București și alte centre din România — a unei tentative mereu repetate de a le integra în noul peisaj urban, de a realiza sinleze arhitecturale specifice.

La Uniunea Scriitorilor am fost primiți de Alexandr Sergheevici Lazutkin și Kirill Vladimirovici Kovaldgi, șef de secție în conducerea Uniunii Scriitorilor sovietici, însoțit de cunoscuta prietenă a literatilor români, Lila Dolgoseva, consultant principal pentru probleme de limbă și literatură română. Discuțiile s-au angajat spontan, stabilindu-se un fel de intimitate firească. Ea izvora nu dintr-o comunicativitate politicoasă, ci din cunoașterea reciprocă a valorilor reprezentative, ca și din convingerea că avem probleme comune de discutat, că se cuvine să aflăm mai multe unul de la altul despre „noile valori”, noile stîluri ivite în creația scriitorilor din ultimele generații ale celor două literaturi, despre căutările creatoare concrete sau dezbaterile teoretice din paginile presei literare de la unul și de la altul; apoi, că ar trebui tradus reciproc mai mult — și nu numai beletristică, ci deopotrivă critică și teorie literară —, că sînt posibile relații directe mai strînse între revistele literare din cele două țări etc.

Alte asemenea discuții, deosebit de antrenante și productive, am purtat apoi la redacția revistei de critică și bibliografie a Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S., „Literaturnoe obozrenie”. Colegul László Király cunoaște opera poetului Leonárd Ilarionovici Lavlinski, redactorul șef al revistei, din a cărui creație „Utunk” a publicat traduceri mult apreciate. L. I. Lavlinski cultivă, de asemenea, critica, proza. Ne întîmpină zîmbitor, în vasul său cabinet de la redacție, pe strada Dobroliubov. Îl asistă șefa de rubrică Nadejda Jeleznova și criticul de artă Natalia Staroselskaia. Noi sîntem însoțiti de o tînără cunoșcătoare sovietică a limbii și literaturii române, Iulia Gutu. Aflăm de la foarte afabilele noastre gazde că publicația lor apare din 1973 și se ocupă de comentarea literaturii ruse, a celorlalte naționalități din U.R.S.S., a literaturii străine, urmărește același fenomen în lumea artelor, poartă un continuu dialog cu cititorii, în genere deține un profil specific, cu preponderența genurilor publicistice de audiență mai specializată. Redactorul șef ne dăruiește cu dedicație două din volumele sale: romanul în versuri, consacrat memoriei lui Stepan Razin, *Soarele roșu*, apărut în 1964 la Moscova, și primul său volum de versuri, publicat în 1978, *Izvorul*, cuprinzînd poezii selectate din creația anterioară.

Ca între vechi cunoștințe — așa cum și stătem, prin idealurile comune și prin preocupările de breaslă, — angajăm un viu schimb de informații asupra experienței redactionale a fiecăruia și, inevitabil, asupra lumii literare nemijlocite, care trebuie oglindită cit mai fidel, dar și influențată în chip pozitiv, corespunzător crezului nostru umanist. Un subiect pasionant pentru toți se dovedește cel al statutului criticii literare, al autorității pe care trebuie s-o dețină ea în literatură. Sînt invocate nume de înaintași exemplari, cu sentimentul unanim că pilda lor n-a răzbătut totdeauna desul de convingător pînă la noi. L. I. Lavlinski socoteste că un comentariu critic ar trebui să fie intransigent, de o exigență riguroasă profesională, receptiv fără a fi concesiv și principal fără dogmatism. Convenim cu toții că un critic contemporan trebuie să fie „la zi” cu noutățile teoretice din lume, dar și sensibil la specificul „local” al creației, să respingă nonvaloarea sau tendințele de osificare a unor maniere, dar să ofere și sugestii pentru căile proprii ale literaturii, ba chiar ale fiecărei individualități notabile. Ne despărțim tîrziu, seara, fără a fi băgat de seamă cum a zburat timpul.

LA Erevan sejurul a fost mai scurt, dar densitatea programului organizat de Uniunea Scriitorilor din R.S.S. Armeană — reprezentată prin admirabila gazdă care este poeta Mețaxé — a suplințit cu prisosință faptul, „Armenia este un muzeu sub cerul liber”, ne spune scriitoarea, care ne-a arătat cîteva din fabuloasele „exponate” ale acestui „muzeu” cu adevărat unic. Totul mi s-a părut un spațiu al miturilor, legendei și cultului pentru istorie, dar și o lume dinamică, în al cărei bogat fond de simțăminte, disponibilitățile afective se armonizează cu o extraordinară creativitate în cele mai diverse tărîmuri ale spiritualității contemporane. Avea să ne întîmpine una din ipostazele ei în redacția revistei „Literaturnaja Armenia” (organ cu periodicitate lunară, al Uniunii Scriitorilor din Armenia, editat în limba rusă). Am fost primit de redactorul șef-adjunct, criticul literar Serghei Muradean. Discuția care se angajează e cordială, plină de interes prin informațiile pe care ni le furnizăm unul despre altul, prin exprimarea dorinței sincere de a face mai mult pentru cunoașterea și difuzarea reciprocă a valorilor scriitoricești actuale.

DUPĂ un zbor de 35 de minute peste crestele Caucazului, ajungem în capitala republicii vecine, Gruzia, Tbilisi e o metropolă luminoasă, mîndră pentru istoria ei de un mileniu și jumătate. În care timp a fost distrusă și reconstruită de 40 de ori. Într-un oras plin de vestigii ale trecutului zburciemat întîlnim la tot pasul mărturiile eruptive ale modernității: zgîrie nori, veritabile monumente ale actualității, dar îndeosebi asemenea omagii precum acela închinat eroilor căzuți în războiul antifascist. Pe muntele Mtațminda, la care se ajunge cu telefericul, se află Pantheonul marilor personalități ale culturii gruzine. Vizităm muzee și monumente ale vechii arhitecturi din Tbilisi și din fosta capitală Mțheta, la vreo 30 km sud de actuala capitală. Reînvie pentru o clipă, trecutul plin de slavă și suferință, de măreție și nedreptăți, de creații și pierderi ireparabile ale unui popor nelăfricat.

Momentul culminant al vizitei îl constituie întîlnirea cu reprezentanții unui organism scriitoricesc: Colegiul de redacție pentru traduceri artistice și relații literare al Uniunii Scriitorilor din R.S.S. Gruzină, prezidat de Otar Nodia. Ne primește vicepreședintele colegiului, scriitorul Victor Kahnlașvili. Mai participă redactorii responsabili de rubrici Mihail Kvlividze, Anatoli Mindașvili și Asmat Neklașvili, alți colaboratori ai publicației „Kavkasioni”, o culegere literară editată de Colegiu începînd din 1983.

Spațiul nu ne permite să insistăm asupra rosturilor multiple, deosebit de generoase, ale acestui organism, asupra realizărilor sale, în difuzarea unor excelente traduceri din zeci de scriitori români aparținînd tuturor vîrstelor.

Vlad Sorianu

PREZENȚE ROMĂNEȘTI

Un studiu despre cultura și arta română

■ **IN SERIA** de studii privitoare la Europa centrală și de sud-est în epoca trecerii de la feudalism la capitalism — Probleme ale istoriei și culturii, pe care o editează Institutul de slavistică și balcanistică al Academiei de Științe a Uniunii Sovietice, a apărut recent un volum intitulat *Concepția despre cultura națională la popoarele din Europa centrală și de sud-est în veacurile XVIII—XIX*, în care M. V. Fridman, vechi și cunoscut românist, publică un studiu *Despre începuturile formării concepției românești asupra culturii și artei naționale*. Seria apare sub îndrumarea acad. D. F. Markov, directorul Institutului, a lui V. N. Vinogradov, A. S. Milnikov, L. A. Obușcenkova și a altora, unii cunosători ai istoriei și culturii noastre. În volumul de față este girat de un colegiu redacțional format din V. I. Zlidnev (redactor responsabil), I. I. Lesilovskaia și I. I. Svirida. El este al treilea din serie, primul avînd în vedere cultura și societatea în epoca apariției națiunilor din zona cercetată, iar al doilea formarea culturii naționale în țările respective.

Cel de față abordează, în mare, perioada cuprinsă între mijlocul veacului al XVIII-lea și anii '70 ai celui următor. După o prefață redacțională, urmează studiul lui V. I. Zlidnev despre procesele istorice și culturale din țările Europei centrale și de sud-est și formarea concepției naționale despre cultură și artă, cu cîteva referiri tangențiale la români și cu unele trimiteri la studii bulgare ce au în vedere spațiul nostru (cum ar fi unul al lui Iliia Konev, spre exemplu). Devenirea problemelor menționate este urmărită în spațiul polonez (de I. I. Svirida), maghiar (autor I. P. Gusev), ceh (de către L. N. Titova), slovac (de V. Matula), croat (autoare A. V. Danilova), sîrbesc (de I. I. Lesilovskaia), sloven (de către I. V. Ciurkina) și, după cel românesc, bulgar (de același V. I. Zlidnev) și grecesc (de către S. B. Ilinskala).

În acest context, studiul lui Mihail Vladimirovici Fridman înfățișează cititorului de limbă rusă fenomenul românesc al consolidării culturii moderne de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, adică de la răscoala lui Horea și de la Școala Ardeleană pînă la Revoluția de la 1848. Bazat pe o amplă bibliografie critică și istoric-literară românească (sînt citate tratatele de istoria literaturii și a teatrului, lucrări de Al. Bistrițeanu, Paul Cornea, Vasile Drăguț, Al. Duțu, Vasile Florea, George Ivașcu, I. Masoff, Cornelia Papacostea-Danielopolu, D. Popovici, Cătălina Velculescu, L. Volovici, Mihail Zamfir și de alții) și sovietică (V. N. Vinogradov, Iuri Kojevnikov etc.), pe unele lucrări personale anterioare și mai ales pe o bună cunoaștere a epocii investigate, autorul izbuteste să traseze un contur ferm chestiunilor discutate, indicînd convingător liniile de ansamblu ale procesului cultural-artistice românesc ce-a avut loc în respectivul interval. Înfațîșînd dezvoltarea culturii, a literaturii, presei, muzicii, plasticii, a interesului pentru folclor, a teatrului și a altor sectoare ale artei, în strînsă conexiune cu ideile sociale, cu participarea marilor creatori la modernizarea victii românești de atunci, la lupta pentru unitate națională, M. V. Fridman scoate cu pricepere în evidență specificul devenirii noastre, legăturile ei cu cele ale vremii și tensiunea progresistă de care era caracterizată. Dezvoltarea învățămîntului, a tiparului, apariția bibliotecilor publice, interesul crescut pentru limbă și istoria națională, pentru tradițiile ferile și pilduitoare, traducerile și mișcarea ideilor sînt, de asemenea, amintite pe parcursul cercetării, ceea ce conferă densitate și credibilitate tabloului propus. Avem astfel o schiță sintetică a epocii în cauză, făcută cu obiectivitate, conștiințioasă, scrisă cu simțul nuanțelor și cu căldură, atestînd din nou dragostea lui M. V. Fridman pentru cultura noastră, eforturile lui de a o cunoaște în adîncime și de a o face cunoscută în spațiul limbii ruse. Apariția studiului într-un volum colectiv, precum cel de față, interesînd specialiști din mai multe țări și domenii, va înlesni și cunoașterea culturii române din respectivul interval în zone încă mai largi. Este un act de cultură ce se cuvine consemnat și prețuit ca atare.

George Muntean

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

5 lei

REDAȚIA : București, Piața Științelor nr. 1, poartă B2—B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei 115. Telefon : 50 74 96. ABONAMENTE : 3 luni — 65 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. Tiparul : Combinatul Poligrafic „CASA ȘCINTEII”